

Pere Meroño

“román”

l'home
que va
organitzar
el PSUC

Edita:

Portal de l'Àngel, 42 2on A
08002–BARCELONA
fpereardiaca@fpereardiaca.org

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
**Departament de Relacions Institucionals
i Participació**

© Pere Meroño i Cadena (2005)

Correcció: Mar Olivé

Produeix:

c/ Perla, 31
08012 BARCELONA
debarris@debarris.com

DL B–5.448.2005
ISBN: 84–922507–4–7

Pere Meroño

“Román”

**L'home
que va organitzar
el PSUC**

Els llibres de la Fundació

Col·lecció Memòria sentida núm. 2

A Helena

Sumari

Pàg.

L'home tranquil.	11
El jove Serradell.	17
· Meridional de naixença.	19
· Vida tortosina.	21
· Guerra i revolució.	30
De professió, revolucionari.	39
· La Margarida.	45
· Vida clandestina.	55
· Invasió.	58
· Homes intrèpids.	66
· La gran caiguda.	68
· El cas Comorera.	73
Aquells anys meravellosos (1976–1980)	109
· La llegenda del PSUC, un PSUC de llegenda.	111
· L'eurocomunisme, segons en Román.	127
· Perdició.	128
· Parla en Manuel Sacristán.	145
Tornar a començar.	157
· Afirmar en Serradell.	159
· Neix un nou Partit Comunista.	161
· Duel al sol.	172
· Els set manaments.	174
· Sense organització, bona nit i tapa't!!	184
· Esperances unitàries.	189
· Els Serradell.	193
· La caiguda.	195
· Un món perdut.	201
· El secretari d'organització.	207
Idees que mai no moriran.	211
· Al final de l'escapada.	213
· El camí.	217
· Biografia en dates.	220
· Persones entrevistades.	222
· Revistes i documents utilitzats.	222
· Notes de reconeixement.	223
· Bibliografia.	223

La Fundació Pere Ardiaca té amb en Josep Serradell un deute impagable. Va ser fundador i Patró de la Fundació, soci d'honor i impulsor de totes les iniciatives que s'han realitzat.

Era dels que pensava que l'actualització del pensament i la pràctica del projecte emancipatori que representa el comunisme, necessitava un àmbit de reflexió com la Fundació Pere Ardiaca.

Aquesta podria ser la constant de tots els seus dies. Si se'm permet, diria que pertany als personatges de llegenda, els lluitadors discrets que, en silenci, van teixint la xarxa de rebel·lió i que saben que cal organitzar per aconseguir. Ha estat una persona que ha creat escola. Avui, el comunisme organitzat realment existent no es pot entendre sense ell i sense la seva lluita.

No es tracta que puguem pagar el seu exemple —ni ho volem fer— amb l'edició d'aquest llibre; però ens sembla necessari donar a conèixer tot el que sabem de la seva militància en la convicció que més d'un o una se sorprendrà del sacrifici i la tasca realitzada.

Parlem del camarada, que era també amic i, pel que era, imagino les dificultats que Pere Meroño, autor del llibre, ha hagut d'afrontar, ja que el tarannà reservat d'en Josep era llegendari. Han estat moltes hores en entrevistes difícils, i hem d'agrair a Meroño que no es rendís i que sabés guanyar-se el seu afecte.

No escatimaré elogis, així mateix, en la feina de camp realitzada, ja que les entrevistes dutes a terme als qui van ser, en un moment o altre, companys i companyes en el treball, aprofundeixen molt més l'estudi, i tot i que puguem no estar d'acord amb algunes de les opinions que ens faciliten, sí que és ben cert que es recullen òptiques diferents de la tasca d'en Serradell.

Una cosa de què ens adonem amb la lectura del llibre és la constància dels seus ideals. Lluny d'anar cedint, es va dedicar a l'estudi i a la concreció de la lluita revolucionària. Madurar no va ser per a ell sinònim de daltonisme. Mai no va canviar el roig per un altre color, va seguir pensant fins als seus darrers moments que en la contradicció capital treball hi són les noves i velles contradiccions, del verd, del violeta, del blanc i de tot l'arc de sant martí que el capitalisme actual genera.

Des de la fundació de les JSUC el 1936, va militar en el comunisme. Va ingressar al PSUC, on li van ser assignades responsabilitats d'organització a la clandestinitat, responsabilitat que mantindria en els primers anys de la transició. Aquesta mateixa fidelitat i defensa dels seus ideals li van costar l'expulsió, junt amb altres dirigents comunistes, del que havia estat sempre el seu Partit, per la qual cosa va participar en la fundació del Partit dels Comunistes de Catalunya (PCC), sent-ne membre del Comitè Central fins a la seva recent mort.

Que aquest llibre serveixi per tal que la seva presència i la seva experiència segueixin a les lluites, per un món més just, pel socialisme i el comunisme.

Celestino Sánchez

President de la Fundació Pere Ardiaca

El món d'en Josep Serradell

1916–2004

En últim terme, la història se'ns apareix, no solament com un relat d'allò que fórem, sinó també –o més encara– com l'explicació del que som.

“Aforismes”. Joan Fuster. Bromera. València, l'Horta. 2000.

L'home tranquil

És ben clar que nosaltres no fem altra que caminar a les palpentes.

"Les vuit estacions. Dietari 1988-1989". Josep Vallverdú. Pagès Editors. Lleida, el Segrià. 1991

Encara servo a la memòria la imatge d'un Josep Serradell pletòric, vint anys enrere, quan comandava l'àrea d'organització d'un dels partits comunistes més importants d'Europa: el Partit Socialista Unificat de Catalunya-PSUC.

Cepat, amb bona planta, dotació capil·lar migrada i discontínua, amb cara un pèl d'allò que en diuen del morro fort, uniformat senzillament, en Serradell era idolatrat pels uns i criticat pels altres, per bé que respectat per tothom, en aquell partit únic, irrepetible, de fronteres àmplies.

L'oratge, aquells anys, es desfermà rúfol, amb llevantades sovintejades i incontinents. El partit –l'equip dirigent, la militància– fou incapaç de gestionar amb intel·ligència, prudència i d'esquerra mà un patrimoni ric i plural com n'hi ha hagut pocs. En Josep Serradell, coordinador del Comitè Central del partit, fou a l'ull de l'huracà: bona part de les bases comunistes s'alçaren contra un munt de renúncies i transaccions que semblaren gratuïtes, d'una ingenuïtat gran i corrosiva.

L'esquerra comunista obtingué, en el congrés que fa 5, una victòria tan clara com efímera. Una conxorxa de palau capgirà resolucions i resultats. Setmanes després una colla de dirigents, entre ells en Josep Serradell, fou foragitat manu militari de casa seva. En Serradell i els caps de l'esquerra de l'històric partit aixecaren un altre PSUC, el Partit dels Comunistes de Catalunya-PCC, el qual volgueren autèntic i lleialment an-

corat dins la tradició comunista: “Què esperaven, que em dediqués a fer boixet?”. L’home fou demonitzat a pleret: comunista radical, al servei de Moscou, traïdor i culpable del trencament.

El físic, tot s’ha de dir, acompanyava. En Serradell tenia un aire de comunista dels de sempre. El puny clos i ferm, la mirada rotunda i clara, la paraula senzilla i directa. Cara de pomes agres.

Han passat vint anys de tot plegat. L’oratge és calorós, cel enterenyinat, golutament humit, un estiu que ja és aquí. Amb en Juan Medina, responsable d’organització del PCC —el gran advocat d’aquest llibre— girem visita a en Serradell a casa seva, al barri de Cerdanyola de Mataró, el Maresme. L’indret on viu el matrimoni és al nord-oest de la vila, en una zona aturonada, de població obrera i de noves i recents immigracions, ara nord-africanes. La casa és petita i decorada austera. Presideix el menjador, entre d’altres, una fotografia del dirigent del PCE afusellat pel dictador, en Julián Grimau.

Em trobo un vellet devastat pel corc insofrible dels anys, assetjat per la malaltia, amb la dona més gran que ell, també malalta. Du en “Román” un conjunt de barbeta i bigoti leninistes. El Parkinson li provoca una tremolor a les mans que ell fa per manera d’amagar. Per raó de la salut i l’avançada edat, el matrimoni comunista és ingressat en una Residència d’avis, sota l’atent escrutini mèdic, a tocar de casa.

No obstant això, no es troben pas sols. No fa gaire, la Teresa Pàmies els ha obsequiat uns llibres. Alguns caps de setmana, militants mataronins del PCC li fan visites per fer-la petar. També el Secretari d’Organització del seu partit hi manté un lligam sovintejat. El nadal passat la companya del cantant Raimon, Annalisa, els féu un truc per tal de conèixer com es trobaven, dies més tard arribà la col·lecció, en compactes, de l’obra completa del cantautor català nascut a Xàtiva, La Costera.

Per tal de fer la seva feina, el sotasignant ha pujat setmana rera setmana amb la cartera atrotinada i vella, un bloc de no-

tes, un bolígraf i un bon llibre de companyia. Tots tres hem compartit un grapat de tardes de diumenge encalçant la memòria i atrapant el record, mirant d'aturar el temps per fixar-lo en un paper en blanc.

Val a dir que, al principi, les coses no foren pas senzilles. D'entrada, el nostre home digué no.

Finalment, i després d'insistir i de trobar els viaranys adequats, les portes s'obriren de bat a bat. Fou decisiva l'actitud favorable del seu partit. A més, en Serradell tractà a l'autor amb prevenció. Això no obstant, el temps, aquest gran escultor, féu que a poc a poc, la conversa llisqués fluïda i franca.

En Josep Serradell, quan mira, posa en marxa una complexa i ben engreixada maquinària d'observació. Dibuixa totes les mirades: múrria, dolça, feréstega, aquosa, enyorant, ferma, valorativa, amb recambra, fonda, recargolada, tendra...

Deia la Montserrat Roig que les persones que han viscut molt, es troben solcades per innumbrables anfractuositats i espais d'ombra. En Josep Serradell és un exemple viu i palès. Mentre parlem del passat, alguns noms –pocs– determinades situacions difícils, el sacsegen i trasbalsen.

Al pap, en conserva un convenciment sòlid, calcari: que el desastre del 1981 –el de les sancions i el trencament del PSUC– s'hauria pogut evitar. Que tothom cometé errors, ell també. Que cal rectificar i pensar en positiu, teixint complicitats i bastint ponts.

En Serradell i la Margarida fa poc que ja no hi són. S'ha acabat el temps de descompte. L'estació final ja és arribada. Resten enrere l'operació de cataractes, les visites sovinteja-des a urgències per greus complicacions respiratòries, les caigudes. També la mirada a la Margarida –la seva companya i còmplice i amiga– quan els ulls se li omplien d'una tendresa infinita i inabastable, quasi tanta com la que desfermava l'ideal, la passió a la que dedicà tota la seva vida: una societat sense classes, una societat comunista.

El jove Serradell

**Quan no quedarà res,
només ermes les terres, sec el mar,
quedarà la paraula. Quedarà.**

“Ataüllar el món des del Molinar”. Desideri Lombarte. Associació Cultural del Matarranya. Calaceit, el Matarranya. 2000

Meridional de naixença

Canals, la Costera, és a cavall de la Vall d'Albaida i la Canal de Navarrès, al País Valencià. Antiga alqueria islàmica, és una vila de tradició agrícola que conrea tota mena d'hortalisses. La font de riquesa principal, no obstant, és la indústria, singularment d'extracció tèxtil, amb quelcom d'adoberies. Quan va néixer en Serradell, la vila comptava, si fa no fa, amb cinc mil ànimes.

En Josep Serradell i Pérez hi va néixer l'11 d'agost del 1916. Els seus progenitors foren en Josep Serradell i García i la Concepció Pérez. El pare era peó de vies i obres a la mateixa empresa que la mare, la Companyia Ferroviària del Nord. La Conxa era guardabarrera. El matrimoni s'hostejava en aquell moment a ca l'àvia.

En acabat d'una petita estada a Canals, i al poc de néixer el seu primer fill, en Josep, es desplaçaren per motius professionals del pater família a Artesa de Lleida, el Segrià. Corria l'any 1918. A la població de la terra ferma, la casa on vivien, gran i espaiosa, s'esmerçava, alhora, per a aixoplugar el guardabarrera. Allà s'hi estigueren un parell d'anys ben bons, durant els quals varen néixer la Conxa i l'Àngel Serradell. La vila patia i pateix el turment reiterat i insomne d'una climatologia endimoniada i hipòcrita —calors africanes, freds recòndits i busca-raons—. En aquell moment, cap allà el 1920, Artesa assolí el

zenit demogràfic –1.128 vilatanes i vilatans!– Fet i fet, hem de convenir que el benefici de la construcció, el 1865, del canal d’Urgell era incontestable i palès. Aleshores, i havent nascut els dos menuts suara esmentats, es produí un fet luctuós i greu: la mare passà avall per mor d’una infecció intestinal. Amb una filla i dos fills, el pare resolgué sol·licitar el trasllat.

El que quedà de la família tornà l’any 1921 cap al sud, concretament a Cocentaina, el Comtat, prop d’Alcoi, l’Alcoià, on el pare es guanyava les garrofes. La casa era al carrer de La Verònica. La vila, amb 8.000 pobladors, fruïa d’una sòlida i acreditada base menestral i industrial, per bé que la proximitat alcoiana –un dels nuclis industrialitzadors primerencs del nostre país– li restava possibilitats demogràfiques i monetàries. Amb tot, hi havia un devessall de fàbriques dedicades al calçat, el cartró i el paper. En temps de la lluna roja fou remarcable plaça forta.

En Serradell conserva pocs records de Canals, cap ni un d’Artesa de Lleida i alguns més de Cocentaina: la caminada llarga i aspra, de mitja hora, per anar al col·legi públic de la capital del Comtat, on aprengué el que en deien el “Cató”, l’abecedari i les quatre regles de l’aritmètica. El 1922, el pare matrimonià amb Amàlia Pérez i Reig. Ja una mica més tard i descendent de la segona mare, varen néixer altres Serradells i Pérez: l’Hilari i l’Enric. Entremig féu aparició l’Amàlia, que morí, a causa del xarampió, abans de fer els dos anys.

La infància d’en Josep i família transcorregué, doncs, en l’ambient de secà de Cocentaina: fàbriques fumejants, tossals, planes i valls. I ho féu amb una membraça ben viva del progenitor: home de molta voluntat –el qual aprengué a llegir i escriure tard i amb 3 fills – endreçat, amb personalitat i caràcter, que es delia per què la seva descendència aprengué tot allò que ell no assolí.

A Cocentaina, el nucli familiar residí a la casa del guarda-barrera, des d’on l’Amàlia feia pujar i davallar la tanca metàl·lica. Una altra remembraça de quan era xicotet foren les po-

pulars festes de moros i cristians al bell mig de la plaça principal (orgia d'arcabussos i pólvora, turbants i jupetins i babutxes, corretjams, cascs i armadures... Amb joia i espentes constants). Tradició que a la vila –es miri com es miri– no atenyia pas la brillantor i anomenada de la gran i tèxtil Alcoi.

El cap de casa – la família era nombrosa i a més calia compartir l'àvia– anava justet de numerari i sol·licità un nou destí, a la secció anomenada de “moviment”, la qual era enclavada a la capital del Baix Ebre, la vila de Tortosa.

Vida tortosina

Amb 35.000 habitants, Tortosa feia poc que havia deixat de ser un dels municipis més grans, per extensió, de les terres catalanes. L'agricultura fou la base de la seva riquesa, amb una indústria subsidiària del sector primari. La vila féu una gran passa endavant amb la creació de dos canals. També tingué gran abast l'arribada del ferrocarril, el 1865. Val a dir que la colonització del delta a principis de segle segregà un gran esclat poblacional. Com a nucli urbà, la ciutat va néixer i ha viscut per a la defensa del pas de l'Ebre, asseguda sobre una terrassa que domina el riu, bo i ostentant una gran atracció i influència sobre les comarques de l'entorn (Baix Ebre, Montsià, Matarranya, Baix Maestrat). Tortosa jeu, doncs, encerclada entre la petita serralada i la gran i bellugadissa làmina d'aigua, estantissa i tafanera, d'un Ebre majestuós i altiu.

La casa dels Serradell era al carrer del Carme, entre la Plaça Montserrat i el carrer dels Mercaders, estem parlant de l'any 1924, en plena dictadura de Primo de Rivera (Carrer del Carme, ciutat vella, barri dels Garrofers, rovell de l'ou de la vila primera, tapís de llambordes, vial breu i ombrívol, flaire humida, cases arreglerades, brogit comercial).

L'Amàlia, la nova mare, es dedicava a la llar mentre en Josep feinejava al dipòsit de màquines, fent els itineraris ferroviaris, exclusivament de mercaderies, Tortosa-Castelló, Castelló-

Tortosa, Tortosa-Tarragona, Tarragona-Tortosa. Ell feia de guarda fre, car els trens d'aleshores requerien de l'esforç, en matèria de frenada, de tots els vagons per assolir la immobilitat exigida. Els combois eren integrats pel maquinista i un parell o tres d'operaris. La màquina, al davant, anava tirant dels atribolats i mandrosos vagons de mercaderies, curulls de productes del camp, farina, blat i altres articles de comerç.

Quan el nostre biografiat era un vailet, el pare consentia dur-lo en el comboi i el jovencell baixava a l'Ampolla, Baix Ebre, per tal de fruit d'un magnífic jorn de platja. Quan el progenitor retornava, recollia el xicot donant per acabat el bany atordidor i salobre. Pare i fill, molt semblants en l'aspecte físic i caracterològic, es feien companyia en aquests viatges efímers i esporàdics.

Després d'uns anys a la casa del carrer del Carme, la família es mudà vers la zona del Raval de la Llet, vora el cementiri, més concretament al Raval de Sant Llàtzer, al segon pis d'una casa de veïns, també de lloguer, situada a 500 metres, ben bons i comptats, de l'estació del ferrocarril. Al darrere de la casa hi havia el xalet de l'amo, un ramader benestant d'aquells de cotxe i talonari.

Originàriament, el Raval fou bastit a partir de les cases dels ferroviaris. Mentre passegem, hi trobem el Raval de Caputxins, nom del barranc que era a tocar. A continuació, i més lluny del casc urbà tortosí, hi ha el Raval de la Llet, batejat així per la corrua de vaqueries que salpebraven el petit poblal. Al final de tot hi havia el cementiri, avui transformat en camp d'esports. El Raval és, doncs, un carrer amb cases a banda i banda. Si adrecem la mirada cap al sud, a l'esquerra hi veiem el barranc, avui colgat per la urbanització veloç i escortat per la mòdica serralada, i a la dreta el canal, la via del tren i el totpoderós Ebre. En aquella època pretèrita un bon doll de cases comptaven amb un hortet breu i utilitari: tomates, pimentons, cebes, patates...

L'Escola del nostre home fou el col·legi del pitet, en referèn-

cia a la indumentària que duia la canalla a l'establiment de la Salle. De l'escola, en Josep en fou segregat per raó d'un incident desagradable: un dia, i quan girà el cap per badar, es trobà amb una considerable plantofada d'un dels salesians. El pare del noi, de forma sumaríssima, optà per treure el nen d'un centre on s'impartia una pedagogia tan i tan desaconsellable. En Serradell afegeix que, per fortuna, el progenitor era de viatge quan allò del mastegot, altrament al mestre tal vegada li hagués tocat el rebre.

Fora del col·legi, el nostre home començà a feinejar en una fleca, llevant-se a les 4 del matí, i guanyant una moneda d'argent i un pa de quilo per setmana. Tot i ser un xicot força desenvolupat físicament, va caure malalt.

Va caldre, en conseqüència, trobar una altra feina. Les amistats del pare amb els editors del periòdic "El Heraldo", facilitaren el seu ingrés d'aprenent a la impremta del rotatiu local. Val a dir que la vila disposava d'altres diaris com ara: "El Pueblo", proper a Marcel·lí Domingo, d'Izquierda Republicana, fundat el 1901 i publicat en castellà fins el 1937, quan es rebatejà "El Poble"; "Emancipación" del Partit Socialista Obrer Espanyol; "La Tradición"; "El Correo de Tortosa", propietat d'en Joaquim Bau, capitost conservador. Cal anotar, finalment, l'existència del 1927 al 1938 del diari "Lluita", de tendència marxista-leninista.

Políticament, la capital del Baix Ebre era sota la influència de dues personalitats: en Joaquim Bau i en Marcel·lí Domingo. En Joaquim Bau, nascut a Tortosa el 1897 i mort a Madrid el 1973, fou advocat, comerciant i polític, el seu pare obrí el mercat sud-americà de l'oli, negoci heretat per en Joaquim, un tradicionalista que fou batlle de la vila, diputat carlí pel Bloque Nacional (1933-1936). Reelegit el 1936, li correspon el trist honor de ser l'únic diputat català contrari a l'Estatut d'Autonomia. Al llarg de la confrontació bèl·lica féu part de la junta insurrecta de Burgos. Decretada la pau dels cementiris, en Joaquim Bau comprà el paquet accionarial majoritari del

Banc de Tortosa, el qual vengué al Banc Central. Més tard fou nomenat president dels franquistes Consejo de Estado i del Consejo del Reino.

Quant a en Domingo, era nadiu de Tarragona, el Tarragonès. Fill d'un guàrdia civil, residí de ben jove a Agramunt, l'Urgell, fins que amb divuit anys arribà a Tortosa. A Roquetes exercí el magisteri. Periodista polític, milità a la Unió Federal Nacionalista Republicana i promogué amb en Francesc Layret el Bloc Republicà Autonomista. Més tard va ser del Partit Republicà Català. Després de participar en el Pacte de Sant Sebastià assistí a la conferència fundacional d'Esquerra Republicana de Catalunya. Tot amb tot, es bescantà pel Partit Radical Socialista Espanyol, essent un dels fundadors i president d'Izquierda Republicana d'en Manuel Azaña. A Catalunya aquesta força es va dir Partit Català d'Esquerra. En Domingo va ser diputat a les Corts espanyoles, Ministre d'Instrucció Pública del govern provisional republicà, Ministre d'Agricultura, Ministre d'Agricultura, Indústria i Comerç, i, de nou, Ministre d'Instrucció Pública. Autor d'una extensa obra literària, posseí una ploma incisiva i àgil. En Marcel·lí Domingo morí a l'exili, a Tolosa de Llenguadoc (Occitània) el 1939.

Tornant al jove Josep, som al cap del carrer si afirmem que calia completar la formació més elemental i bàsica de l'hereu. I en Josep anà dia si dia també a les classes de repàs (on aprengué la regla de tres, nocions aritmètiques, i altres rudiments d'història, llengua i geografia). El xicot conserva un record important del senyor Martorell, catòlic de pedra picada, intel·ligent, pedagògicament fabulós, que feia de conductor i mestre de les esmentades classes.

Per aquells anys fou creat al poble el Centre Obrer, del qual el pare en va ser un dels fundadors. En Josep pare era un home amb inquietuds socials i membre actiu del poderós sindicat ferroviari de la UGT, inquietud i sensibilitat que mirà de transmetre a la fillada; esperonant-los perquè s'impliquessin en les tasques col·lectives i socials.

El centre fou edificat gràcies al sistema d'accions, on cada obrer adquiria títols de 50 pessetes. Ambdós Joseps foren titulars de sengles accions. No cal dir que el Centre Obrer era lligat a l'incipient moviment socialista: la Unió General de Treballadors.

En aquell temps la política bullia. El 12 d'abril, i tal com era previst, el marcel·linisme assolí per Izquierda Republicana la capital del Baix Ebre. L'eufòria popular pels resultats no fou del grat de la força pública, guàrdia civil per més senyes, que a peu i a cavall i embolcallada primer en un silenci hostil, carregà en nombre de quinze contra l'esperançada i joiosa multitud fins aleshores subalterna. El pare va voler que en Josep veiés com eren les coses, qui havia guanyat i com es vivia al carrer l'eufòria d'un canvi.

Políticament parlant, doncs, el consistori tortosí era de majoria republicana i encapçalat pel batlle Benet, dirigent d'Izquierda Republicana i parent d'en Marcel·lí Domingo. També hi havia regidors del PSOE, d'Acció Catalana i de grups de dreta. Cal dir que el líder local dels carlins era el senyor Monlleó, administrador de la impremta on treballava en Josep. El dirigent conservador rubricava els seus articles a "El Heraldo" amb el sobrenom de "Ileonet".

Un any més tard, en Josep Serradell, els germans Bonavida, en Tomàs Verdàl, en Joan Cugat, en Gabriel Martí, en Domínguez... institueixen les Joventuts Socialistes de Tortosa. El rovell de l'ou és format per una dotzena de cadells d'extracció obrera. A banda de la política, a en Josep li feia molta patxoca el futbol. La seva posició de centrecampista prefigurava, també, futurs dots en l'art de donar i repartir joc, d'organitzar l'espina de l'equip. En Josep, a més, no s'estigué pas de signar alguna crònica esportiva per al diari "El Heraldo".

Seguint amb la política, les aigües bellugaven ràpides i tèrboles en aquesta República de les esperances i de les decepcions. Sense anar més lluny, el Partit Socialista vivia polaritzat entre dues ànimes en lluita: en Francisco Largo Caballero

i en Julián Besteiro, liderant, respectivament, l'esquerra i la dreta socialista, mentre que pel centre teníem a l'Indalecio Prieto i en Fernando de los Rios. Les Joventuts Socialistes, no ho dubtéssim pas, eren largocaballeristas, amb un jove lleó al davant de nom Santiago Carrillo, i en Fernando Claudín a la directiva de les del PCE, ambdós, més tard, sòlids i ben avinguts líders comunistes. En Josep pare i en Josep fill comparten, no és pas cap sorpresa, un largocaballerisme sòlid i consistent. Qüestions com ara la simpatia amb la nova Rússia, el fer costat a les vagues i l'agitació social, enterbolien la pau de la família socialista.

Quant a l'organització local juvenil, hom tractava de fer-la gran, representativa i forta. Per créixer s'aprofitava l'arxiu de militants de la UGT. A les Joventuts hi havia fins i tot un grup de teatre. L'estructura organitzativa era ben simple: un Secretariat i una assemblea d'afiliats i afiliades. Els joves tortosins eren arreglats amb el tàndem Carrillo-Claudín, els quals advocaven per la unificació de les joventuts socialistes amb les joventuts comunistes i pel manteniment d'organitzacions regionals federades a escala espanyola.

Més endavant s'organitzà a Tortosa un petit nucli de la Joventut Comunista del PCC, organització regional del PCE. El grup, petit i escarransit, era integrat pels germans Solà, un xicot originari de Barcelona, el Barcelonès, i un altre de Tortosa.

Del 1931 al 1933 es produeix l'anomenat bienni reformador. La Constitució del nou règim, inspirada en la d'en Weimar, proclama que Espanya és una República de treballadors. Hi ha cambra única. El sufragi arriba a les dones i als soldats. La figura de la presidència té un gran poder moderador, amb potestats per dissoldre dues vegades la cambra de diputats. Cinc qüestions esdevenen els principals reptes del nou règim: l'obra escolar i intel·lectual; l'església; el paper de les forces armades; la qüestió nacional; i els problemes socials.

El moviment obrer somrigué, de bon principi, el nou govern. A escala internacional, però, es vivia una forta sotragada eco-

nòmica. Aquí, mentre la UGT frenava, la CNT premia a fons l'accelerador reivindicatiu. Les contradiccions, comptat i debatut, esclataven pertot. A can CNT quedaren en minoria els pragmàtics i possibilistes. El govern espanyol actuà amb fermesa, si cal fent servir l'exèrcit per tal de sufocar vagues i mobilitzacions obreres. Dins la pagesia, la conjuntura era explosiva. La reforma agrària prou lenta i tímida. La impaciència camperola creixia i creixia: ocupació de finques, tala d'arbres, caceres furtives, fins i tot incendis...

L'impuls reformista inicial moria, doncs, de la pitjor forma: la inatenció de les masses agràries i la lluita contra la punta de llança del moviment obrer, abocà al càstig electoral socialista, l'aïllament de l'Azaña, la desfeta. La dreta obtenia un triomf electoral de proporcions molt significatives i àmplies. La reacció, el recanvi conservador s'anunciava ferotge, sense paliatius. Del gener a l'octubre del 1934 es produeix la conjunció i/o confluència de tres factors. Problema polític, problema social i qüestió catalana.

L'agitació, la mobilització de l'esquerra, s'inicia l'endemà de la victòria dretana. El desembre del 1933, un aixecament llibertari sacseja l'Aragó i Extremadura. Dins de la UGT hi ha canvi de majories, i pren el poder en Francisco Largo Caballero –el Lenin espanyol– i la seva tàctica revolucionària. A Catalunya, desaparegut en Francesc Macià, Esquerra Republicana revalida victòria als comicis locals. Casa nostra esdevé un baluard, una casamata de la República. El govern de la Generalitat projecta una acció amb un alt contingut reformador.

L'Alejandro Lerroux governarà excloent la dreta pura i dura però al seu servei. L'entrada posterior en l'executiu espanyol de tres ministres de la CEDA-Confederació Espanyola de Dretes Autònomes, el partit d'en José Maria Gil Robles, originaren un alçament de l'esquerra.

En Manuel Azaña crida en defensa de la República. La situació política es desborda a Catalunya i Astúries. A casa nostra el president de la Generalitat abona la vaga general

convocada per UGT, CADCI –Centre Autònom de Dependents del Comerç i de la Indústria– i els grups polítics. En Lluís Companys declarà l'Estat català dins de la República federal espanyola: cinc-cents uniformats i quatre canons des posaran punt final a la proclama. La cosa adopta un caire ben diferent, no obstant, a Astúries. Socialistes, comunistes, anarquistes, s'insurreccionen. En contrast amb la situació catalana, la unitat revolucionària i l'armament dels treballadors i de les treballadores, marcaren la diferència. No cal dir que el balanç de morts, de ferits, de detencions, fou esfereïdor.

Aquesta data crucial té un singular relleu a la capital del Baix Ebre. I significarà per al jove Josep Serradell i Pérez la seva estrena política en un esdeveniment de masses. Davant les notícies d'Astúries, Madrid i Barcelona, la direcció local de la UGT –influïda per l'ala dreta del sindicat– demana el concurs de les Joventuts Socialistes: se sol·licita la formació de piquets per a paralitzar la indústria i l'activitat econòmica local. La vaga és un gran èxit. Plouen les detencions –en Tomàs Verdal és dut al vaixell presó tarragoní “Manuel Arnús”– en Falcó, el regidor socialista i obrer de la construcció, és arrestat, en Serradell i en Pinyol, ambdós treballadors de la impremta, són despatxats. Això no obstant, un acord entre sindicats i patronat estableix que les places dels acomiadats no podran ser ocupades per ningú més que pels propis acomiadats, fet que s'esdevé tres o quatre mesos més tard. La impremta tenia, aleshores, una dotzena d'operaris. Val a dir que en l'aturada del ferrocarril hi jugà un rol actiu en Josep pare.

La situació política canvià de forma important del 1934 al 1936. El pèndul electoral feu inflexió cap a l'esquerra. Diversos elements varen contribuir al viratge. La campanya serví per afermar la popularitat i projecció de la jove diputada comunista per Astúries, la Dolores Ibarruri “Passionària”. El Front Popular fou, opina en Serradell, una mostra fefaent de la intel·-

ligència política del líder del PCE José Díaz. El dirigent sevillà havia creat un equip nou, gràcies a l'ajut de la Internacional Comunista, la qual tutelava el microscòpic partit.

Poc després d'aquest fet, l'abril del 1936 es produí la unitat orgànica entre la Joventut Socialista i la Joventut Comunista. Naixia la Joventut Socialista Unificada. Un esdeveniment d'importància notable i gran en la convergència de les esquerres i, singularment, en l'enfortiment del comunisme. Gràcies a aquesta organització emergirà una generació de dirigents polítics de vàlua que a hores d'ara és a punt de passar avall (en Josep Serradell, la Margarida Abril, en Gregori López Raimundo, la Teresa Pàmies, en Santiago Carrillo...), i de la que varen formar part també, entre altres, en Fernando Claudín, la Josefina López, en Simón Sánchez Montero, en Federico Melchor, l'Ignacio Gallego, en Francisco Romero Marín...). El seu Secretari General fou un joveníssim Santiago Carrillo Solares.

La JSU és seguida de prop per membres de la Internacional Juvenil Comunista-IJC, qui desplaça un quadre important —en Mijail Wolff— perquè formi part de la directiva. Wolff, de nació hongaresa, serà anys a venir ministre de l'interior d'aquell país quan l'esclafament de la revolució popular. Hom vol que la JSU tingui per fita educar el jovent, aglutinant formació, lleure i contribució militant en la lluita contra el feixisme. Era un moviment diversificat, que integrava esport, lleure, treball... amb capacitat d'influir sobre col·lectius força més amplis, això sí, amb la direcció sota orientació comunista. Prop de mig milió de joves varen ser enquadrats. Dins de l'exèrcit republicà hi jugà un gran paper en la distribució de periòdics i llibres, lluitant contra l'analfabetisme, organitzant recitals, teatre, projeccions de cinema... mil coses.

A la capital del Baix Ebre, la unitat serví per acostar a la nova organització un bon aplec de joves independents. La JC sols comptava amb tres o quatre membres, molt minoritària front d'un jovent socialista puixant. Cal dir que entre els

fets d'octubre del 1934 i la victòria del Front Popular, en Josep Serradell ostentà el liderat local d'aquesta darrera entitat. Un cop creada la JSU, i fins al setembre, en Serradell desenvolupà idèntica responsabilitat dins la nova organització. La xifra de militants, en aquells moments, fou superior a la centena.

En la creació del Partit Socialista Unificat de Catalunya, jugà un rol important el Secretari General del PCE. Es tracta d'un fet històric desconegut que en Serradell ens ha subratllat. Mentre en Joan Comorera, líder de la socialdemòcrata USC, era empresonat, es produïren contactes, mitjançant emissaris, entre en Comorera i en Díaz. El líder del comunisme espanyol esperonà en Comorera a plasmar la unitat. Segons manifestacions del nostre interlocutor, la informació prové de comentaris escoltats de boca de quadres comunistes com ara l'Uribe, en Mije i en Santiago Carrillo.

A Tortosa, la unitat orgànica de les diverses formacions, en aquest cas només de la FC del PSOE, la USC i el PCC, es féu de forma immediata. L'acte constituent tingué lloc a casa del potentat Joaquim Bau –fugit i membre de la Junta de Burgos de Franco. Una mansió a les rodalies de la vila, a la carretera de La Simpàtica en direcció a l'ermita. En Ferran Pons per la FC del PSOE, en Jardí de la USC, en Serradell per la JSUC, en són alguns dels assistents. Hom pren l'acord de fusió i constitueix el Partit Socialista Unificat de Catalunya a la capital del Baix Ebre.

Guerra i revolució

El cop d'Estat de les tropes assentades a Canàries, el nord d'Àfrica i altres punts de l'Estat –amb el suport de la dreta política, econòmica i eclesial– aconsegueix privar la República de gairebé la totalitat dels quadres militars. Inicialment, però, la divisió militar i geogràfica afavoreix, inopinadament, el govern d'Espanya. Els rebels comptaven, només, amb el Marroc,

les illes, les muntanyes d'Aragó, Navarra, Galícia i part de la plana castellana.

A nivell local, l'aixecament d'un sector important de l'exèrcit no tingué repercussions. Quatre forces armades en destacaven. Al Castell, una secció de l'exèrcit republicà; prop del riu, una comandància militar, entre el pont del ferrocarril i la carretera de Roquetes; i, finalment, dos petits destacaments de la Guàrdia Civil i de la Guàrdia d'Assalt. Sengles contactes entre membres de la comandància i la guàrdia civil, facilitaren que l'esquerra tortosina hi estigués al cas. Els destacaments prestaren obediència al poder legalment constituït.

Una remodelació de l'ajuntament féu que la batllia fos assumida pel dirigent del PSUC Ferran Pons i Marin, cambrer proper als corrents d'esquerra socialista i bon amic de la JSUC. En Josep Serradell participà en el nou equip de govern, representant les Joventuts.

Cap a l'agost, els governs de Catalunya i d'Espanya reclamen voluntaris per guanyar la guerra als sediciosos. Una trentena de joves tortosins s'hi apunten. En Josep Serradell n'és un. Hi fan via cap al Front d'Aragó. Josep s'incorpora a les centúries del capità Carrasco, un militar professional de Tarragona. El seu destí és el poble aragonès d'Albalate del Arzobispo. La centúria escollí democràticament com a Delegat polític –més tard canvià el nom pel de Comissari polític– Josep Serradell. Les funcions consistien en representar la tropa, participar en la presa de decisions i donar trasllat de les ordres de la superioritat. Ben aviat en Josep és enviat a les trinxeres, a prop de Saragossa, on romandrà tres o quatre mesos fins acabar l'any.

Un incident i una gestió opaca, tot amb tot, canviaran la sort d'un dels fundadors del PSUC tortosí. Membres pròxims al POUM i la FAI donen mort al Delegat polític d'una centúria veïna a la d'en Serradell. Una nota del comandament ordena a en Josep que viatgi cap a Tortosa. Allà es presenta davant del batlle, el qual ha inscrit en Serradell a l'Escola Militar de

Guerra de Barcelona, “no fos cas -segons que diu en Pons i Marin— que acabis com el Delegat de l'altra centúria”.

L'Escola és entre Sarrià i Sant Gervasi, al bell mig dels dos barris benestants barcelonins. En Serradell hi romandrà quatre mesos. Instrucció; armament; artilleria; formació militar; desfilades per les Rambles, seran alguns dels aprenentatges del jove oficial. L'Escola acull alumnes de totes les tendències polítiques. La formació teòrica predomina de manera aclaparadora davant d'una absència notòria de pràctica en el combat. En l'examen final, i sobre prop de quatre-cents alumnes, en Serradell obté el lloc 110. El nomenament el designa tinent de l'exèrcit de terra. Som a l'abril del 1937.

Després de l'estada a l'Escola, en Josep frueix de dues setmanes de permís. La destinació arribarà de seguit: Castell Gardeny, una caserna d'infanteria a Lleida (Segrià). És justament aquí on els fets de maig sorprenen el jove dirigent comunista, el qual ens explica que diverses tropes són mobilitzades per defensar el local del PSUC a la capital de la terra ferma. Una divisió vinculada al POUM es mou i emprèn l'aproximació cap a Lleida. L'exèrcit de l'est sota el comandament del general Perea ordena l'aviació que sobrevoli, intimidatòriament, la Divisió poumista. La maniobra dóna resultat i les tropes del POUM reculen fins a les posicions de partida. L'hipotètic vessament d'hemoglobina no tindrà pas lloc.

La companyia d'en Serradell és mobilitzada en direcció al front d'Osca, a la zona d'”El Carrascal”. Fan petites operacions, el cas és fer córrer els feixistes, amb una línia ben mòbil i provisional. Per primer cop, en Josep veu material militar soviètic: uns carros de combat comandats per tropes d'aquí. El tinent Serradell comanda una secció d'uns 35 homes. Un espadat tallat verticalment camí d'Osca emmarca el paratge àrid i despulat on les tropes desenrotllen la seva actuació.

Pel març, s'enceta l'ofensiva rebel contra la zona basc-asturiana, posant en marxa noves pràctiques militars com ara el bombardeig massiu i inclement per part de l'aviació sobre

Durango i Gernika. Cauen Santander i Astúries. El govern legalment constituït sols conserva una tercera part del territori i la meitat de la població. Les coses pinten bastos. En aquests moments es troba en avançat estat de constitució la 31 Divisió, la qual forma part del X Cos d'Exèrcit – en Serradell és destinat a l'estat major, 1ª secció d'organització. La seva comesa: aturar l'ofensiva dels rebels que miren de dur el front fins al Segre. El X Cos ocupa el territori comprès entre Lleida i la Seu d'Urgell. Al capdavant es troba el tinent coronel Jover, procedent de la CNT. És ubicat a Organyà, a tocar de la capital de l'Alt Urgell. El comissari polític de l'esmentada Divisió és en Josep Miret, militant del PSUC i exUSC, afusellat pel nazisme –com molts altres catalans i republicans espanyols– al camp de concentració de Mauthausen.

La feina d'en Serradell consisteix en el coneixement de totes les unitats, la seva mobilització i moviments i l'organització de la mobilització de les tropes amb els mitjans materials corresponents. Ben aviat, en Josep esdevindrà capità, el nomenament apareixerà al Butlletí Oficial de la República. Val a dir que, per tal de fer front a l'ofensiva de l'Ebre, diverses unitats del X Cos d'Exèrcit els són cedides. La secció d'organització, on és destinat en Josep, jugarà un paper important en aquest dispositiu.

La conducció de la guerra exigeix, com més va, més ordre, més organització, i una alta i indiscutible eficàcia resolutiva. Les tensions es desfermen. Es tractava, a més, de veure qui establiria l'hegemonia sobre l'aparell estatal que s'estava refent. Diversos assassinats, el mes d'abril de 1937, de quadres locals de la FAI i del PSUC, anuncien anticipadament una forta pedregada política.

Els fets de maig ocasionen, segons resa el balanç oficial: 500 morts i 1.000 ferits. L'Antoni Sesé, conseller de Treball pel PSUC i líder de la UGT de Catalunya, és una de les víctimes. El govern espanyol arrabassa a la Generalitat les competències d'ordre públic i la defensa de Catalunya.

El 15 de maig, el cap de govern es nega a eliminar el POUM. Aquesta negativa situa en minoria en Largo Caballero dins l'executiu espanyol. Republicans, socialistes moderats i comunistes li giren l'esquena. En Largo cau. El socialista Juan Negrín, de la dreta del partit, n'és el substitut.

Quant a Catalunya, la CNT és foragitada del govern. Els comunistes, per fi, empenyen en Juan Negrín a deixar fora de la llei el Partit Obrer d'Unificació Marxista. El mateix dia 16 de juny de 1937 i un equip policíac desplaçat des de Madrid, arresta el Comitè Executiu del POUM a la seu del Palau de la Virreina, a les Rambles barcelonines. L'Andreu Nin, el líder, serà mort a mans, segons que sembla, dels agents soviètics.

En referència a tot plegat, en Serradell justifica la seva dificultat per parlar sobre aquell partit, per la irrisorietat del POUM allà on ell va treballar —a Tortosa, al X Cos d'exèrcit. Amb tot, el seu parer és que es tractava d'un partit que existia, només, per lluitar contra la URSS, contra l'Stalin, i contra el que tot això representava. Més encara, la missió principal del POUM —per a en Román— era la de lluitar contra els comunistes, fet, diu, que li resulta ben incompreensible. Coincidint amb els fets de maig i quan s'havia produït aquella circumstància, apunta el nostre interlocutor, la 28 Divisió, dirigida pel POUM i ubicada al front prop de Lleida, abandonà les trinxeres i la lluita, i girà cua en direcció a la capital de la terra ferma. La intenció era —reiterem, segons en Serradell— la de donar suport als fets esdevinguts a Barcelona.

L'opinió d'en Serradell sobre això és totalment deplorable. Els fets de maig són a parer d'ell un aixecament en tota regla contra el govern legalment constituït. Curt i ras: un atac contra la República. En demanar-li la seva valoració sobre les persones d'en Joaquim Maurín i l'Andreu Nin, afirma que només cal recordar, del primer, que sorprès per l'alçament feixista a A Coruña, no li tocaren ni un cabell —quan molts havien estat afusellats per l'únic delictes de votar el Front Popular— la seva posterior estada a la presó Model de Barcelona acabà amb el

seu alliberament i exili. En Serradell acusa en Maurín de treballar per als serveis secrets nordamericans. Finalment, i en relació amb els fets que varen portar a la detenció i mort de l'Andreu Nin, en Josep Serradell ha declinat cap comentari.

El Partit Obrer d'Unificació Marxista va néixer el 29 de setembre del 1935, en unificar-se el Bloc Obrer i Camperol dirigit per en Joaquim Maurín i la Izquierda Comunista de l'Andreu Nin. Tenia 6.000 militants. El partit creixé extraordinàriament, amb presència arreu de les comarques catalanes, també al sud —el País Valencià— i a la franja de ponent i la província d'Ossa. El POUM comptà amb una notable base obrera al sindicat FOUS, el qual integrà a la UGT; diverses publicacions locals i comarcals; el diari La Batalla; revistes sectorials de l'educació, els infants, les dones, la solidaritat; l'Editorial Marxista; una emissora de ràdio; i milícies pròpies —denominades Divisió Lenin, després 29 Divisió. En el seu millor moment —desembre del 1936— el POUM reuní 30.000 militants, sent durant un temps la formació comunista majoritària als Països Catalans i també, internacionalment, el més gran partit no estalinista.

El 30 d'octubre del 1937, el govern de la República es trasllada a Barcelona. El nivell d'autogovern de la Generalitat és rebaixat fins als límits anteriors al cop militar. En Negrín s'incauta de les indústries de guerra catalana en plena batalla de l'Ebre. Tot i amb tot, la guerra s'estava perdent. Per tal d'aturar l'ofensiva feixista, el govern llança una operació militar: comença la batalla de l'Ebre. La República comptava a Catalunya amb 250.000 soldats, 300 peces d'artilleria i 100 avions, els sediciosos eren 300.000, amb el doble de peces artilleres i cinc vegades més d'avions. La superioritat feixista era, doncs, aclaparadora.

En vigília de nadal del 1938, les tropes franquistes trenquen el front del Segre. L'exèrcit d'Urgell avança des de Lleida ocupant Solsona, Manresa, Berga i la Seu d'Urgell. El Cos d'exèrcit de Navarra, el marroquí i la Divisió italiana Littorio, prenen

Tarragona, i entren a Barcelona sense trobar resistència, tot coronant l'operatiu a Girona el 4 de febrer del 1939.

Quan s'acostava la derrota, l'estat major sol·licità de l'oficialitat si volien continuar la lluita a la zona Centre —a l'àrea de Madrid/València— Per això calia que els voluntaris passessin a França, i des d'allà, i en avió, es dirigissin al destí assenyalat. En Josep atengué la demanda i en travessar el pas fronterer i internar-se pel cantó de Vernet d'Ariège, la gendarmeria procedí a desarmar, reagrupar i internar en un camp de concentració la soldadesca.

El camp, amb una gran quantitat de barraques de fusta, aixoplugava una població reclusa de 15.000 a 20.000 soldats. Els empresonats procedien del X Cos d'exèrcit i del front d'Aragó. L'establiment era encerclat per una tanca de filferro, amb vigilància de la gendarmeria i de soldats francesos naturals de les possessions colonials africanes.

Així, doncs, una part de l'oficialitat no va poder complir la missió assignada. Únicament ho van poder fer, en un o dos avions, alts oficials com en Lister, en Romero Marín i en Modesto. Som al mes de febrer del 1939. Els oficials que van ser traslladats al destí esmentat foren ascendits en un grau com a reconeixement.

És llavors quan en Josep Serradell pateix la primera i única detenció de la seva vida. I a més a França! Els gendarmes l'acusaren d'organitzar un nucli de la Joventut Socialista Unificada, fet del tot verídic. La direcció de la cèl·lula era integrada per: en Josep Serradell, l'Amadón —d'origen aragonès—, en Picanyol... Aquesta reorganització del jovent socialista unificat fou possible gràcies al gran contacte mantingut entre l'exèrcit, el partit, i la joventut. La política del PSUC consistia, llavors, en organitzar una cèl·lula o nucli de base a cada unitat, al front de la qual era situat un instructor o responsable polític. En Serradell fou enxampat per una delació. El culpable va ser el comissari de sanitat del cos d'exèrcit, un socialista madrileny. A més del nostre home, foren detinguts en J. Martínez

Roca (qui en exiliar-se a Mèxic es dedicà a la tasca editora amb una empresa que du el seu nom), i en Palomar, tots tres militants de la JSUC. En Josep fou, doncs, detingut i interrogat i privat de llibertat. Fou traslladat a la fortalesa de Cotlliure, el Rosselló. Allà malvivien unes 150 persones, la immensa majoria comunistes i una quinzena d'anarquistes. Un grapat de cel·les aplegaven els detinguts, a cadascuna d'elles s'hi encabien una vintena de presos. Un matalàs a terra era tot l'equipament disponible (Prova del record tan amarg i de les penalitats patides, l'endemà de la legalització del PSUC, trenta-vuit anys després, en Serradell visità la vila de Cotlliure i, en ser invitat a veure la fortalesa, s'hi negà a peu i a cavall).

La feina en el castell-fortalesa consistia en sortir, de bon matí i en camions, cap als peus dels Pirineus, per tal de picar pedra sota l'atent i ferèstec esguard dels gendarmes i dels soldats senegalesos. La feina servia –afirma amb ironia en Josep– per fer músculs. Pel que fa al capítol alimentari, n'hi ha ben bé prou amb quatre mots per fer-ne una descripció sumària: ranxo indecent acompanyat d'una cosa anomenada cafè. Tot absolutament immenjable.

Durant l'estada, tingué lloc a Cotlliure una vaga de fam. Les diverses cèl·lules del PSUC comandaren l'acció reivindicativa. L'objectiu era protestar contra el “violó”, un forat amb la forma de l'instrument musical d'una amplada de 50 cm. i una allargada de 2 metres, on era dipositat el pres castigat. Foren quinze els dies de vaga d'aliments. Amb tot, l'acció no serví per a res.. Tot i amb tot, ajudà a cohesionar el col·lectiu penitenciari. Un detall del règim de funcionament del centre és que en trepitjar la ratlla o sortir de les seccions en què era pintat i dividit el pati, s'hi desfermava un càstig exemplarment cruel i inhumà. Com sé sap, la mar acarona, a Cotlliure, les parets de la fortalesa. Just a sota del nivell del mar, es troben les cel·les que acolliren els tossuts vaguistes: espais plens d'una humitat horrible, crua i obsessiva.

Poc abans del nadal del 39, en Serradell era traslladat, de

nou, al camp de Vernet d'Ariège. El castell de record tan trist i lamentable tingué, pocs dies després, un bon final. Com a conseqüència d'una forta campanya engegada pels comunistes francesos, la instal·lació fou tancada per sempre més.

El camp de Vernet era dividit en tres sectors –el dels presos perillosos; el dels independents; i el dels estrangers. La baraca on era en Román tenia com a responsable un anarquista no anticomunista – són paraules del nostre interlocutor. Disposaven per al lleure, d'un cor cantaire, d'un equip de futbol – activitat on en Josep sempre ha destacat –, classes culturals... i al darrere de tot els comunistes del PSUC i de la JSU.

Malgrat la seva situació al camp, els presos comunistes mantenien contactes amb l'exterior, amb la direcció del partit gràcies a la tasca d'intermediació dels familiars. Hom rebia les orientacions de la JSU –conduïda per en Santiago Carrillo, en Fernando Claudín, en Segis (a organització), en Federico Melchor..., i de la JSUC– en Wenceslau Colomer, la Margarida Abril, la Teresa Pàmies...

La primavera de l'any següent, el 1940, la seva detenció i empresonament finalitzà. El govern de la República a l'exili rebia, procedent del PCE, llistes de persones que calia posar en llibertat, i que eren lliurades a les autoritats franceses amb el prec de ser ateses. Un dels noms fou el d'en Josep. La direcció comunista el reclamava per treballar amb la JSU. Dit i fet. Això no obstant, hi hagué una mica de confusió atès que en un llistat era sol·licitat per romandre a França, i en un de posterior li ordenaren de fer via cap a l'Amèrica Llatina. Fet i fet, en Josep s'encaminà en tren fins a Bordeus on embarcà en el vaixell "Cuba". Primerament, es va fer una escala a Casablanca. La parada coincidí –el record és ben viu– amb l'entrada dels nazis a París. Després d'un parell de dies a la ciutat marroquina, el viatge continuà –i durant un mes– a través de l'Oceà Atlàntic. Al vaixell s'hi allotjaven també, al costat del passatge normal, uns 500 soldats espanyols, els quals eren arrecerats en lliteres.

De professió, revolucionari

Dissidir és voler, i voler sense traves. Diuen que el “dissident”, etimològicament, és “el que seu a part”. La utopia seria que cadascú seïés allà on li vingués de gust.

“Aforismes”. Joan Fuster. Edicions Bromera. Alzira, la Ribera Alta. 2000

Al llarg del viatge, la veu experta del doctor Moré –metge i comunista– li diu que s’ha encomanat d’una companya per sempre: una mena de pulmonia que li torna amb cada refredat causant-li problemes i molèsties respiratòries. Parlant de metges i malalties, explicarem, amb brevetat, la història de la calvície d’en Serradell. Tot succeí el 1938, a l’estiu, al X cos d’exèrcit, quan una febre endimoniada obligà el soldat nascut prop de Xàtiva a descansar. Les febres tifoïdals feren una important mortaldat. Un hospital situat a Sanillet, la Cerdanya, acollí el malalt. El costum, quan s’ingressava, era pelar al zero el pacient. Els oficials, no obstant, tenien el privilegi de negar-s’hi. Cosa que féu en Josep, i vet aquí la producció d’una massiva minva de densitat capil·lar que el deixà amb l’aspecte amb el que sempre ha estat conegut.

Tornant al viatge, el Cuba es dirigí cap a la República Dominicana, on feia i desfeia en Trujillo. No cal dir que el dictador no els deixà pas desembarcar, adduint que es tractava “d’agents comunistes”. Així les coses, s’hi desplaçaren cap a una altra illa on llogaren un vaixell més petit amb el que arribaren a Mèxic en qüestió d’una setmana, en concret feren peu a Coatzacoalcos, que vol dir Port Mèxic. Els dóna la benvinguda una delegació de la Confederació de Treballadors Mexicans-CTM, amb la tradicional banda de música amb “mariachis”. La recepció, doncs, és fabulosa i l’estada en general força productiva i restauradora (en Josep arriba amb 48

quilos i se'n torna, al cap de tres anys, amb 90. El nostre home ho diu amb el seu habitual parlar franc: "dies de descans menjant a tot drap".

El guiatge del grup és a càrrec del servei republicà d'atenció als refugiats SERE, que distribueix la gent d'acord amb el govern mexicà. Una colla de 25 fa cap a Huixtla, a la regió de Chiapas, avui de força anomenada gràcies a la revolta zapatista. Tot sovint, l'equip de futbol del grup, on hi era en Serradell, es desplaçava per disputar el corresponent partidet. Una de les visites anà a raure a Tapachula, a tocar del límit amb Guatemala. L'esbart disposava de casa, i 1,50 pesos diaris per a la seva manutenció del SERE. Literalment "no hi fotíem res". A poc a poc, s'inicià un treball polític (amb el debat de temes diversos, qüestions ideològiques...) El grup tenia un responsable –Pere Pujol– més tard ingressat en la clandestinitat espanyola fins la caiguda a mans de la policia franquista. També es produïen encontres amb delegacions de la CTM. Les coses, però, i a Mèxic, funcionaven de forma ben peculiar. Un dia, en veure que es retardava un responsable sindical, el grup demanà què succeïa, la resposta fou "no vendrá, pues lo balearon ayer". Era un fet sovintejat, doncs, que funcionaris, regidors... anessin equipats amb armes de foc per tal de garantir la integritat. Quant al paisatge de Chiapas, hi destacaven, llavors, els cafetars i les finques habitades per extensos platanars. Dos cultius amb gran pes. Generalment, els cafetars eren propietat de ciutadans de nacionalitat alemanya.

En aquest departament, en Josep romangué bona part de l'any 1941. Un dia, el visità un delegat del Partit Comunista, enviat pel totpoderós Pedro Checa. El delegat informà de la situació política, l'estat del partit, les seves tasques. En acabat, sol·licità d'enraonar privadament amb en Josep. La pregunta fou clara i directa: li demanaren si volia anar a Espanya a treballar en la clandestinitat. La resposta fou decididament afirmativa.

Transcorreguts uns mesos sense notícies, una nota li ordenà el desplaçament cap a Mèxic Districte Federal. Dit i fet. Hi ha un carrer, hi ha un local i hi ha una porta que s'obre i vet aquí que irromp la Margarida Abril: "Sóc en Serradell", que diu l'un. "Tu no ho ets", que contesta l'interlocutor femení en veure un Serradell desconegut i brut com una guilla. La confusió s'aclareix de seguit quan la Margarida comenta que el Serradell que ella coneixia –l'Àngel, un germà d'en Josep– no era pas el que ara tenia al davant. Resolt el malentès, la Margarida li proporciona una adreça. Allà viuran, talment com en una comuna, un aplec de joves comunistes catalans: la Margarida, en Serradell, en Ferrer, els germans Masó, en Vidal...

A l'habitatge disposaven de tot el que els calia: llit, menjar... A canvi d'un petit lloguer, les dones –sempre les dones– els rentaven la roba, els feien els àpats...

Ràpidament, en Josep posà fil a l'agulla per trobar feina. Mirà coses del seu ofici: bé caixista (els que componien els textos), bé mineorista (autors de targes, impresos...). De seguit, trobà un lloc a la impremta d'un refugiat basc, amb 7 o 8 treballadors. El basc, però, els explotava de mala manera. En Serradell no s'ho pensà dos cops i organitzà un bon sacramental, vaga inclosa. Tot acabà, als 4/5 mesos, amb el nostre home al bell mig del carrer, i sense feina. En Serradell vol fer especial remarca de la gran solidaritat expressada pel jovent de la JSU resident al pis capitalí. De totes elles i ells, en conserva un viu i agraït record.

La relació entre en Josep i la Margarida, la Margarida i en Josep, avança ràpidament. Al cap de pocs mesos, el nadal del 1941, la parella fa un cop de cap i decideix fer vida en comú. Tots dos tenen clar que ho fan per amor i per una gran coincidència política. Fet i fet, les cerimònies són sobreres. El pas de l'església és del tot descartat atès l'agnosticisme de la parella, la qüestió dels jutjats tampoc no és contemplada pas (únicament, i en plena recuperació democràtica a finals dels anys 70, acceptaran de casar-se pel civil per tal de fruir d'avan-

tatges legals). A partir d'ací, cerquen pis. Primer un entresòl on hi resideix gent coneguda –un popular torero mexicà amb el qual viu la cantaora catalana Carmen Amaya–. No prou satisfets, els joves enamorats escullen una casa amb jardí, totalment independent, envoltada de construccions anàlogues i poblades per catalanes i catalans al barri de Guajaca de la capital asteca.

Des del punt de vista de la manutenció, mentre en Josep treballa a les ordres del “gachupin” o hisendat Suárez, la Margarida ho fa amb un altre “gachupin” en un bar i de cambrera amb la Rosa, totes dues convenientment uniformades amb davantal blanc i còfia. Justament la Margarida i la companya de pis i de la JSU, la sabadellenca Rosa, viuen un incident quan un mexicà, amb trets indis força evidents, menja ossos sobrats del restaurant al bell mig del carrer. Davant dels comentaris indignats de la Margarida, el propietari de l'establiment posa punt i final a una tal postal (val a dir que durant l'etapa mexicana, l'Abril pertany al Comitè Executiu de la JSUC i al Comitè Nacional de la JSU d'Espanya).

L'Amèrica Llatina serà, al llarg de la derrota, persecució i exili, un gran aixopluc i pulmó del comunisme nostrat i de l'espanyol. Els comunistes organitzats eren uns 2.000, concentrats, sobretot, a Mèxic, però també a Xile, Argentina, Cuba. El partit era dirigit des de la capital mexicana per l'Antonio Mije i en Vicente Uribe. Les tasques consistien en mantenir la vida orgànica, reforçar la presència a l'interior tot enviant dirigents i quadres i editar la propaganda. El PCE comptava amb publicacions a Xile, Cuba... i editava el setmanari “España popular” i la revista teòrica “Nuestra Bandera”. Aquesta època, l'any 42, el comunisme espanyol pateix dues desaparicions molt notables: en José Díaz, molt malalt i resident a Tbilisí, el Càucàs, mor en estimbar-se –per accident o volgudament– del balcó de casa seva. També passa avall en Pedro Checa, l'imprescindible i actiu número 2 i responsable d'organització. Aleshores hi ha una disputa pel liderat entre en Jesús

Hernández i la Dolores Ibarruri. Al final serà “Passionària” la que assumirà el cim jeràrquic comunista, fet no gens habitual, per dona.

La Margarida

La Margarida Abril i Gonzàlez fou infantada el 5 d'agost del 1910 a Argentona, el Maresme. El pare, l'Enric Abril i Reniu , era de Sant Hilari de Sacalm, la Selva, on havia treballat de pagès, de forner i de pastisser. La Maria Gonzàlez, la mare, nasqué a Puerto Rico, filla d'un català negrer que se'n va anar per fer les Amèriques i qui li negà el reconeixement. De cabell arrissat i cos escultural, era coneguda com la mare mulata. Al final tingué 8 filles i 1 fill, la Margarida era la que hi tenia una més gran retirada.

Els pares s'ajuntaren primer i després van passar pels jutjats. Tots dos enraonaven en català, per bé que la Maria tenia dificultats en la pronúncia de la “r”. L'avi patern, catòlic, apostòlic i romà, no combregava pas amb l'ideari polític del seu fill Enric i féu batejar la Margarida. Per tal d'atendre una mainada tan i tan nombrosa —la mare era poc traçada en qüestions domèstiques i l'home, com és d'habitud, no fotia ni brot— la família sufragà una assistenta. La Maria, això no obstant, donà un cop de mà en una fleca que varen posar.

L'Enric Abril milità al Partit Socialista Obrer Espanyol fins a la fundació del Partit Comunista d'Espanya, esdevenint el seu primer afiliat a Argentona. A la vila, la família Gonzàlez-Abril era coneguda amb el nom dels “Sant Hilaris” i tenien força anomenada per la ideologia revolucionària del pater familias.

Margarida era castigada sovint a classe fins que fou enviada a l'Escola Moderna fundada per en Francesc Ferrer i Guàrdia. Quant al forn, anà de mal borràs. La noia es posà a treballar als 14 anys en una fàbrica sedera de Mataró. Normalment hi feia cap en tartana —li costava una pesseta— però també es desplaçava caminant, llavors destinava la pesseta vacant a

l'àpat del migdia en un bar de la popular rambla mataronina. En començar a treballar, ella deixà l'escola, on havia rebut les clàssiques quatre regles aritmètiques. Aviat, s'embolicà en política.

Dona, jove, a pagès, i en plena dictadura primoriverista, la Margarida Abril i González ingressa a la Joventut Comunista, on militarà amb la seva germana Lluïsa. Quant al PC, era integrat a la vila per l'Enric Abril, conegut amb el sobrenom del del "burro" –de professió venedor ambulant–. Força gent se'ls mirava amb mals ulls als coneguts popularment com "els comunistes". La família, de part de pare, era ben bé tota una altra cosa. Mentre amb l'àvia s'hi parlaven, amb l'avi no ho feien pas. Aquests eren carlins. En una ocasió tingué lloc un petit però significatiu incident familiar quan l'àvia volgué obsequiar la neta amb una nina de cartró. Nina que anà a parar a terra, la Margarida tota indignada per un obsequi que considerava molt per sota de la butxaca dels avis.

Ambientalment, ja ha estat dit, les coses no pintaven pas bé, i per acabar-ho d'adobar es desferma una vaga general. El seu líder? el senyor Enric Abril i Reniu. També hi destacà un seu germà, en Salvador Abril, anomenat el "xerraire", demagog membre del Partit Republicà Catalanista d'en Lluís Companys. El protagonisme vaguístic de la família féu vessar el got. I marxaren, com aquell qui diu, cames ajudeu-me.

Finalment, s'instal·laren al carrer d'Argentona, vora el camí Ral, de la capital del Maresme. L'oncle Salvador tenia pedres –era època d'intensa urbanització i es feien llambordes– i l'Enric trobà una ocupació per arrodonir emoluments. A més, el xicot duia els "llibres" de la Unió local de la UGT. Quant a la Margarida, de ben menuda s'apunta a la Confederació Nacional del Treball. L'opció era clara: la CNT comptava amb més efectius, era més revolucionària i el seu punt fort es trobava a les fàbriques i no entre l'aristocràcia obrera dels oficis (flequers, paletes...) com la UGT. D'altra banda, el Partit Comunista –apostant sempre per vincular-se a "les masses"– li acon-

sellà l'opció cenetista. Cal recordar que als anys vint destacats militants —en Joaquim Maurín, l'Andreu Nin— feren part del gegant anarcosindicalista.

La CNT era tan cofoia de la Margarida que la van ben catapultar. Una assemblea de membres acorda, per majoria aclaparadora, d'escollir-la per al Comitè Regional de Catalunya i el Comitè Nacional d'Espanya. Això comportà per a la jove comunista desplaçaments, visites, actes... el pare, tot s'ha de dir, no veia pas amb bons ulls aquest delit proselitista. I féu pressions per tal que la noia llancés la tovallola... debades. La Margarida ingressava un salari com a funcionària del sindicat. La CNT representava molt per a la militant comunista: activisme; debat a pleret; pedagogia; grups d'estudis. Formació i militància integral. Políticament, i com s'ha dit, la Margarida es dedicà preferentment a la joventut comunista, on fou fundadora i dirigent amb la Lina Odena.

Nada, doncs, l'abril del 36, la nova organització juvenil unificada, la Margarida forma part del seu Comitè Nacional a Catalunya, i de la direcció espanyola. Al seu torn, és membre de l'Associació Dona Jove, creada per a recollir diners i adquirir menjar i roba per als soldats al front.

Produïda la desfeta de la República, la mare i el germà romandran a Mataró, mentre que el pare és internat al camp de concentració d'Argelers, el Rosselló, mentre ella fa cap a l'exili mexicà. Al gran país centreamericà, la Margarida mira de sortir-se'n. Treballa venent coses a domicili i de cambrera. I amb una colla de membres de la JSUC munten una estança col·lectiva per a jovent sense família.

Tornant a la parella Margarida-Josep, el destí polític és dat i beneït: en Joan Comorera i en Pedro Checa acorden el seu retorn a Espanya. El fet li és comunicat a en Serradell pel Secretari General del Partit Socialista Unificat de Catalunya, també resident a Mèxic. En Josep accepta de bon grat —a bodes em convides!

Abans de retornar, això no obstant, cal formar el futur diri-

gent polític. I no hi ha millor preparació, segons que diuen, que una bona pràctica. Curt i ras: en Josep Serradell és co-optat al Comitè Executiu de la JSUC, prenent seient al costat d'en Wenceslau Colomer, en Gregori López Raimundo, la Margarida Abril... La qüestió és aprendre com opera un òrgan directiu i quina és la línia comunista. Poc després, ell és designat, també, membre del Secretariat del PSUC on hi són en Joan Comorera, en Josep Marlés, en Josep Muní... "Aquell és el lloc – en Serradell afirma – on es cuina i discuteix l'alta política, una veritable escola d'aprenentatge".

En Joan Comorera tenia molt d'interès en la bona preparació del jove dirigent. A partir d'aquí, en Serradell emprendre una carrera política benaventurada, regularment ascensional.

En relació a en Comorera, en Serradell el caracteritza com un home amb grans habilitats dialèctiques i una explicació diàfana, molt intel·ligent, bona persona, accessible i amb autoritat. La Margarida ens explica una anècdota sorgida durant la guerra a Mataró. Un dia, ella es dirigí al Secretari General comunista, i la contesta d'en Comorera fou ràpida: "Escolta, que hem dinat junts tu i jo perquè em tractis de tu?".

La Margarida va més enllà en la seva visió del líder del PSUC i diu d'ell que ha estat el millor Secretari General que ha tingut aquest partit, més encara, i en opinió de la Margarida, el problema d'en Comorera era degut al fet que era "nacionalista", i que el PCE el volia dominar, lligant-lo massa, i que en la crisi o cas Comorera, afirma la companya d'en Josep, el PCE hi tingué una gran responsabilitat. De tota manera, el que més li impressionà a en Serradell del Secretari General comunista fou l'entusiasme i convicció amb que enraonava de les qüestions nacionals de Catalunya. Sensibilitat política present tothora en les paraules i les intervencions d'en Joan Comorera. Per a en Josep, això fou una descoberta política. Els inicis en el món de la política del nostre home, convé recordar-ho, foren a Tortosa, vila on la hegemonia no era pas d'ERC sinó del partit d'en Manuel Azaña i en Marcel·lí Domingo,

Izquierda Republicana, i on les formacions més catalanistes no tenien a penes presència –Unió Socialista, Acció Catalana...– amb una arquitectura política local no pas densa i acolorida nacionalment parlant.

El cas és que la formació d'en Serradell seguia amb dotzenes i dotzenes de reunions directives –una cada setmana–. Recorda el nostre home una conversa amb en Federico Melchor, que li féu cinc cèntims sobre com es fa un diari del partit. Val a dir que al llarg de l'estada de la parella a Mèxic, la Margarida queda embarassada i ha d'avortar a causa del perill físic de la mare i el fetus. Aquesta dedicació política intensa, obsessionant –a voltes junts, molts cops separats, tothora amb la vida en perill i passant mil penalitats– exclourà, de mutu acord i per sempre més, qualsevol descendència.

“Heu de marxar!” És la veu imperativa d'en Santiago Carrillo, per a en Serradell “un home collonut”, delegat per Amèrica Llatina de la Internacional de la Joventut Comunista, i resident d'incògnit a Mèxic D.F. El matrimoni Abril-serradell surt de port de Manzanillo (a la costa mexicana del Pacífic) i va davallant fins a assolir Valparaíso. A Xile, romanen entre dues i tres setmanes a un hotel de la capital. Quant a les activitats, giren visita a la germana Antònia Abril i els seus 11 fills. Prenen contacte amb l'organització indígena del PSUC. En aquests moments, i a causa dels canvis en els papers oficials, la veritable identitat de la parella es fa fonedissa: la Margarida Abril i en Josep Serradell són clandestins, situació que es perllongarà tres llargues dècades. L'Evarist Massip, dirigent comunista català, els fa a mans la documentació adient. Al PCE el seu contacte és en Luis Cabo Giorla, membre del Buró Polític del partit i responsable d'organització a Xile, Argentina i Uruguai.

Argentina serà el segon destí. Per tal d'arribar-hi travessen els Andes amb tren de línia. En aquest país immens, dilatat, roman el centre dirigent del Partit Comunista d'Espanya, constituït per en Santiago Carrillo i en Fernando Claudín. El matrimoni s'hi estarà una colla de mesos. El contacte amb el PSUC

es fa mitjançant la parella Guerrero “Matas” i senyora. A més d’assistir a trobades, en Serradell desenvolupa activitats polítiques a peu de carrer: visita el port de Buenos Aires a la recerca de mariners espanyols que tinguin “fusta” per dur propaganda (la revista “Mundo Obrero”) i missatges clandestins a determinades adreces d’un Estat sotmès a la ferotgia franquista. Aquesta feina, força compromesa, és desenvolupada individualment per diversos militants comunistes. Tot sovint tornaven amb les mans buides, però en ocasions el mariner s’avenia a col·laborar en la tasca de lliurar un “paquetet” en el punt de destí assenyalat. Durant l’estada argentina la parella és aixoplugada a casa d’uns companys.

Mentre les coses transcorrien d’aquesta manera, els efectes de la política internacional, l’embranzida de l’estalinisme, la conversió del PSUC al bolxevisme comunista, incomodà sectors de l’organització procedents de la tradició socialista i altres militants, els quals començaren a girar cua. Justament a Mèxic, varen plegar una quarantena de militants encapçalats per en Miquel Ferrer. Aquest nucli i un sector del POUM liderat per en Josep Rovira i en Josep Pallach, foren motor i embrió de la reconstrucció de l’espai socialista..

Finalment, la Margarida i en Josep obtenen llum verda per entrar a Espanya. La Margarida Abril ho farà un mes abans que ell. El viatge és en vaixell amb escala a Lisboa. Ella té la fortuna de fer amistat amb una noia que disfressada de monja manté relacions amoroses amb un oficial del buc, la noia pertany a una família amb tots els ets i uts i té el suport d’una important ambaixada. Aquesta amistat, de la qual no se’n separà, protegí la jove militant comunista catalana. La relació exigí, però, algun sacrifici com ara l’assistència a missa diària. De tota manera, ella ho tenia i ho té molt clar: “Tu em veus a mi amb cara d’anar a missa?”.

Des de Lisboa, i amb tren, fa cap a la ciutat comtal. El contacte és un mariner captat temps enrere. Una carta que du a sobre identifica la seva persona i missió. A més, du una quan-

titat important de diners per al PSUC. El seu encàrrec és concís i clar: arribar a Barcelona, prendre contacte amb la direcció del partit, i reorganitzar la JSUC. El problema era el desconeixement total i absolut sobre qui el dirigia de manera efectiva. Al final, la Margarida pren contacte amb en Paredes "Groman", el màxim responsable a l'interior. La coneixença personal entre tots dos ajudarà a superar la gran desconfiança amb que en "Groman" rep la visita, acostumat com està a donar la benvinguda a visitants procedents, només, de França.

A Catalunya i Espanya, la situació dels comunistes és ben i ben tràgica, enmig d'una repressió extrema, feblesa superlativa, i una dura i feixuga i heroica supervivència. En aquest marc, i a nivell espanyol, es singularitza una personalitat ferma i tossuda: l'Heriberto Quiñones, nom de guerra d'un instructor del Komintern. Nascut, segons sembla, a Besarabia, entre Romania i Rússia, en Quiñones actuà, al llarg de la República i la guerra, a Mallorca, València, Barcelona, Astúries, Madrid... Traslladat a la capital estatal l'octubre del 40, es deixà per refer l'organització del PCE. No té dubte que una situació vora el penya-segat en facilitava l'emergència de personalitats ferrenyes i desimboltes.

Quant a en Serradell, i setmanes després i per raons de seguretat, surt en direcció a la península ibèrica. El vaixell fa una primera escala a una vila costanera del Brasil, on romandrà 3 o 4 dies. Finalment, i havent atracat breument a Canàries, assoleix Bilbao. En Serradell du documentació de primera, acreditat com a hisendat llatinoamericà prest a recollir una herència a Lleida. Això obliga el dirigent comunista a fer teatre de forma permanent. Durant un grapat de dies es dedica a voltar, freqüentant botigues, restaurants i cinemes. L'home du l'abillament que pertoca: corbata, barret, un magnífic abric, camisa de coll dur... I de terres basques fa cap a Barcelona on s'instal·la en una bona cambra d'un excels hotel de l'Eixample.

De seguit, en Josep Serradell esdevindrà en "Román". Vet aquí la història del sobrenom. En Santiago Carrillo sempre li

deia que “les cites han de ser talment com un rellotge, curtes i precises” i en passejar pel carrer Aribau, en Josep veu una rellotgeria amb un gran rellotge a la façana marca “Román”. Denominació que fa seva sense pensar-s’hi gens ni mica. La primera tasca, doncs, en fer peu a casa serà la de trobar el punt de suport (el mateix mariner que serví de contacte a la Margarida). El punt viu a un pis del Carrer Rocafort, més amunt de la cruïlla amb Gran Via de les Corts Catalanes. El mariner, home ja retirat, és casat amb una cantant d’òpera molt bonica. Tots dos són comunistes. En Román arriba al domicili, s’identifica amb la contrasenya, però a l’home no li acaba de fer el pes el nou vingut, i li reitera —en diverses visites i fugint d’estudi— que el contacte amb la direcció és perdut, que fa temps que no existeix, fins que un dia —mentre en Josep tafanejava pel cap i casal, admirant els fotogrames de les pel·lícules del cinema Alcàzar, a Rambla de Catalunya-Consell de Cent i Diputació— unes mans li tapen els ulls. Llavors “el cel es va obrir” quan la Margarida Abril fa aparició en una trobada totalment casual i oportunitíssima. Un mes va haver de voltar i voltar el nostre home fins que aconseguí d’establir contacte.

Val a dir que al principi, a Mèxic, la idea és que la jovearella contribuís a la reconstrucció de la Joventut Socialista Unificada de Catalunya, però hi va haver canvis de plans tot destinant la Margarida per la JSUC i en Josep pel PSUC. En Serradell contactarà, doncs, amb en Paredes “Groman”. En aquell moment, finals de 1943, el centre de direcció del PSUC és integrat per en “Groman”, l’Echauri, en Piedrafita —un conductor de la companyia d’autobusos barcelonina... Un any més tard, es produeix una important caiguda de la direcció comunista, amb la detenció d’en “Groman”, l’Echauri i en Piedrafita. Únicament restaran sans i estalvis en Mercader —responsable del partit a Barcelona— la Margarida Abril i el propi “Román”. Pel que es veu, la caiguda té l’origen en un fil procedent d’una caiguda anterior de la JSUC.

El matrimoni s’allotjarà, els primers mesos, a casa de la

Paquita i en Manolo López, una parella comunista del barri d'Horta. El domicili només era conegut per en "Groman", que no badà boca davant la policia. De tota manera, raons de seguretat manen, tots dos marxaren cames ajudeu-me. Els cosos repressius franquistes buscaven amb delit un "argentí", en Serradell, l'home fonedís. Desarticulat el nucli rector del PSU, la Margarida Abril, en Mercader i en Josep Serradell acorden constituir-se en nova direcció comunista. Ràpidament, establiran el vincle orgànic amb la directiva del PCE a França. Amb tot, la direcció monzonista del PCE no accepta, com a mínim per ara, l'autoritat d'en "Román".

En aquests moments, i políticament, la direcció del PCE a França —encapçalada per en Monzón— planteja una insurrecció estatal en contra de la dictadura. Acció que coincidiria amb l'entrada de les forces aliades a Berlín. Aquest enfocament, provoca perplexitat a en Serradell que no se n'està de criticar-ho obertament davant d'en Paredes "Groman", home d'en Monzón. Amb un partit petit, sense influència de masses, ni condicions mínimes, en absència de la unitat de les esquerres, proposar un aixecament popular —afirma en "Román"— era un acte temerari impropï d'un dirigent comunista. Un gros error, rebla el clau.

Poc després d'expressar les seves opinions crítiques, en Serradell és rellevat al front de l'organització del PSUC. El nostre home viatjarà a València, l'Horta, on farà contacte amb un membre del Centre Director del PCE a Espanya, l'històric Gabriel León Trilla, a qui li fa cinc cèntims sobre la situació a Catalunya i la proposta d'insurrecció popular. Acte seguit és citat a Madrid per tal de retre comptes. En Josep es troba en un parc públic un dirigent del PCE, el qual li demana la situació del PSUC i què en pensa de tot plegat. Ambdós interlocutors enraonen al llarg d'una hora. Mesos després, i a França, en Serradell s'assabenta que el dirigent que el va interrogar en persona a Madrid fou el líder comunista Jesús Monzón. Val a dir que mentre en "Román" és a Madrid la direcció monzonista

del PCE envia a la ciutat comtal en Pérez Marí, el qual s'incorpora al centre director de Catalunya –som al mes de juny, i per aquestes dates té lloc el desembarcament aliat a Normandia–. Finalment, en Serradell acceptà l'estat de coses i la seva subordinació a les directrius del navarrès. El PSU comptava, llavors, amb un centenar de membres a la capital catalana i unes tres centenes al Principat.

La situació personal i política d'en "Román" s'havia capgirat completament. Sense la retribució com a permanent del partit la prioritat era fer bullir l'olla. Al Paral·lel, en Serradell compra una cèdula d'identificació falsa i es posa a cercar feina. Un magatzem de l'Exèrcit franquista, el qual lloga personal civil per a tasques de càrrega i descàrrega, és el lloc trobat i escollit. L'horari és de 8 a 20 hores; la tasca, empaitar sacs de llegums de 100 quilos; el salari 10 pessetes i una barreta diària de pa. Malgrat ser un home cepat, en Josep acabà fet miques. La feina el tindrà ocupat fins a finals del 1944.

Tot canvia quan rep pel conducte regular una cita amb l'asturià Castro García Rosas, membre del centre directiu del PCE, qui li etziba "no pateixis, tot s'adobarà". La cúpula del partit el reclama a Madrid. Arribat a la capital de l'Estat, és destinat al País Basc. Això no obstant, pateix un bon ensurt de dia i en plena Gran Via madrilenya en sentir un home que crida: "Serradell, Serradell!". El batec se li accelera cosa de no dir i apressa el pas. Un dels germans Bonavida, antic company de la JSUC tortosina, l'abraça mentre intercanvien uns mots de salutació i record.

A Donostia, en Serradell romandrà un parell o tres de mesos fins que torna, de nou, a la capital espanyola. Aquí copsa que la composició de la directiva s'ha anat modificant. Els companys del centre directiu estatal el fan, el maig-juny de 1945, responsable del comitè regional de Madrid, tasca que exercirà mig any en estreta companyia d'un històric: en Simón Sánchez Montero. Tant en Serradell com la Margarida residiran a la capital d'Espanya, on hi faran feina per al partit, però vivint separats. En Josep serà sabedor del lloc de residència de la

Margarida, però no a la inversa. Desenvolupada la feina, la direcció del PCE li ordena que marxi a Catalunya.

A principis del 1946, una carta d'en Santiago Carrillo i en Joan Comorera, arribada de mans d'un enllaç, li comunica la designació com a màxim responsable de la direcció del Partit Socialista Unificat de Catalunya –altrament dit, cap de la Delegació del comitè central a l'interior. En Josep Serradell relleva en Pérez Marí que se'n torna cap a França.

Al juny, en "Román" assumirà també la prefectura de la comissió políticomilitar i la Margarida Abril recuperarà el liderat de la JSUC. Les seves primeres passes al front militar comunista són les d'esperonar l'organització clandestina dels militars i membres en actiu de les forces de seguretat de l'antiga república. El grup, després de diverses evolucions, rebrà el nom d'AFARE -Agrupament de Forces Armades de la República Espanyola . El seu nucli estatal més fort serà el de la ciutat comtal. De 8.000 membres arreu d'Espanya, 3.000 eren a casa nostra, un 10% amb carnet comunista. Dins de l'AFARE, en Josep ordenà la creació d'una cèl·lula del partit amb membres de l'equip directiu de l'Agrupament, i a continuació s'intentà donar un tomb a les orientacions vigents. La pensada d'en Serradell era que AFARE funcionés, alhora, com una organització de masses i amb grups operatius que col·laboressin amb la guerrilla en accions i cops de gran ressonància i efectivitat.

En un altre ordre de coses, i coincidint amb la derrota de Hitler, es produeixen uns esdeveniments que tindran gran importància a l'interior del PCE. En Vicente Uribe, en Santiago Carrillo, l'Antonio Mije i la Dolores Ibarruri es desplacen a França, país on instal·len el principal centre dirigent del comunisme espanyol.

Vida clandestina

El centre polític de Buenos Aires del PCE–PSUC –del qual en depenien les organitzacions dels dos partits a tot Amèrica Lla-

tina, Catalunya i Espanya, sota el comandament d'en Santiago Carrillo— parava molt d'esment en treballar els aspectes de la vida clandestina: el detall de les mesures que calia prendre; com organitzar les cites al carrer; la localització de cases segures; l'estructura cel·lular en compartiments estancs i independents... La metodologia es basava en l'experiència de diverses organitzacions comunistes, l'ensenyament de la pràctica política del comunisme català i espanyol, i el sistema de la prova i l'error.

Per exemple, a l'hora de les cites era fonamental la puntualitat a toc d'esquella. Cas de no ser puntual, el membre del partit era amonestat amb l'avertiment de no reincidir. Als cinc minuts de la cita, en Josep, per exemple, ho deixava córrer sense pensar-s'hi gota. L'indret de l'encontre era, generalment, un vial cèntric o de la part alta o més burgesa. El militant que s'hi esperava anava amunt i avall del carrer, i en trobar-se amb l'altre interlocutor seguien passejant i xerrant. Si les cites previstes fallaven, era imprescindible pactar prèviament la cita de seguretat, una de tercera, només per als dirigents comunistes, que tenia lloc normalment al mateix lloc i hora, però l'endemà. A partir de 1946, amb l'enfortiment del partit, la cosa prengué volada i millorà. Varen aparèixer les cases segures. Hi havia militants o simpatitzants l'única comesa dels quals era oferir una casa o espai tancat per a les reunions o per a aixopugar —amb dret a llit i manutenció— un dirigent del partit. Aquests familiars eren remunerats per l'organització tot cobrint les despeses d'acollida i menjar.

En Josep Serradell era molt curós. Com s'ha dit, només s'esperava cinc minuts i marxava. Però, un quart d'hora abans de la cita, tenia el costum de voltar pel lloc per tal d'observar acuradament el paisatge i la gent. Un altre element decisiu era la preparació i fixació de l'enllaç entre el centre directiu de l'interior i la direcció central del partit, en aquells moments a París. La trobada amb l'enllaç s'esdevenia bé al carrer, bé a cases segures (una de les més utilitzades fou la del carrer

Girona, a l'Eixample barceloní) Norma de conducta habitual era presentar-se ben polit i sense cap mena d'objecte per a la defensa personal.

La localització d'una casa per viure-hi, cas de no trobar coneguts, simpatitzants o militants comunistes, es feia per mitjà de la secció d'anuncis del diari. La fita consistia en una cambra discreta i suficient per l'acollida del membre clandestí. Bastant més tard, a partir dels 60, el partit triava famílies de militants residents a Perpinyà, París, Tolosa de Llenguadoc, Marsella... disponibles per retornar a Barcelona amb l'anomenada missió d'acollida.

En Serradell confessa, en una de les escadusseres referències personals, la gran sort que ha tingut per la coneixença de tanta i tanta gent que li ha fet costat. Tot amb tot, també hi ha hagut una gran dissort: manta vegades no ha pogut acompanyar familiars directes i íntims en els seus darrers moments. Fou el cas del seu germà Hilari, el traspàs del qual conegué anys després de la producció del fet. També la situació del pare, al qual no havia vist entre el 1937 i 1970. En tingué coneixença de la mort dies més tard del retrobament – premonitòriament, la seva germana Conxa li va dir que quan el pare el veiés, moriria al cap de poc. La trobada amb ell va celebrar-se a València. En “Román” es desplaçà, expressament, des de Barcelona. Pare i fill es veieren en una casa segura, després que l'alt responsable comunista canviés de cotxe per tal d'esquivar un hipotètic seguiment policíac. Més encara, en Josep tampoc no va fer l'adéu a la seva mare, quan en Serradell vivia al carrer Arizala de Barcelona, i la mare s'estava a casa del seu germà Enric, a l'Hospitalet de Llobregat, a tocar mateix. Amb l'Àngel, fundador de CC.OO. i resident a Girona, en Serradell es va veure també impossibilitat atès el seu ingrés en un centre mèdic. L'Àngel Serradell, sabedor de la situació greu del germà, demanà a la Margari-da que no l'informés de la seva situació.

Invasió

Un dels principals dirigents comunistes, en Mije, designa com a responsable màxim del PCE a França la Carmen de Pedro, la qual assumirà les tasques d'organitzar l'ajut als militants. Fet i fet, el buit de poder creat és colossal. I en política, com en la natura, els buits són emplenats. I en aquest cas aflorarà un líder capaç, el navarrès Jesús Monzón. Pertanyent a una rica família carlina i ingressat al PCE el 1931, el nou home fort havia estat durant la guerra governador civil a Castelló i Conca. Era una persona de modals acurats, agradós pel bon menjar, les dones, la vida nocturna i bohèmia... Aviat, i a França, estableix vincles amorosos amb la Carmen del Pedro, configurant el tàndem directiu del comunisme espanyol. En Monzón esdevindrà, finalment, un segon Heriberto Quiñones.

El nou líder organitza el PCE al sud de França, en la zona lliure que depèn del mariscal Petain, i per això s'envolta de joves i veterans dirigents com ara en Manuel Azcárate i en Gabriel Léon Trilla. La situació del partit era difícil el 46. El "monzonisme, un equip de persones i una forma de treballar, havien posat el comunisme català i espanyol –afirma en Serradell– en una situació força greu. Les orientacions polítiques del centre directiu de Buenos Aires no eren les mateixes, ben al contrari, que les del de França. La francesa era falsa: la insurrecció estatal propugnada constituïa l'eix de la política. Diu en Serradell que era la mare del corder de la política per enderrocar el franquisme.

La derrota nazi a França, sobretot l'alliberament del sud de l'Estat, genera una situació d'una certa eufòria en la ment de l'audaç Monzón. Els guerrillers espanyols i catalans, uns 10.000 homes ben armats, amb una alta moral de combat, es fan amos i senyors d'una zona poc controlada pel govern provisional de De Gaulle. Els guerrillers es troben enquadrats en la resistència francesa però amb un elevat grau d'independència organitzativa i d'autonomia en l'acció. El dia que s'es-

devé l'aixecament contra l'invasor nazi i els col·laboracionistes de Vichy, la guerrilla s'havia anat circumscriuint als departaments del sud formant una veritable milícia: el XIV Cos d'Exèrcit dels Guerrillers Espanyols. En total, aquest Cos era integrat per 7 agrupaments interdepartamentals, que al seu torn aplegaven 28 brigades.

Aquesta força era, bàsicament, el perllongament de la guerrilla organitzada a la guerra d'Espanya. Força que comptava, fins i tot, amb comandàncies i locals propis entre el riu Loira i Tolosa de Llenguadoc. Més encara, l'any 1942 els efectius guerrillers superaven en pes i influència els del propi Partit Comunista Francès. En Santiago Carrillo explica que en el moment de l'alliberament, si fins al riu Loira qui manaven eren els nord-americans, des d'aquell límit fins als Pirineus eren els espanyols i catalans els amos de la situació. Ciutats franceses com ara: Tolosa de Llenguadoc, Bordeus, Nantes, Rennes, Saint-Etienne, Lió, Grenoble i Marsella, varen ser controlades per la resistència gràcies a la participació decisiva de l'anomenada força guerrillera.

Serà llavors quan en Monzón ordena al PCE de França un atac massiu contra un punt de la frontera espanyola, a fi i efecte d'originar un moviment insurreccional a l'interior. Es tractava d'aplicar i reproduir a Espanya el model que acabava de triomfar a França gràcies a l'acció mancomunada entre un exèrcit invasor (els aliats), una guerrilla rural de rereguarda (el maquis), i un moviment urbà insurreccional (la resistència). El punt escollit per a l'operatiu és la Val d'Aran, indret que a l'hivern és isolat de Catalunya i Espanya i que pot esdevenir zona alliberada de gran simbolisme polític. En Monzón vol posar en la vall occitana un govern provisional. Inicialment, volia ocupar Andorra i posar-hi la Junta Suprema. L'acció es produí entre el 9 i el 28 d'octubre del 1944, amb la participació, sols a Aran, de 2.000 combatents. El maquis assolí el control de la comarca entre els dies 10 i 27 d'octubre, i en dues ocasions la boca sud del túnel de Vielha va ser a cura

de la guerrilla. Aquesta força dominà també Castejón de Sos, Benavarri, Pont de Suert, Llavorsí, Esterri d'Àneu, a les comarques del Ribargorça i del Pallars.

Des de Mèxic, el Buró Polític del PCE copsa la transcendència de l'acció i envia a França en Santiago Carrillo. En Carrillo no està gens d'acord amb el projecte. Després del seu fracàs, el jove dirigent comunista ordena d'immediat la retirada de les tropes guerrilleres i mou peça per aïllar políticament el navarrès. I el convoca per a què li reti comptes. En Jesús Monzón, temorós de la seva integritat física, es nega a fer servir les rutes clandestines del PCE, i roman un parell de mesos a Barcelona amb la seva nova companya Pilar Soler mentre espera per fer el viatge pel seu compte. En Monzón és detingut a Barcelona, el juliol del 1945, mentre s'allotja al carrer Pau Feu 11, a tocar de l'estació de Vallvidrera. A banda d'altres detencions, és requisat material clandestí divers (propaganda, paquets d'explosiu plàstic, dinamita, bombes de mà, subfusells, màusers, metralladores...) ubicats a diversos domicilis i al pis franc del carrer Peu de la Creu 14, on hi ha un magatzem, una petita multcopista i l'estafeta de contactes. El dirigent comunista serà jutjat i condemnat a mort. La seva família n'obtindrà l'indult a canvi de 30 anys de presó, dels quals en farà deu. En Monzón resultarà expulsat expeditivament del Partit Comunista.

La iniciativa d'en Monzón és qualificada de "desgràcia" per en Serradell. La situació, els objectius —diu— eren de realització impossible; la proposta insurreccional no ajudava a la unitat antifranquista; condemnava al fracàs i a la mort els guerrillers vinguts de fora. Tot plegat un somni, una al·lucinació. Per tirar endavant una perspectiva com l'assenyalada, calien —insisteix en Serradell— formacions polítiques, un partit comunista fort i arrelat, una classe obrera organitzada, amb un sindicat poderós o una influència decisiva al sindicalisme vertical o franquista. A Catalunya, a Espanya —segueix parlant en "Román"— hi havia passivitat, confor-

misme de masses. En Monzón editava un periòdic, “La reconquesta de España”, ben fet tècnicament, amb mitjans. Apunta en Serradell, en opinió d’algunes persones no identificades, el butlletí es feia des de l’ambaixada nord-americana a Madrid. En demanar-li si la producció del fenomen Monzón no fou degut a un cert abandó de l’interior després de la desfeta per part de la direcció comunista a l’exterior, en Serradell, amb un somriure als llavis i la mirada desperta, diu que no vol entrar en valoracions que no li afecten, i que ell es limita només a descriure els fets.

De retorn a Catalunya, en Josep Serradell constata que el “monzonisme” no tenia cap mena d’influència ni pes. El propi “Groman”, home de confiança del navarrès, havia girat cua, políticament parlant, i acceptà les crítiques a l’actuació i propostes d’en Monzón. El PSUC era molt feble: 2000 militants a Barcelona, i un miler a la resta de Catalunya. La derrota d’en Hitler provocà, amb tot, una gran creixença i projecció del partit. Les cèl·lules eren constituïdes per 7 o 8 persones, i el seu agrupament conformava els anomenats sectors. Un càlcul simple de l’estructura cel·lular del comunisme català aporta una xifra considerable: de 200 a 300 organitzacions de base. El partit comunista era fort a Barcelona, al seu cinturó, i comptava amb organització pròpia a Sabadell, Terrassa, El Prat de Llobregat, l’Hospitalet de Llobregat, Granollers, Manresa, Gavà, Sant Boi de Llobregat, Sant Feliu de Llobregat, Vilanova i la Geltrú, El Vendrell, Reus, Tortosa, Mataró, Girona, Lleida, Tarragona... A la ciutat comtal operaven diversos sectors, alguns dels quals hagué de ser subdividit, atès que ultrapassava els 300 militants. L’òrgan de comunicació del partit “Trebball” difonia, el 1946, 3.000 exemplars.

El retorn a França, l’octubre del 1945, d’en Joan Comorera, confirma la seva voluntat d’assumir plenament el control de l’interior. En Comorera és rebut amb tots els honors per la Dolores Ibarruri, en Santiago Carrillo, l’Enrique Lister i en Luis Cabo Giorla. Ràpidament, el líder del PSUC designa nou mem-

bre del Secretariat en Ramón Soliva —el qual ni tan sols era part del Comitè Central.

A casa nostra, i tal com s'havia dit, en “Román” actua amb mà ferma i constitueix un nou Centre Director, aprofitant tot l'anterior equip. Un cop creat, en notifica el fet a la direcció de l'exterior (Comorera-Carrillo). La delegació del comitè central a l'interior és formada per: en Serrano (responsable de treball sindical), en Joaquim Puig Pidemunt (propaganda i director de “Treball”), la Margarida Abril (responsable de la JSUC), en Pere Valverde (cap de la comissió polític-militar), en Ferran Rius (treball unitari), l'Antoni Senserric (responsable de Barcelona), i en Miguel Nuñez, en Napoleó Figueroa, i l'Escudero (per comarques). La tardor d'aquest any la Margarida Abril és substituïda per en Josep Sala i l'Antoni Senserric per en Salvia.

En el període comprès entre els anys 1946 i 1948, s'incorporaren al treball clandestí, entre altres: l'Atanasi Céspedes (del comitè central), en Pagés, en Pardell (del comitè central), en Bayona, en Raventós, en Cerezo, la Leonor Bornao, en Carreté, en Sebastià Piera, l'Emilià Fàbregues, en Pere Pujol, en Joan Gallofré, l'Evarist Massip, en Carlos Rebellón, en Joan Keller...

Cal dir que en Santiago Carrillo sempre fou al cas de tot. El jove dirigent encapçala una comissió encarregada de la tasca a l'interior. En formen part també: en Francisco Romero Marín, l'Eduardo García, l'Agustín, en Julián Grimau, en Jorge Semprún, en Fernando Claudín. En Serradell pren part com a invitat quan hom ho considera adient.

A l'interior, el partit comptava, per primer cop després de la guerra, amb un equip dirigent que es reunia, que discutia les coses, que feia un treball col·lectiu, que treballava a cases segures i amb garanties. Feien, parlant clar, vida política. I aquest equip directiu era reflex, doncs, d'un partit més fort, més viu, més arrelat. En Serradell no vol estar-se de subratllar que fou un període políticament molt interessant. El PSUC

va créixer molt. Es dotà de tres responsables comarcals, prova que la implantació no restava cenyida a Barcelona i el seu cinturó industrial.

D'altra banda, la caiguda del nazisme havia desfermat grans expectatives en el sentit que el seu germà menor franquista es veiés també arrossegat per la desfeta. Tot plegat, doncs, enfortia la confiança i esperonava l'enfortiment del Partit Socialista Unificat. Quant a la Joventut Socialista Unificada, fou reconstruïda sota el guiatge de la Margarida Abril, amb un centenar i escaig de membres. En Josep Salas, en Gil, en Casassas, en Pérez... formaven la direcció, comptant com a simpatitzant amb un dels fills del líder demòcrata cristià Manuel Carrasco i Formiguera.

En aquest marc, el tema de la propaganda resultava cabdal. L'edició de "Treball" en plena negra nit franquista, amb una repressió ferotge i sense reserves, constituïa una prioritat bàsica. Al final, i gràcies a l'ajut d'un editor amic i antic militant durant la guerra, i a la tasca tossuda d'en Serradell i en Puig Pidemunt —redactors i responsables de la publicació— el periòdic assolí la regularitat. Cal dir que amb l'editor hi havia una persona que enllaçava. Aquest militant comunista fou retirat d'altres tasques per centrar-se, únicament i exclusiva, en l'esmentada. La redacció es trobava a casa d'en Puig Pidemunt, a la Travessera de Gràcia, prop d'una caserna de la Guàrdia Civil. La propaganda possibilità, al capdavant, lligar la militància, en facilità el seu reagrupament organitzatiu, i ajudà a escampar i engrossir el partit amb nous membres. D'altra banda, la seva edició regular projectava una imatge de fortalesa organitzada, de seriositat. En la feina de difusió cal anotar la tasca molt valuosa de dues dones: d'una d'elles, dona sola resident al carrer de Pare Claret, en desconeixem el nom. L'altra es deia Mercè Clota i Vilarrasa, i transportava al cap i casal material propagandístic.

En Josep Serradell no té paraules per lloar la tasca i personalitat d'en Puig Pidemunt a qui titlla d'home seriós, capaç,

responsable, auster, experimentat en afers sindicals i amb idees molt clares... Quan en Josep és cridat per anar a França a prendre contacte amb la direcció, designarà en Puig per reemplaçar-lo.

En aquest primer viatge varen escortar el dirigent comunista: en Joan Gallofré, militant de les JSUC i originari de Valls, Alt Camp, i que procedia de Mèxic i en Josep Gros, de sobrenom "Antonio". En Gros havia estat miner a Súria, el Bages, participà a la guerra en el XIV Cos de Guerrillers i fou condecorat a la URSS. A partir del 46 assumí la màxima responsabilitat de l'equip de guies que assegurava l'enllaç entre la direcció del PSUC i la Delegació del Comitè Central a l'interior.

Tots tres, doncs, varen prendre el ferrocarril fins a la vila osonenca de Manlleu. Allà s'incorporà en Boada, exanarquista i militant del PSUC. Els membres de l'expedició mudaren de roba i s'hi abillaren amb una de més adient. A més a més, detall molt important, recolliren i es posaren al braç la "documentació"—quatre metralladores dels maquis. Preparats i a punt s'inicià una inacabable odissea que s'allargà 7 nits i 7 dies. Els dies per descansar i vigilar, i les nits per caminar a recer de les patrulles de la Guàrdia Civil, com més va més sovintejades en atansar-se als límits fronterers. Ben abrigats, amb fred i penalitats, la por dins al cos, l'esguard i l'oïda absolutament concentrades, el dit al gallet de l'arma... l'equip comunista travessà paratges on la mort era ben guarnida. Sortosament, l'expedició no trobà res ni ningú. En passar a França, l'equip expedicionari assolí el punt de suport, una barraca on s'aixoplugava un home valent, l'anomenat "Tanque". I a dormir i a descansar i a menjar — que no ha estat res. Una casa de Perpinyà, era el segon punt de suport. I des d'aquí, per via fèrria, en Serradell féu cap a París. L'excursió, tot s'ha de dir, deixà baldat l'urbanita Serradell.

A la ciutat de la llum, en "Román" trobà la seva companya. La Margarida s'havia avançat un parell de mesos, fent la mar-

xa en tres dies i tres nits. El nostre home, a més, establí una coneixença fonamental: la Dolores Ibarruri, secretaria general del Partit Comunista d'Espanya. Portadora, a parer del matrimoni Abril-Serradell, de trets ben positius.

En Josep Serradell mantingué un munt de trobades amb la direcció comunista. Informar sobre la situació del partit, les altres formacions polítiques i la receptivitat de la gent a les propostes del PSUC, conformaren l'agenda dels intercanvis. En Joan Comorera, en Ramon Soliva (responsable d'organització), en Pere Ardiaca, en Wenceslau Colomer, en Rafael Vidiella i l'Antonio Mije (representant del PCE en la direcció del PSUC) foren els interlocutors. De seguit, s'acordà d'incloure en "Román" al Secretariat, la cúpula de la cúpula, del Partit Socialista Unificat de Catalunya.

La visita i estada d'en Serradell formava part del mètode de la rotació. Una pràctica ben habitual consistent en donar descans als companys i companyes amb responsabilitats a l'interior. En Carrillo l'anomenà "rotació". En ocasions els responsables tornaven a l'interior, i en altres no, assumint noves tasques a França o a Estats més allunyats. Ara, la qüestió per al nostre home era descansar i fer vida de família, carregant bateries i prenen part en els debats i les decisions de la direcció. El jove matrimoni s'allotjà a casa d'una parella de militants comunistes. Pel que fa al màxim òrgan del partit, acordà el reforçament de l'organització com la prioritat primera. Calia, doncs, enviar més persones a l'interior, per la qual cosa foren garbellats alguns noms. En aquells moments, eren a París l'Antoni Senserric, en Miquel Nuñez i en Napoleó Figueroa, els quals reben l'ordre de tornar a Catalunya, llevat d'en Senserric, que per motius de salut romandrà a França i serà destinat a la República Democràtica Alemanya. Al cap de tres o quatre mesos, s'enceten els preparatius perquè en Josep es posi de nou al front de l'organització de l'interior

Homes intrèpids

En aquesta hora i en aquest moment, el nucli dirigent del PSUC era integrat per: en Joaquim Puig Pidemunt (responsable polític) en Ferran Rius (treball de masses i política unitària) en Pere Valverde (titular de la comissió político-militar) en Serrano (responsable de política sindical) en Salvia (cap de Barcelona) en Napoleó Figuerola (Tarragona), Escudero (Girona), i l'Eduard Palanques (responsable dels cercles de la JSUC a la ciutat comtal).

La principal organització del comunisme català era la del cap i casal, de la qual penjaven quatre sectors. Al front de cadascun d'aquests hi havia un responsable polític i d'organització, i una estafeta de propaganda. La tasca política se centrava en el reclutament de militants i en el treball propagandista —l'edició de "Treball". El segon sector, per exemple, integrava els barris de Ciutat Vella, Can Tunis i la Barceloneta, en tenia 185 militants. La directiva era composta pel David Arbonés i en Josep Guinovart. La resta posseïa un nombre semblant de membres, llevat del quart que ultrapassava els 300. Quant a la logística, un aspecte central en la tasca política quotidiana, podem parlar del que segueix:

Impremta. Propietat dels germans Méndez al carrer Cabanes 17, del Poble Sec. S'hi editaven: "Treball", "Les Notícies" de la UGT, "Juliol" de la JSUC, i "Ejército y democracia" de l'AFARE (Agrupació de Forces Armades de la República). En Claudi Escamp fou qui facilità l'enllaç amb els impressors, i en Carles Sancho i Ventura qui en mantingué de forma permanent aquest vincle.

Radioemissora. A càrrec del radista Ricard Cucala. L'emissora mantenia el contacte amb la direcció del partit a França i feia servir codi i Morse. Per tal de dificultar la seva localització, la ràdio es desplaçava constantment. En Josep Grau i Soler era l'encarregat de trobar llocs segurs i allunyats de Barcelona. En algunes ocasions emeté des del barceloní carrer Tordera i de Sant Cugat del Vallès, Vallès Occidental.

Aparell de guies. Balda fonamental en l'estructura del partit. PSUC i PCE havien posat en comú els seus recursos per configurar un aparell que feia permeable el contacte polític, l'entrada i sortida pels Pirineus. Manlleu constituïa, com hem vist, centre operatiu important entre París i Barcelona, en Joan Ribas i Rabassa era el suport dels enllaços.

Organització guerrillera. Comptava amb una estructura independent del partit. En Pere Valverde Fuentes n'era el cap. El responsable del grup operatiu guerriller era el madrileny Àngel Carrero Sancho, el qual tenia sota les ordres dues brigades urbanes, les quals eren part de la comissió polític-militar. Una de les dues era la brigada "Jaume Girabau", comandada per en Numen Mestre Ferrando i que era subdividida en els grups "Mesón", "Serrat", "Espuig" i "Fermín Galán". Es tractava d'una brigada mixta entre la JSUC i el PSUC. L'altra la integraven militants de la CNT i del PSUC sota el comandament d'en Jaume Valls i Sardà. A les masies de Valls, Alt Camp, es trobava un altre grup guerriller dirigit per en Carles Valls i Vinaixa, la qual tenia com a base operativa la serralada de Prades i que comptà, per la seva instal·lació i assentament, amb el concurs d'en Napoleó Figuerola, responsable del PSUC a Tarragona. Quant a les comarques gironines —a les rodalies dels Pirineus— era en procés de constitució un nou grup militar.

Les tres brigades guerrilleres de Catalunya havien quedat sense direcció per la detenció de l'Àngel Carrero. Malgrat això, la guerrilla va atacar amb explosius, mitjançant dispositius armats de protecció, objectius simbòlicament notables com ara: els locals del sindicat vertical a Via Laietana; la secció de racionament de la delegació d'abastiments a la plaça Palau; els diaris "La Vanguardia Española", "La Prensa", "Solidaridad Nacional"; un comboi ferroviari que transportava material de guerra prop de Montcada i Reixac, Vallès Oriental; els locals de Falange del Districte VII i la d'Horta, a Barcelona; el del Frente de Juventudes del carrer Galileu; la Milícia Università-

ria; el sindicat falangista d'estudiants-SEU; el Govern Militar; una caserna de la Guàrdia Civil...

Es trobava en fase d'estudi l'assalt a la temible i temuda seu de la prefectura de policia de Barcelona a Via Laietana. La fita era alliberar el cap militar del PSUC Àngel Carrero. L'operatiu s'iniciaria dinamitant l'entrada de l'edifici, penetrant les dues brigades guerrilleres barcelonines, les quals serien guiades dins la fortalesa per tres policies de l'interior, col·laboradors i membres de l'AFARE. Val a dir que la nitroglicerina era a punt i que l'acció es preveia per a la setmana entrant.

La gran caiguda

S'inicià l'abril del 1947. L'antecedent es produí quan es feu imprescindible un automòbil per a les accions guerrilleres. Amb la idea d'aixoplugar el vehicle, es localitzà un garatge, el propietari del qual va prevenir la policia que detingué l'Àngel Carreró, el qual fou confós per un vulgar lladregot. Paral·lelament, caigueren en Jaume Sardà i una altra persona de les Jovenuts Llibertàries, la qual s'oferí, en acabar d'intenses i generoses sessions de tortura, per a acompanyar els membres de la temuda Brigada Político-Social en el reconeixement de guerrillers al carrer. Aquesta persona delatà, també, l'Àngel Carrero, el qual patí duríssimes sessions sense badar boca. Els reforços policíacs procedents de Madrid detingueren en Carles Sancho, enllaç entre el partit i la impremta, i la companya responsable de l'estafeta central de propaganda que nodria els diversos sectors. Les detencions arrossegaren, així mateix, l'aparell central de propaganda i en Pere Valverde, responsable polític-militar. Un seguit de caramboles precipità noves caigudes fins que, el dia 5 d'abril, el comissari Creix –conegut torturador– obrí, pistola en mà, la porta d'un pis on s'aplegaven els militants.

En Serradell diu que la caiguda fou deguda, possiblement,

a la circumstància que, per fer arribar la propaganda, es feren trameses conjuntes a la Comissió Polític-militar i a l'Aparell de propaganda. Un mètode totalment desaconsellat i prohibit –i que en “Román” no consentia pas sota cap supòsit–. Era obligat de mantenir tothora una rigorosa compartimentació i segregació d'instàncies per tal d'evitar el contagi. En Serradell rebla el clau en afirmar que una qualsevol vulneració del mètode obliga a actuar de forma expeditiva eliminant una disfunció del tot inconvenient.

No cal dir que les 100 detencions i els 80 processaments deixaren el partit només amb l'ossada, desarticulant-ne el nucli director. Era, no té dubte, la més gran, la pitjor caiguda patida pel PSUC. La direcció quedà reduïda a: en Josep Salas –JSUC– en Salvà, l'Escudero –de comarques– en Serrano –UGT– en Napoleó Figuerola –Tarragona– i un membre de Girona. Mentrestant, s'esperava el retorn, previst abans de la caiguda, d'en Josep Serradell i Pérez, qui havia de reprendre la màxima responsabilitat de la direcció comunista catalana de l'interior. La caiguda, però, no afectà l'AFARE, la qual comptava amb algunes desenes d'oficials, caps militars –com ara el coronel Gil Jané– i membres de la policia armada en actiu.

La Brigada Políticossocial tenia al davant en Pedro Polo, i comptava amb un equip de torturadors visceralis i sanguinaris com els germans Creix, en Balaguer, en Rodrigo... Presidia el despatx d'en Polo un organigrama amb la hipotètica estructura organitzativa del Partit Socialista Unificat de Catalunya-PSUC.

En termes humans i al final, la caiguda dels 80 se saldà amb l'assassinat, al camp de la Bota, de: en Joaquim Puig Pidemunt, en Pere Valverde, l'Àngel Carrero i en Numen Mestre. La xiscladissa dels ocells, esglaiats i escàpols per causa de les descàrregues, coronà la sumaríssima execució una matinada gèlida i esqueixada. A la resta de condemnats a mort, en Carlos Martínez, l'Esteban Arias, en Bernat Cregut i en Santos Gómez, els fou commutada la pena màxima per la de

30 anys de presó. Sis membres foren posats en llibertat, i altres patiren penes de fins a 6 mesos.

Mentrestant, el 14 d'abril, en Josep Gros i en Josep Serradell són a Manlleu. Es posen la roba de carrer i en Gros gira visita al contacte. Alguna cosa ha passat. Tots dos fan nit sota un pont –tenen fred i el seu capficament és superlatiu. L'endemà prenen el tren vers Barcelona. En arribar, en Serradell se'n va cap a casa d'en Puig Pidemunt. Li obre la porta el sogre d'aquell: "Vagi-se'n, aquí ha estat la policia". En "Román" no s'ho fa pas dir dues vegades i fuig com un llamp. Ràpidament ordena a en Gros que se'n torni a França. En Josep, en total solitud, mirarà de reprendre el contacte amb l'organització. Passejarà per carrers i places, per escenaris d'antics contactes i trobades. Hi trobarà en Salvia, responsable del PSUC a Barcelona: "Coï, què fas aquí", que diu en "Román". Salvia: "Renoi, porto vuit dies buscant-te". Aviat, localitzaran en Serrano, secretari de política sindical del partit.

En Josep Serradell es farà fonedís. Pren un taxi i fa via cap a Esparreguera, Baix Llobregat. Troba aixopluc, anonim i seguretat a casa dels amics d'uns amics. Transcorregudes un grapat de setmanes torna a Barcelona, on reprèn el contacte amb en Salvia i en Serrano. Escriu una carta explicativa de la nova situació i acut a una cita establerta amb un enllaç amb la direcció de França. L'enllaç li du el correu de retorn, en Josep Gros "Antonio" és l'home correu. La cosa és clara com l'aigua. En "Román" rep l'ordre de retorn a París substituït per en Gregori López Raimundo al front de l'organització de l'interior.

En Josep cerca, mentrestant, un altre recer segur. Vilanova i la Geltrú, el Garraf, és l'indret per allunyar-se d'una situació de perill radical i extrem: la policia segueix encalçant l'organització comunista. A la vila hi romandrà un parell de mesos, fins l'arribada d'en López Raimundo la tardor de 1947.

La policia, tossuda, ha confegit un retrat robot d'en "Román". A l'hora de sortir al carrer, en Serradell ho farà de nit, mentre que de dia romandrà tancat amb pany i forrellat. El manual de

supervivència del nostre home –mai no serà detingut– és aplicat fil per randa: fer les cites a la via pública, passejant, bo i excloent les cases particulars, atès que podien trobar-se sota vigilància; a l'hora de cercar domicili, suggereix anuncis als periòdics que facin referència a un “hoste”. Ell mantenia la tesi que era més important la seguretat que no el ritme de creixement i avanç del partit... un cop repressiu feia miques la feina política per anys i panys.

Tornant a la marxa prevista d'en “Román”, en Gros el troba constipat i un pèl desanimat: “Vine amb mi perquè la “Dolores” i la Margarida t'esperen per sopar per nadal o cap d'any”.

La vigília de nadal, en Serradell, en Gros i en Gallofré prenen el tren a Manlleu. En arribar a l'estació s'hi incorpora en Boada i comença la marxa nocturna. La primera nit li resulta ben difícil. Tenen la sort que unes amistats els deixen aixoplugar-se en una cova situada dins de la seva propietat. Poden, fins i tot, ingerir menjar calent. La segona nit de marxa, però, la cosa és fa molt costa amunt. I a la tercera, en Serradell no pot més. La febre alta, el cansament, l'incapaciten per seguir avançant. Afortunadament, els companys s'alternen per dur-lo a coll.

Finalment, assoliran territori francès i el primer punt de suport. A corre cuita, en Josep Gros se'n va a Perpinyà, per demanar directrius sobre què fer amb en Serradell. El cap de l'aparell de guies, després d'escoltar-lo, apunta que el deixin a terra, colgat sota unes pedres; més endavant el passarien a recollir. En Gros es nega en rodó.

Fos com fos, en Josep arribà a la capital nord-catalana sa i estalvi per bé que en situació difícil. Allà rep la visita del doctor Esteve, al seu torn diputat del Partit Comunista Francès. El facultatiu ordena una intervenció quirúrgica immediata. En “Román” s'ofega, i pressent que la vida se li esmuny. De seguit, cerquen un altre especialista. És un professional vinculat al “gaullisme”. “D'on heu tret aquest paio?” demana. “És un refugiat espanyol que ha vingut per la muntanya”.

En Serradell, per fi, és intervingut a l'Hospital de Perpinyà. Els problemes a l'aparell respiratori impedeixen que pugui rebre l'anestèsia i és operat de viu en viu. Una persona li pren un braç. Una altra fa el mateix amb l'altre. Un assistent li agafa la cama esquerra. Un altre li subjecta la dreta. Per últim, la infermera li prem el cap. El doctor li perfora la gola, de la qual en surt una gran quantitat de detritus. Malgrat el dolor insuportable, ell nota un alleujament remarcable. Amb tot, i pel moment, perd la veu.

A partir d'ara, per comunicar-se, li cal llapis i paper. El segon dia els visita el doctor Josep Bonifaci –doctor al Kremlin i metge personal de la Dolores Ibarruri. En Bonifaci ve en companyia de la Margarida Abril. L'hospital on és ingressat té personal mixt – monges i seglars. La Margarida, sempre pendent dels detalls, du flors a la monja, “molt jove i molt bonica”, la qual té cura d'en Josep. La seva dona m'explica que quan no entenia el que volia dir en Serradell, ell s'empipava molt vivament, impotent per establir una normal comunicació.

Entre una cosa i l'altra, el matrimoni va estar-se dos mesos fins que el viatge a París fou enllestit. A la capital francesa, en Serradell informa la direcció del PSUC de la caiguda. El Secretariat resol unànimement, l'agost del 1948, incorporar-hi en Serradell i la Margarida Abril. En Carrillo suggereix, i l'òrgan accepta, que en Josep es dediqui, en exclusiva, al suport del partit a l'interior, tot col·laborant amb el secretari d'organització Ramon Soliva. Parlant d'en Soliva, el 1948 sorgí un problema greu amb aquest responsable polític. Al llarg de tres mesos els contactes amb l'interior romangueren interromputs. Això féu que el partit creés una comissió d'investigació amb en Josep Moix, en Wenceslau Colomer i en Josep Serradell, la qual inculpa en Soliva per negligència en l'exercici de la seva alta responsabilitat.

Al final en Soliva és destituït i enviat a Moscou, i en Serradell assumeix l'estratègica responsabilitat (anys a venir, amb en Fidel al poder, en Ramon Soliva fou un dels principals as-

sessors tècnics de les forces armades cubanes, sota la direcció d'en Raül Castro, amb qui estava estretament vinculat). En opinió d'en "Román", en Soliva era una persona honesta, complidora, de gran vàlua. Això no treu que, a parer seu, posés els peus a la galleda.

El franquisme, ben sanguinari, segregava, dia sí dia també, un gavadal de víctimes. Durant el 1947 i els primers mesos de l'any posterior, sumava 71 afusellaments, 527 assassinats per tortures o en acompliment de la llei de fuites, 22 condemnats a mort pendants d'execució i uns altres 24 processats amb peticions d'aplicació de la pena màxima. Per aquestes dates té lloc un fet políticament molt i molt decisiu: el canvi tàctic.

Els comunistes –a conseqüència del fracàs i la revisió crítica de la tàctica guerrillera– resolen d'infiltrar els sindicats verticals. El partit compta a Barcelona amb diversos enllaços sindicals i la nova pràctica començarà amb celeritat. Tot plegat és impulsat, de manera notable, per dos militants: en Sardà i en Pardell. També hi contribuï, i força, l'arribada des de França d'en Joan Pagès, militant comunista originari de Palamós, Baix Empordà, un dels responsables del PSUC al camp d'extermini nazi de Mauthausen.

El cas Comorera

Llevat de la implosió del PSUC el 1981, no hi ha dubte que la situació interna més compromesa fou la produïda amb la separació del càrrec, primer, i l'expulsió del partit, en acabar, del secretari general Joan Comorera.

La crisi comença el juliol amb la retirada voluntària de l'escena per part d'en Comorera; segueix el mes següent amb una lletra adreçada a en Vicente Uribe, del buró polític del PCE, on acusa alguns membres de la direcció del partit català que pretenen la liquidació del PSUC, afegint, a més, que fou un error acceptar la seva incorporació al buró polític del PCE, atès que hi ha "una incompatibilitat absoluta" entre el

càrrec de membre del Buró i el de Secretari General del PSUC...” i no havia servit per enfortir la direcció del PSUC, sinó per anul·lar-la”. El líder del PSUC comunica a l’Uribe que deixa l’alt òrgan del partit espanyol germà, i que no admet que la política del PSUC sigui discutida fora del mateix.

A partir d’aquí l’enfrontament és obert entre el PCE i el PSUC i dins la pròpia direcció del partit dels comunistes catalans: retirada dels fons econòmics del PSUC per part d’en Comorera; reiterades convocatòries de l’Uribe al secretari del PSU; suspensió de militància del PSUC d’en Josep Serradell, la Margarida Abril i en Pere Ardiaca; sol·licitud d’en Comorera per a què intercedeixen els secretaris del Partit Comunista Francès-PCF, del Partit Comunista Italià-PCI, i del Partit Comunista de la Unió Soviètica-PCUS – en Thorez, en Togliatti i l’Stalin. El novembre, el secretariat expulsa en Comorera del partit ...

A parer d’en Josep Serradell, un dels protagonistes de la crisi, el líder comunista cometé un error gravíssim. En “Román” i la Margarida Abril es justifiquen dient que varen copsar que el secretari general del PSUC havia adoptat posicions nacionalistes. En opinió del nostre interlocutor, en Comorera propugnà un eix polític net i clar: fer un moviment nacional a Catalunya, basat en la recuperació de totes les llibertats nacionals. Aquest front patriòtic era inspirat en les experiències insurreccionals iugoslaves i el moviment nacional guerriller que reeixí a Bulgària sota el guiatge d’en Dimitrov. Plantejament que té la seva primera formulació, diu en Josep, en un document datat el 25 de desembre del 1946. L’esquema tindria, continua l’exnúmero dos del PSUC en aquells anys, un caràcter polític i militar. El moviment seria presidit pel propi Comorera i comptaria amb un cap de les forces armades patriòtiques en la persona d’en Ramon Soliva –antic comandant d’una Divisió de l’exèrcit republicà.

Les coses, no obstant això, s’esdevenen altrament dins del PCE –seguim reproduint el punt de mira d’en Serradell– l’Antonio Mije, en Santiago Carrillo, en Francisco Antón... comencen a expressar una discrepància en relació a en Comorera

i la seva política, alhora que sectors del PC clamen en favor de la integració total del PSUC en el partit espanyol, esdevenint una federació territorial més.

La solució del conflicte, per en Serradell Pérez, venia apuntada en la intervenció de la Dolores Ibarruri al llarg del ple del Comitè Central ampliat del PCE celebrat el març del 1947 —un parell d'anys abans d'esclatar la crisi— al saló de sessions de l'ajuntament comunista de Montreil, al cinturó parisenc. Deia la Dolores que el problema del tot orgànic, de crear un sol i únic partit a Espanya i per a tothom, es duria a terme quan les circumstàncies polítiques ho aconsellessin. En Joan Comorera, afirma en Serradell, estigué formalment d'acord amb la solució apuntada, però de fet no ho estigué gens ni mica, atès que seguí abonant una identitat i organització independent per al Partit Socialista Unificat de Catalunya. D'alguna manera, diu el nostre home, el discurs nacionalista del secretari anà prenent més gran volada. La motivació principal, per a en “Román”, consistia en què el PSUC era el partit més fort, més organitzat, del moviment nacional català, i que no hi havia color entre aquest i la resta de formacions polítiques.

Demanada una valoració encara més explícita, en Josep Serradell considera que en Comorera estava engegat per les seves idees nacionalistes, i que mantingué posicions molt pròximes als plantejaments insurreccionals d'en Jesús Monzón, l'abans home fort del PCE a l'interior. Creia i creu en Serradell que Catalunya no pot avançar nacionalment tota sola i ha d'anar del bracet, solidàriament, de l'esquerra espanyola. La independència, un Estat català... eren coses impossibles, inviables, segons en “Román”.

El retorn d'en Joan Comorera a l'interior, quan tot era políticament perdut, és considerat per en Serradell com un veritable suïcidi i aprofita per desmentir amb fermesa una qualsevol intervenció del PSUC en la carta que la Núria Comorera escriptuà contra el pare. L'ex-secretari d'organització del PSUC rebla el clau amb contundència tot dient que, en el fons, el

PCE i el PSUC han tingut sort com a partits per no haver tingut ni aventurers, ni gent col·laboradora amb l'enemic que els hagi pogut perjudicar.

Tornant a en Comorera, aquest polític de gran talla, dur i ferreny, no vol llençar pas la tovallola i retorna a Catalunya. La fita és dur la batalla en favor del "seu" PSUC. És el 29 de gener del 1951. Tres anys més tard, el juny del 1954, era detingut al seu domicili clandestí del carrer Consell de Cent, 248. El diari "La Prensa", en article signat per en Manuel Tarín Iglesias, titulà "Juan Comorera, el Lenin catalán, detenido en Barcelona". És condemnat, pel delicte de rebel·lió militar, a 30 anys de presó, té 63 anys a l'esquena. El Partit Comunista Francès fa arribar 25.000 pessetes per sufragar la minuta de l'advocat defensor. Una carta signada per en Pau Casals, l'Albert Camus, en Marc Chagall, en Jean Cocteau, en François Mauriac, en Jean Paul Sartre... postula la llibertat del brillant polític comunista. El seu estat de salut empitjora, molt i molt, entre les reixes de la presó. La seva vida s'apaga definitivament, per manca d'assistència mèdica, el 7 de maig del 1958, a causa d'una broncopneumònia aguditzada per emfisema pulmonar. Hores abans, en Comorera tingué prou esma per negar-se a rebre el capellà de l'establiment penitenciari burgalès. Geni i figura... Les despulles mortals d'en Joan Comorera foren sepultades al cementiri civil de Burgos. El 1985 van ser traslladades a la capital catalana.

Vençut i foragitat en Joan Comorera, i molt significativament, en Pere Ardiaca proposa el 54, durant el V congrés del Partit Comunista d'Espanya, que el PSUC esdevingui part integrant del PCE. En Carrillo, hàbil com sempre, li replica que ara per ara res no dificulta la relació entre ambdós partits. Un passatge de l'informe de la Dolores Ibarruri, que no perdona, titlla en Comorera de "Cèsar" i de voler liquidar el PSUC diluint-lo dins d'un Front de la Pàtria amb l'objectiu de ser el successor d'en Francesc Macià i d'en Lluís Companys.

Tornant a la tasca política a l'interior, en Josep Serradell

continuava amb la seva comesa: trobar gent amb condicions i predisposició per anar a Catalunya a lluitar contra el franquisme. Expulsat en Comorera, el partit no cobrirà pas, de moment, el càrrec de secretari general. En Josep Moix assumirà la feina de coordinador del secretariat del PSUC, mentre en Gregori López Raimundo seguia com a home fort a l'interior i en Serradell feia de secretari d'organització del partit i cap del suport a l'interior.

Quant a Catalunya i a Espanya, la situació econòmica era desesperada. Si per a l'agricultura i la indústria es gastaren, des dels primers anys quaranta, 1.000 milions de pessetes, el manteniment de l'Exèrcit, la Guàrdia Civil, la Policia i la construcció de presons, casernes i obres militars suposà una inversió que ultrapassà els 55.000 milions. "Ruïna, fam i mort", titllava la conjuntura l'òrgan del PSUC "Treball".

Les coses pintaven malament per als comunistes catalans i espanyols a França. El dia 7 de setembre del 1950 la policia posava en marxa una operació contra els comunistes estrangers. Centenars de cases de comunistes seran escorcollades a consciència. Més de 300 persones varen ser detingudes. Al mateix temps, el govern gal decreta la prohibició del PSUC i del PCE, així com ara dels seus òrgans de premsa "Lluita" i "Mundo Obrero". L'ossada organitzativa d'ambdós partits passa a la clandestinitat. El diputat del PCF fa una interpel·lació parlamentària adreçada a l'executiu francès. Un comunicat oficial del Partit Comunista Francès vincula l'operació als preparatius de guerra i a la total integració de l'Espanya franquista en el bloc occidental.

Diumenge dia 10 de desembre del 1950, es publica un decret autoritzant la Societat Anònima de Tramvies de Barcelona a elevar les tarifes en un 40%, si fa no fa. Ningú no podia imaginar, llavors, que la notícia de l'augment tarifari posaria en marxa una maquinària de resposta social d'una amplitud, fortalesa i gosadia totalment impensades i impensables en la Barcelona sota el franquisme.

La modificació dels preus dels bitllets no originà, al princi-

pi, cap oposició, ben al contrari, el conformisme i l'obediència foren la nota dominant. No obstant això, la gota que féu vessar el got va ser la coneixença de l'increment de tarifes dels transports públics de Madrid, força més assequibles que els d'aquí (el bitllet madrileny quedà fixat en 0,40 cèntims contra els 0,70 de Barcelona). Aquesta discriminació clara, escandalosa, fou la que desfermà un moviment de resposta impressionant.

Un escrit anònim escampat el 8 de febrer del 1951 demanava els barcelonins i barcelonines que, mentre no s'igualessin les tarifes de Barcelona a les de Madrid, fessin el favor de traslladar-se caminant a les seves ocupacions habituals. Els fulls aparegueren escrits a màquina i a mà. El boicot als tramvies de l'u de març del 1951 fou abundant. Massiu. Total.

Una dada: diumenge dia 4 –mentre el boicot continuava– només es varen vendre a Barcelona 487 bitllets, quan la xifra ordinària era de mig milió. Des d'una perspectiva política, la derrota parcial del règim tingué conseqüències: la destitució del sots-cap provincial del “Movimiento”, del Delegat Provincial de Sindicats, del Cap de la policia; de l'Inspector general; del Governador Civil; la dimissió del batlle de Barcelona...

Quant a la participació comunista, el PSUC comptava amb organitzacions en les empreses grans on varen fer-se les aturades. D'altra banda, els comunistes havien mantingut una estructura clandestina al servei de la divulgació de consignes coincidents amb la dels vaguistes. Pocs dies després d'exhaurida la protesta, el 24 de març, en Gregori López Raimundo fou enviat de retorn cap a Catalunya. Un cop instal·lat a casa nostra, la Delegació del Comitè Central acordarà que les reivindicacions principals del PSUC consistirien en: l'augment general de salaris i la instauració d'un salari mínim i suficient per viure. L'abolició de la política de preparació per a la guerra antisoviètica a les ordres dels EUA. El final de la repressió, el restabliment de les llibertats democràtiques i nacionals. I la reinstauració de la

República.

Efectivament, era palès un canvi de signe, un delit vindicatiu que posava punt i final a una primera postguerra eminentment aquiescent i adotzenada. Un nou moviment obrer amb gent d'una altra generació començava a alçar, tímidament, el cap i la veu.

La repressió, tot amb tot, continuava. A l'estiu s'estaven produint detencions en cadena, les quals assoliren la direcció del PSUC a Barcelona, actuacions adreçades a localitzar la impremta i la delegació del Comitè Central integrada, entre altres, per en Gregori López Raimundo, el qual fou apressat. En total, el nombre de detinguts pujava a 39, més 2 de Madrid.

En els trenta cinc primers anys del moviment comunista, hi ha dos noms principals que ens ajuden a entendre, específicament, el sistema soviètic: en Lenin i l'Stalin. En Iossif Vissarionovitx Djugaixvili, més conegut com "Stalin" fou elegit secretari general del Comitè Central durant el XI congrés del Partit Comunista. La seva desaparició el 5 de març del 1953 desfermà un procés crític i autocrític dins del comunisme mundial. Per al nostre biografiat, el balanç sobre l'Stalin és decididament positiu.

En la seva opinió, l'Stalin fou un gran estadista, fet, diu, que no nega ningú, ni els seus crítics més severs. A escala internacional, per exemple, el pes i reconeixement de la Rússia tsarista era molt menor que durant l'etapa estaliniana. El poble, segons en "Román" feia costat a l'Stalin. La projecció del dirigent comunista li vingué pel reconeixement d'altres nacions i Estats. La Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques es transformà en una potència econòmica, una potència política i una potència militar gràcies —afirma en Serradell— a en Iossif Stalin. A lalta, en Roosevelt, en Churchill... donaren fe de qui era, de quin pes tenia veritablement. Hi havia, doncs, un respecte pel país i també un respecte pel seu líder. La realitat, la percepció positiva, era vista i sentida, diu en Josep per milions i milions de persones. Això representava un fet

innegable. Prova de la influència del líder i de les seves concepcions, era que el propi PSUC es definia, aleshores, com un partit marxista i leninista i estalinista. El seu influx, continua l'antic número 2 del comunisme català, es projectava internacionalment, dins del moviment comunista, sense pressions ni decrets de cap mena.

Quan en Josep Serradell i Pérez començà a fer política –fet que podem datar el 12 d'abril del 1931– ja ha sentit a parlar de l'Stalin. El seu pare –un obrer ferroviari, i no comunista–, elogiava la realitat russa i soviètica d'un país sense explotació capitalista, una societat ben bé ideal, on els obrers reben pel que guanyen, sense plusvàlues ni beneficis apropiats –robats! per mans privades. Tot això, remarca en Serradell, provocava entre la classe treballadora i els sectors populars una gran i profunda simpatia.

A Espanya, en Santiago Carrillo havia restablert l'autoritat del buró polític i n'havia conquerit la seva, de pròpia, damunt del PCE. Des de Moscou i l'Amèrica Llatina, retornen cap el sud de França la Passionària, l'Antón, en Claudín, en Líster, en Modesto. En Carrillo s'envolta d'un estol de col·laboradors de provada lleialtat –en Fernando Claudín, l'Eduardo García, en Julián Grimau, l'Ignacio Gallego. Mentre en Francisco Antón pren la secretaria d'organització, en Carrillo és el màxim responsable a l'interior i a més comanda la lluita guerrillera de França estant. A finals del 40, el PCE comptava, a l'Estat francès, 7.450 membres.

L'agost del 1948, la direcció del PCE havia rebut un convit inesperat: en Iossif Stalin els volia al seu despatx. La Dolores Ibarruri, en Santiago Carrillo i en Francisco Antón formaren la delegació espanyola –per cert que a en Comorera no li agradà gota no ser pas invitat. Per part soviètica, acompanyaren l'Stalin els dirigents Molotov, Voroshilov i Suslov. El secretari del Partit Comunista de la Unió Soviètica, basant-se en l'experiència durant el tsarisme, desaprovà que el PCE es dediqués en exclusiva a la lluita guerrillera, desatenent el treball

clandestí a les organitzacions de masses, especialment dins del sindicalisme oficial. Després de la trobada, el PCE adoptà el que es coneix com a “canvi tàctic”: l’aposta per treballar a l’interior del sindicalisme franquista i vertical, per guanyar espais de llibertat aprofitant a fons les possibilitats legals que el règim oferia.

“Treball”, òrgan del PSUC, dedica un número extraordinari, el 21 de desembre del 1949, al setantè aniversari de l’Stalin. El titular de la portada és prou eloqüent: “Larga vida al camarada Stalin, educador i guia dels comunistes, defensor de la pau, el millor amic de la lluita del nostre poble”.

A Espanya, el Partit Comunista incrementà de forma molt notable la seva influència entre la intel·lectualitat antifranquista. Personalitats com ara: en Blas de Otero, en Gabriel Celaya; en Juan Antonio Bardem; en José García Hortelano; en Juan Goytisolo, en Jesús Fernández Santos; l’Ignacio Aldecoa; l’Eduardo Haro Tecglen; en Javier Pradera, l’Enrique Múgica; en Fernando Sánchez Dragó... varen simpatitzar o militar al PCE.

El 1954, a Praga, el PCE celebra el congrés que fa 5, el primer des del 1932. La Dolores Ibarruri continua com a secretaria general. Dels 65 membres que formaven el Comitè Central primer, 19 havien mort, 27 havien estat expulsats, i només 19 hi continuaren. Pel que fa a les incorporacions, aparegueren noms de persones joves i de dirigents polítics de l’interior: en Josep Serradell, en Romero Marín, en Julián Grimau, l’Antonio Sandoval, en Simón Sánchez Montero, en Tomás García, en Francesc Vicens, en Jorge Semprún ...

La mort de Stalin, com s’ha dit, fou un esdeveniment d’una extraordinària transcendència per a l’URSS i pel moviment comunista internacional. Un 25 de febrer de 1956, sense la presència de les delegacions estrangeres, queda obert el XX congrés del PCUS. Krushev, presenta el famós informe secret. El text fa acusacions brutals: reconeix que Iossif Stalin havia condemnat injustament a milions de persones, i entre

elles, molts comunistes honrats, enmig d'una repressió dilatada i generosa; s'havien comès greus errors en la guerra; el culte a la personalitat d'Stalin havia eclipsat totalment el partit comunista... El PCUS adoptà diverses mesures desestabilitzadores: amnistia de presos polítics; cessament del culte al difunt Stalin, caiguda i execució de Beria. El Partit, davant d'una situació fluïda i sense predomini clar, es dota d'una direcció col·lectiva integrada per Malenkov, Molotov, Kaganovitch i Krushev... Aquest nou plantejament, aconsellava, també, modificacions substancials en termes de política exterior: la coexistència pacífica s'obria pas poc a poc.

Les revelacions, la nova conjuntura, segregà un aplec de posicions diverses a l'interior dels partits comunistes. Mentre els comunistes francesos l'acolliren amb recel, negant, fins i tot, la seva autenticitat, els italians de Togliatti encetaren una ferma i fonda renovació. Als països de l'est europeu l'efecte és explosiu, devastador. A Catalunya i a Espanya, les especials condicions de dispersió exterior i extrema clandestinitat en què es movia el PCE-PSUC, féu que les coses es belluguessin altrament. En Santiago Carrillo fou qui personalitzà els canvis i les noves percepcions polítiques. En Vicente Uribe serà acusat de culte a la personalitat i rellevat de les responsabilitats més importants. D'altra banda, el PCE aprovà una nova orientació: la política de reconciliació nacional. Es pretenia la superació de les fractures i ferides de la guerra civil, propugnant polítiques d'unitat i abonant la derrota del franquisme mitjançant mètodes pacífics i democràtics.

En Serradell recorda que l'informe del XX congrés i el seu resultat fou analitzat en una reunió, a París, del nucli que dirigia el partit a l'interior. Hi prengueren part, en aquell moment, 3 o 4 persones. En Velasco n'informà del tema. Si el PCUS ho veia així, ells farien tres quarts del mateix. El Partit soviètic estava al cas del tema, disposava de tota la informació... però, la veritat és que, malgrat tot, la reacció fou un xic contradictòria per a alguns. Per a en "Román", per exemple, no tot era

clar. També hi havia la qüestió de les possibles complicacions internes que projectaria un procés inhabitual i inèdit de crítica.

L'octubre del 1956, el Partit Socialista Unificat de Catalunya celebra, vint anys després de la seva instauració, el primer congrés. L'esdeveniment té lloc a una casa de colònies d'una municipalitat comunista propera a París. Hi assistiren una cinquantena de delegats i delegades, la meitat procedent de l'interior, amb participació de joves professionals i de persones d'extracció immigrada.

El PSUC començava a esdevenir socialment més plural. L'assemblea del comunisme català tractarà dos informes: el del nou secretari general Josep Moix, i l'informe d'organització, a càrrec d'en Josep Serradell. L'informe Moix és el fruit de l'elaboració col·lectiva del secretariat del partit. Els 50 representants aprovaren uns nous estatuts. Fou escollit un nou comitè central, que elegí un comitè executiu. En Josep Moix, l'obrer sabadellenc, alt com un sant Pau, serà el nou líder. La direcció efectiva, però, recaigué en el nucli col·legiat de direcció: l'Ardiaca, en Serradell i en López Raimundo, atès que en Moix residia a la República de Txecoslovaquia. D'acord amb les tendències del moviment comunista, el PSUC tractà la superació de l'estalinisme remarcant que en Joan Comorera imposava el culte a la seva persona. Un Comorera que fou considerat, en el seu moment més dolç, l'Stalin català. De fet la cosa tenia la seva lògica, diu en Serradell, el reflex català era el secretari general. A més, calia seguir l'actitud d'en Comorera durant la crisi del 1949, l'home guia, providencial, l'home salvador dels comunistes, de Catalunya. El propi "Román" en féu esment al llarg de la lectura del seu informe: manca de democràcia, decisions en solitari i unilaterals, absència de discussió col·lectiva en alguns temes...

El partit adopta la política de reconciliació nacional. Calia ultrapassar les divisòries de la guerra i de l'enorme franquisme, unint la població en la lluita per la recuperació democràtica i les llibertats nacionals de Catalunya. El PSUC formula,

doncs, la proposta de creació d'una Solidaritat Catalana. Quant al comitè central, i dels 51 membres escollits el 1936, n'havien estat irradiats 34. Es produí, doncs, una àmplia neteja i renovació. Gent nova com ara en Manuel Sacristán, en Jordi Solé-Tura, en Francesc Vicens, en Cipriano García. El secretariat que gestionà el cas Comorera fou mantingut íntegrament. L'assemblea aprova els primers estatuts, refermant el caràcter nacional i marxista-leninista del partit dels comunistes catalans. La relació PSUC-PCE resta aclarida: seran de profunda compenetració, basada en acords entre ambdós partits i fonamentats en principis idèntics, igual línia política general i els mateixos mètodes organitzatius. Des d'aquest moment s'instaura la tradicional assistència d'una delegació del PCE als comitès centrals del PSUC.

Enllaçant amb el relat anterior sobre el XX congrés del PCUS, i dins de l'estat de xoc en què es trobaven alguns partits, esclata a Posen (Polònia), l'estiu del 1956, una revolta obrera que fou esclafada pels serveis de seguretat de l'Estat. Els canvis a Polònia s'encomanaren, d'alguna forma, a Hongria. El 30 d'octubre, tropes militars soviètiques integrades per columnes blindades, ocuparen llocs estratègics del país. La rebel·lió i la resistència havien estat avortades sense contemplacions.

Val a dir que els fets hongaresos causaren efectes perceptibles entre els partits comunistes de l'Europa occidental, partits que varen donar suport —sense excepció— a la intervenció militar soviètica. Quant al PSUC, la valoració dels fets fou gairebé idèntica a la del PCUS. Un manifest públic acusava la CIA de ser darrera dels elements "reaccionaris" que volien foragitar el govern legalment constituït. No cal dir que hi hagué gent que discrepà de la forma i manera com els soviètics acararen el problema. Amb tot, el secretariat del PSUC es mantingué ferm i unit.

Tornant al PSUC, el partit es trobava molt afeblit des del punt de vista orgànic. El partit opera segons l'estructura i el mètode seguit des de l'arribada d'en Serradell a l'interior els

anys 40. La seva columna vertebral és el comitè de Barcelona, amb el suport dels responsables de comarques (normalment, cada agrupament de 3 o 4 comarques compta amb una persona al front). Econòmicament depenia força del PCE, el qual en facilitava el flux monetari per al funcionament normal. Petits nuclis esparsos a empreses i territoris arrodonien la resta de l'òrbita organitzatiu. L'afiliació era només una tercera part –un miler de persones– del que hi havia deu anys enrere. “Treball”, es feia normalment a França, tot i que en ocasions era tirat a Catalunya, passant els clixés de forma clandestina i procedint a la impressió nocturna.

Després del congrés es posen els fonaments de la implantació comunista a la Universitat de Barcelona. En Manuel Sacristán i en Francesc Vicens reben l'encàrrec de fer realitat aquesta fita. En el petit embrió comunista destacava la projecció d'en Manuel Sacristán Luzón, un dels intel·lectuals d'esquerra contemporanis més rellevant i complet.

Un any després del congrés, la dècada anava morint, però es resistia a fer-ho sense sorpreses. La repressió tirava pel dret. L'Emilià Fàbregas, responsable del PSUC barceloní i membre de l'Executiu és detingut el dia 23 de gener. En Francesc Vicens cau dies després. En total, i segons “Treball”, les detencions assoliran la cinquantena... En Serradell és enviat, de cap, a l'interior. Es tractava de reconstruir, un cop més, l'organicitat del partit, fent-lo operatiu altra volta. Els comunistes, en aquesta època, consideraven que hi havia condicions –les vagues obreres, d'estudiants– per plantejar una acció política de masses amb cara i ulls. En “Román” veu en Jordi Solé-Tura, el qual l'informa de l'abast de la caiguda.

Astúries, Madrid, Catalunya, vivien accions de protesta fins aleshores inèdites o poc sovintejades. El març del 1958, una vaga minera a Astúries dispara la solidaritat d'empreses tèxtils, metal·lúrgiques. Uns 60.000 treballadors i treballadores abonen les convocatòries. D'entre els 300 detinguts, trobem una bona colla de militants comunistes. A finals de mes cau

també el responsable del comitè de Barcelona del PSUC, el madrileny Miquel Nuñez. En Nuñez pagarà amb 10 anys de presó la seva gosadia antifrancista. La caiguda d'en Núñez féu que un altre madrileny catalanitzat, en Carlos Rebellón, fos el seu substitut a Barcelona. La direcció comunista espanyola i catalana van considerar que les vagues de març dibuixaven un nou espai de lluita. Fet i fet, pensaven que hi havia condicions per realitzar una gran acció d'abast estatal.

Per tal de preparar-ne el dispositiu orgànic, en Serradell es desplaça a Catalunya, i amb el retorn arriba el punt i final del sistema de rotació, instal·lant-se, definitivament, a casa nostra. El dia 5 de maig del 1958 serà el dia D. Els resultats mobilitzadors, però, no foren els desitjats. Un any més tard, el 18 de juny, les direccions comunistes s'encaparren amb una nova acció: la Vaga General Política. Hi donaren suport, a casa nostra, el Moviment Socialista de Catalunya d'en Josep Pallach i en Joan Reventós i el comitè de Coordinació Universitari. Un cop més, plou sobre mullat. Allò important, en opinió del nostre interlocutor, era lligar les reivindicacions de cada lloc i aconseguir una acció de protesta: fos una recollida de signatures, fos una entrevista amb el patró, fos una aturada de 15 minuts, de mitja hora, de tota la jornada sencera... fos el que fos.

Es valorava la bona cobertura facilitada per l'ús dels mitjans legals vigents: la presència als sindicats oficials, els locals, els enllaços sindicals. Alguns companys i companyes, però, seguien sense combregar amb aquesta tàctica engegada el 48. D'altra banda, calia connectar amb el sentiment, amb les preocupacions de la gent: és per això que reclamacions com el salari mínim, vital i mòbil tenien una força considerable entre el poble.

La vaga, diu en "Román", no aturà pas el país, això està clar. Però serví, afirma en Serradell, i això és molt important, per engegar una densa i atapeïda tasca preparatòria, entre els comunistes, amb altres sectors d'esquerra. S'obtingueren

èxits molt parcials i localitzats, i accions de geometria variable. Tampoc no resultà un fracàs, creu ell. En aquelles condicions, amb un franquisme fort, exultant, tot el que es feia representava en si mateix un èxit. Més encara, com es pot plantejar, a qui se li acut, una vaga general en una dictadura com la del general Franco?.

Doncs sí –en conclou emfàtic– es va fer!! Durant la preparació, era fonamental que les organitzacions del partit s'acostumessin a la lluita política. Fer quelcom, moure alguna cosa era bàsic. Tot plegat desenvolupava la musculatura del PSUC, enfortint-lo i arrelant-lo entre la classe treballadora i els sectors populars.

Un comitè central durant la canícula del 1959, els dies 8 i 9 d'agost, impulsa un canvi en la pràctica organitzativa. El PSUC, recordem-ho, comptava amb dos pilars: l'estructura d'àmbit territorial, singularment forta al cap i casal, i un prometedor focus universitari. La dinàmica de grups petits i acotats canviarà per un funcionament més regular de cèl·lules i comitès, preparant el partit per aixopugar, de nou i després de la caiguda afiliativa entre finals dels anys 40 i 50, un doll militant més dens i atapeït. Les cèl·lules, però, tindran una dimensió força reduïda, 4 o 5 persones. Si bé els nuclis organitzats funcionen, sobretot, a les empreses, es constata la conveniència d'implantar-se als barris i als centres d'estudi.

Praga serà l'escenari a finals del 1959, del VI congrés del Partit Comunista d'Espanya. El congrés d'en Carrillo. El jove exdirigent de les Joventuts Socialistes Unificades s'alçarà amb el comandament, ara també oficial, del comunisme espanyol. Als seus 65 anys, la Dolores Ibarruri, ja instal·lada a Moscou, havia delegat les qüestions organitzatives en persones com ara l'Uribe, l'Antón, i després en Carrillo. La Passionària havia fet partícip de la seva decisió el mes de juliol un grup de dirigents a la seva casa d'estiu a Uspenskoie, vora la capital soviètica. Segons sembla, el PCE comptava amb 7.000 o 8.000 membres – repartits, si fa no fa, meitat per meitat entre

l'interior i l'exili. Finida l'assemblea, i en tornar cap a l'interior, es produí la detenció d'una bona colla de delegats. De fet, l'any 1959 fou abundant en caigudes. En Luis Goytisolo, en Carlos Rebellón –ja apuntada abans– l'Àngel Rozas, en Cipriano García. Comptat i debatut, i fins al retorn el 1961 d'en López Raimundo, l'interior no comptà pas amb cap representant al comitè executiu.

Al setembre, cau també el nou responsable de Barcelona i futur líder del PCE d'Aragó Vicente Cazcarra. L'operatiu policíac interessa també les ciutats de Badalona i Santa Coloma de Gramenet, el Barcelonès, i Sabadell, Vallès Occidental. El dia 16 de desembre del 1962 es produeix la darrera de les grans caigudes. En Pere Ardiaca, l'Antoni Gutiérrez Díaz, en Josep Ramírez, en Joan Tena i en Galileo Luengo són condemnats a penes d'entre quatre i vint-i-tres anys de presó. D'ara en endavant, l'aparell comunista resistirà prou bé els embats repressius palesant una estructura estable i d'eficàcia ben plausible i notòria.

L'abril del 1963, poc després de celebrar-se una cimera opositora més coneguda amb el nom de "Conxorxa de Munic", és apressada una persona clau en el dispositiu comunista: en Julián Grimau. Antic policia durant la República, en Grimau és condemnat a mort. Malgrat la forta campanya de solidaritat desfermada, el dirigent comunista és afusellat a la capital d'Espanya. Una manifestació de protesta feta a Barcelona provoca la detenció dels militants del PSUC Manuel Sacristán, Ramon Garrabou, Josep Fontana i Miquel Izard. El setge de la dictadura, fet i fet, dificulta enormement la feina de la directiva comunista. Prova d'això és que entre l'agost del 1959 i el gener del 1963 no es produí cap reunió del comitè central del PSUC. Això no obstant, el nucli real de poder romaní intacte i funcionant a cor que vols: en Gregori López Raimundo, en Josep Serradell (organització), en Pere Ardiaca (propaganda), la Margarida Abril, la Leonor Bornau, en Gabriel Arrom, i el fa poc cooptat Francesc Vicens.

En “Román” retornava definitivament a casa nostra. Abans, però, s’estigué, durant diverses etapes, residint per terres franceses. Allà, el nostre home va canviar tot sovint de casa. La primera residència era a la vora de l’École Militaire, tocant a la Torre Eiffel, a casa d’un matrimoni de comunistes francesos, on abans havia viscut en Santiago Carrillo. Després, el matrimoni Abril-serradell es desplaçà a la vila comunista de Saint-Denis, al cinturó roig parisenc, carrer Gabriel Peri. Dins d’aquesta població, també, la parella trobà nou aixopluc. El tercer. El quart canvi fou a una altra ciutat obrera –avui de molta anomenada pels greus problemes socials de marginació i rebel·lia– La Corneuvre. Per fi, Issy Les Moulineux tancà el periple francès del matrimoni d’alts dirigents. El lloc va ser una casa d’un regidor del PCF. En tots els casos, el Partit Comunista Francès fou el responsable de triar les residències i de fer saber als seus propietaris que la parella acollida es trobava sota la seva tutela i protecció.

A París, la jornada laboral d’en Josep i la Margarida s’iniciava a les 8 hores. En acabar l’esmorzar, cadascú realitzava les funcions i comeses polítiques. Normalment, l’activitat tenia lloc a cases de companys i companyes franceses o a la residència pròpia. Cas d’inexistència de reunions o trobades, el temps era esmerçat en la lectura de documents, informes, material de reflexió teòrica i de formació ideològica. I també en picar a màquina. Per cert, en Josep teclejava, també, els manuscrits de la Margarida: li feia de secretari. A quarts d’una, com era costum, tocava l’àpat central del dia. Si era possible, el matrimoni cercava un restaurant popular pròxim on recuperar energies.

Quant al lleure, era escàs: un cop per setmana sessió de cinema, principalment francès. En qüestions de lectura de premsa, dues tries: “L’Humanité” –òrgan del comunisme francès– i el liberal “Le Monde”. Val a dir que per aquestes dates “L’Humanite dimanche” tirava mig milió d’exemplars. També hi havia uns butlletins editats pel partit amb informacions so-

bre la situació espanyola. Una de les aficions d'en Josep era el futbol. Atès que el temps d'empaitar l'esfèric havia passat avall, s'entretenia visitant l'estadi del parc dels Prínceps, seu de l'equip de futbol de la capital.

Just en el trencant de la dècada, el 1960 la direcció del partit encomana en Francesc Vicens la posada en marxa d'una revista teòrica. Comptant amb els precedents dels "Quaderns de Cultura Catalana", publicació editada entre els anys 1957 i 1960 pel Comitè d'intel·lectuals sota la coordinació d'en Josep Fontana, fa la seva aparició "Horitzons", que al cinquè número s'anomenarà "Nous Horitzons" (i que avui encara surt periòdicament, ara sota l'ègida d'Iniciativa per Catalunya Verds). No cal dir que, vist en perspectiva, "Nous Horitzons" tingué un rol de primera en la creació i difusió d'una cultura nacional i marxista catalana.

Aquells anys Barcelona seguia essent pel partit el pilar central. Dividit en 4 sectors, el PSUC local aglutinava entre un i dos milers de persones. Des de la detenció d'en Nuñez, i fins el seu retorn a la màxima responsabilitat, en Josep Salas i la Leonor Bornau dugueren el comitè local. A Terrassa, Vallès Occidental, el partit es construí sòlid i ferm, amb uns 200 militants, Sabadell, Vallès Occidental, comptava llavors amb cinc o sis nuclis d'activistes. Per seguretat, és a dir, per supervivència política, el partit comunista era piramidal i jeràrquic fins al paroxisme. Amb tot, els comitès de base territorial o d'empresa posseïen una autonomia gran.

En produir-se el canvi de dècada, el nostre país i Espanya enregistren canvis de gran transcendència i profunditat. L'Estat s'acomiada de l'autarquia i va obrint, mica en mica, la seva economia a un entorn més dinàmic i modern. El govern del general Franco engega un pla d'estabilització el qual propicia i posa les bases d'un creixement ràpid. Comencen a quedar per al record les èpoques pretèrites, la guerra i l'immediat franquisme. La forta emigració cap a l'estranger actua com a vàlvula que treu pressió a la situació. Noves generacions de

treballadors i de treballadores, d'estudiants, de professionals, fan via amb fermesa. La composició social i econòmica canvia a gran velocitat. La principal formació antifranquista, el PCE-PSUC, sabrà treure bon profit polític d'aquests canvis.

El comunisme català es plantejarà, en aquests anys primers —en el decurs d'una reunió del comitè central a la zona de París el 1962— la millor forma i manera d'incidir sobre el jovent i acordant crear les condicions per fer néixer una Joventut Comunista de Catalunya, circumstància que no tindrà lloc fins a finals de la dècada. En aquell moment, un petit equip amb la presència destacada del terrassenc Domènec Martínez —conegut popularment com “Dominguín”— posà dempeus la nova JCC. En Serradell té un record pel seu jove líder, el qual treballà -segons les seves paraules— molt rebé.

L'església de Sant Medir de Barcelona, al barri de Sants, és el lloc on el 20 de novembre del 1964 es constitueix, per part de 300 persones, la primera coordinadora estable de les comissions d'obriers i d'obreres. Hi ha representants d'una seixantena d'empreses i de sectors —metall, construcció, químiques, tèxtil, fusta, banca, arts gràfiques... La concurrència és un veritable aiguabarreig. Hi podem trobar comunistes, catòlics d'esquerra, nacionalistes, socialistes del MSC, persones de l'esquerra radical -FOC.

Des de la perspectiva d'en “Román”, l'infantament de les primeres coordinadores ratifica i confirma l'encert del canvi tàctic acordat el 1948. Un tema nou que per damunt d'apostes testimonials —abonar estructures sindicals sòlidament inexistents— maldava per aprofitar institucions que acollien, de manera efectiva, la gent. És així com el partit comunista analitzava i traslladava a les grans empreses les reivindicacions, els anhels, dels treballadors i les treballadores de carn i os. El salari mínim vital, el subsidi d'atur, s'obrien pas i quallaven entre una població explotada i desemparada. Fet i fet, anys d'experiència, de lenta i tenaç penetració, aconsellaren de fer un pas qualitatiu en clau de partit: donar al vincle una forma

més orgànica. Consolidar lligams i coneixences. Pujar un grau superior en qüestions d'organització. Cal recordar, afirma en Serradell, que les comissions d'obreres i d'obers havia estat una creació de la pròpia classe obrera. La cosa, doncs, prenia un abast impensable temps enrere: la classe treballadora anunciava el principi del final d'una certa passivitat. La classe obrera lluitava, es dotava d'objectius. El partit en prenia nota, bo i assimilant dades, informacions i traduint-ho en acció reivindicativa, en tàctica i estratègia d'avenç.

A rel d'un debat sobre política agrària es produeix una crisi de direcció al PCE. El Comitè Executiu del Partit Comunista escolta el punt de vista d'en Fernando Claudín i d'en Federico Sánchez (Jorge Semprún). Ambdós intel·lectuals expressen opinions i anàlisis diferents als de la majoria de l'Executiu.

Per simplificar molt la qüestió, en Santiago Carrillo i el Comitè Executiu afirmen que la situació agrària és gairebé feudal, mantenen una visió més estàtica i tradicional sobre la conjuntura. En Claudín i en Semprún, per contra, manifesten que s'està vivint un procés en què es modificaran les formes de dominació del capital monopolista, les quals duren a una nova etapa del capitalisme espanyol. En Fernando Claudín pensava que el PCE anava políticament errat, amb un raonament simplista. Que el partit havia fracassat en la Jornada de Reconciliació Nacional i en la Vaga Nacional Pacífica. Que hom confonia l'anàlisi dels principals moviments vaguístics. En conclusió, en Claudín creia que el canvi econòmic conduiria a nous protagonismes i interlocucions, la qual cosa aconsellava una política d'aliances més flexible i més gran cintura política. En el context de canvis profunds en les societats catalana i espanyola, constataren la insuficiència teòrica, la mirada curta i pobre amb que el PCE entrellucava la mutació en curs. Fet i fet, es tractava d'un tema central, atès que de l'anàlisi de la situació concreta se'n derivava la tàctica i estratègia del partit. D'altra banda, els dirigents esmentats plantejaren la necessitat de crear un partit marxista de nou tipus.

Al PSUC, la crisi es reflectirà en l'exclusió d'en Jordi Solé-Tura, en Francesc Vicens i en Jordi Borja. El tret més notable és que no tingué influència entre les bases comunistes, per bé que incidí en el front intel·lectual i el d'estudiants. A principis del 1965, en Claudín i en Semprún serien expulsats del comitè executiu del PCE, i tres mesos més tard del propi partit.

Per a en Josep Serradell, l'enfrontament és la típica crisi de direcció amb un fet poc habitual tal és la manca, per part dels discrepants, d'un treball polític preparatori, d'una articulació dels seguidors. La Margarida Abril opina que la intenció d'en Claudín i en Semprún era la de fer fora en Santiago Carrillo, a qui consideraven un obstacle per a l'obertura del partit. Des del punt de vista d'Abril, el tàndem dissident tenia raó. En Serradell, per contra, considera que encara que la direcció hagués assumit la nova política, en Carrillo hauria continuat com a líder del PCE. Malgrat que en Claudín era un home molt intel·ligent —rebla el clau— en Carrillo se sabia tot l'abecedari polític.

L'afer, en termes interns, tingué, com ja s'ha dit, poc guix. Pel que fa a la vinculació d'en Francesc Vicens en l'afer, en Serradell ho considera fruit, tal vegada, d'afinitats intel·lectuals. En "Román" opina que les posicions dels dissidents tenien bastant a veure amb les teories expressades en l'època per en Palmiro Togliatti, líder del PCI, i que més tard es concretaren en les propostes eurocomunistes.

Per a l'home fort de l'organització del PSUC, els canvis en la política del partit han de sustentar-se en realitats molt clares. Davant de certs viratges i virolles hi ha sempre gent que perd el tren. Les situacions que originen els canvis han de ser molt convincents, elaborant propostes a ran de terra, per tal que la gent, com més gent millor, les pugui assumir i integrar sense traumes. Plantejar una cosa justa en un moment no correcte, diu en Serradell Pérez, mena de cap a la impuixança.

El PSUC mantenia, a Barcelona, tres cases reservades per hostejar els més alts dirigents comunistes: Al carrer Pare

Claret, prop de l'Hospital de Sant Pau. Era de titularitat d'en Jover, vell militant que no deixà mai el país i que fou separat de l'activitat ordinària del partit per centrar-se, únicament i exclusiva, en posar la seva residència al servei del PSUC. Allà hi vivia, també, amb en Baldo, la dona, i la seva filla Antònia. Al carrer Cartellà, a tocar de la Plaça Eivissa, a Horta, una segona. En Manolo era el qui la regentava, un dirigent comunista vingut expressament des de Tolosa de Llenguadoc i encarregat de mantenir el seu domicili a la plena disponibilitat del partit dels comunistes catalans. Aquesta fou emprada tant per en Serradell com per en López Raimundo. La tercera fou oberta pel responsable del PSUC a la localitat francesa de Lió vingut, també, expressament per assumir una tal funció política.

De nou a França se celebra, el 1966, un congrés del Partit Socialista Unificat de Catalunya. Formaren les delegacions: els membres del Comitè Central, de les organitzacions de l'interior escollides directament per l'Executiu i representants de les cèl·lules del partit a França, Cuba, Mèxic, la Unió Soviètica... Com a invitats hi varen prendre part en Santiago Carrillo i l'Ignacio Gallego.

L'assemblea aprovà la plataforma dirigida a les altres forces polítiques i socials en vistes a la configuració d'un programa comú de l'oposició, i elegí l'aragonès Gregori López Raimundo nou secretari general. En Josep Moix esdevingué president. En l'informe del secretariat, es demana si no ha arribat l'hora que el PSUC s'integri dins del PCE formant un tot únic i compacte, en compliment del principi d'un partit per Estat. El tema, però, restarà pendent.

Aprofitant un acte, l'any 66, de celebració del trentè aniversari de la creació del PSUC, en López Raimundo torna a insistir en la qüestió. La reacció disconforme del sector universitari i intel·lectual obligarà a aparcar, altra volta, la qüestió. Una resolució de l'executiu el 1971 tancarà la polèmica en afirmar que l'origen del PSUC com a partit unificat i el desen-

volupament del procés revolucionari han determinat que PSUC i PCE es mantinguin com a partits independents.

Val a dir, en relació a la qüestió catalana que, malgrat l'allau migratòria fortíssima, el PSUC mantingué l'edició de "Treball" només en català. Únicament s'hi annexava la traducció castellana, full a part, de resolucions considerades importants. Arribats aquí volem significar una petita anècdota, i és que tant en Josep Serradell com la Margarida Abril s'adreçaran des de sempre en llengua catalana a en Gregori López Raimundo, un home, pel que em diu en "Román"—en un to afable i d'amistat— un pèl negat per als idiomes, i que demanava que li enraonessin sempre en català. Quan es tractà d'escollir en Gregori com a nou líder hi hagué una certa polèmica. Més d'un i de dos qüestionaren l'encert de posar al capdavant del comunisme català una persona que no s'expressava en la llengua del país. Finalment, el suport i recolzament d'en Santiago Carrillo—a qui en Gregori estava estretament vinculat des de la guerra civil i dins les JSU— resultà determinant, i n'esbandí qualsevol resistència. Davant de la reserva de la Margarida Abril, en Carrillo se li adreçà, en privat, amb paraules fermes i molt clarament vocalitzades: "Tu has de votar en Gregori, què és qui ha de sortir secretari general del PSUC, i ja està".

El PSUC, doncs, anava afermant-se com una força política forta i molt plural. El record de la guerra s'anava esmoreint. El partit es configurava com el vertebrador de l'antifranquisme més dinàmic i valent. A la Universitat de Barcelona es produïx, a mitjan anys 60, el desbordament del sindicat oficial universitari, el SEU. Els alumnes impulsen el procés constituent vers un nou Sindicat Democràtic. La junta que encapçalarà el procés serà formada per vuit membres, tots del PSUC llevat d'un. En aquest marc s'esdevé, al convent dels Caputxins de Sarrià a Barcelona, la fundació del Sindicat Democràtic d'Estudiants-SDEUB.

L'altra pota, també emergent, de l'oposició antifranquista—la més sòlida, principal i desestabilitzadora, no ens enganyés—

sim pas!— fou el moviment obrer organitzat. Les comissions obreres anaven estenent-se pertot, arrelant en les grans i mitjanes conurbacions industrials. En les eleccions sindicals del 1966, les llistes impulsades per l'oposició obrera assoliren resultats importants. Alguns membres de les comissions obtingueren vocalies provincials i fins i tot estatals. Al metall, tèxtil i arts gràfiques, les unions de tècnics i treballadors-UTT passaren a mans de la nova i rebel oposició obrera.

Malgrat l'aïllament de la dictadura, l'autarquia econòmica i cultural, les coses del món incidien també a casa nostra. Les revolucions esclataven pertot —a Cuba, Algèria, Vietnam, Indoxina... s'esdevenia un crescendo de la guerra freda, els estudiants es mobilitzaven, una cultura contestatària amara va l'ambient de les societats de capitalisme desenvolupat, enmig d'un clima de gran eferlescència i delit antiimperialista. D'altra banda, el comunisme, com a projecte polític, gaudia de prestigi, la URSS presentava un sòlid balanç en termes de desenvolupament econòmic i com a potència industrial i política de primera, la cursa espacial, amb les gestes de Iuri Gagarin, palesaven una aparent superioritat de l'imperi roig...

En aquest marc, i durant la primavera del 67, el PSUC encaixarà una escissió. L'organització universitària i un sector obrer de Barcelona en resultaran afectats. L'exemple xinès tenia, aleshores, un pes considerable. El grup escissionista adoptà, primer, el nom de l'òrgan del comitè de Barcelona, "Unidad", essent batejat posteriorment PCE—internacional. En la trencadissa va tenir molt a veure un jove dirigent, membre del comitè de Barcelona i del central: A.Farrés o "Miguel". El nucli dissident universitari girava a l'entorn d'en Jové, natural de Lleida i fill d'un dirigent del sindicalisme vertical. En Jové era membre del comitè del PSUC a la Universitat.

El desacord amb en Jové i en Miguel, líders del grup, consistia en el que segueix: les direccions comunistes catalana i espanyola abonaven una àmplia aliança democràtica

antifranquista, la qual hauria de donar pas a un govern democràtic i provisional, el qual convocaria eleccions lliures. Els pro-xinesos, per contra, volien que les organitzacions de masses, que el moviment popular ocupés directament el poder. En Serradell es reuní una volta i una altra amb en Miguel i en Jové. Res a fer. Ambdós es mantenien fermes en les seves posicions. Un dels encontres es féu en una casa particular, a dalt de tot del carrer Balmes, al barri barceloní de Sant Gervasi.

Per cert, i en demanar-li el parer sobre el responsable de l'anomenada organització universitària, Manuel Sacristán, en Serradell no vol estar-se de lloar la seva personalitat humana i política..." i la sort que vàrem tenir la Margarida i jo d'haver-lo conegut". El fundador del PSUC considera que les posicions d'en Sacristán foren correctes, i subratlla la senzillesa en el tracte i l'estima per la gent obrera que tenia. En "Román" rememora, especialment, els viatges a Madrid per tal d'assistir a les reunions del comitè central del PCE, i les hores de conversa mantingudes amb en Sacristán.

A mitjan d'aquesta dècada agitada i convulsa, en Serradell s'entrevista a París amb en Manuel Linares, militant del PCE, andalús, de professió lampista, i acorden que l'enviaran a l'interior per tal de fer-se càrrec del partit a Terrassa. Dit i fet, en Linares hi arriba, assumeix el càrrec de responsable polític, aglutina una militància dispersa, reconstitueix el partit —que compta amb més de 100 membres— mentre rep instruccions sovintejades d'en "Román". Per aquesta època, el PSUC anirà creixent i obrint-se: a la capital vallesana s'incorporen persones com ara en Joan Busquet —més tard director de "Treball"—, en Roc Fuentes —advocat laboralista i exdiputat...—.

En Linares —conegut clandestinament com l'"Alberto"— esdevindrà, un cop endreçat el PSUC terrassenc, col·laborador estret d'en Serradell, essent funcionari del partit per a tasques organitzatives. Li demanem a aquest terrassenc d'adopció què en pensa d'en "Román": "En Serradell donava més responsabilitat que la que podies prendre i assumir, això no

obstant, et deixava treballar i t'informava exhaustivament, fil per randa, a nivell polític. A més, no es trobava pas aïllat, assistia a les reunions dels comitès, visitava localitats, en un contacte directe, estret, amb la militància i els quadres. En Serradell iniciava les reunions presentant el corresponent informe, i de seguit s'obria el debat, al temps que feia seguiment de les qüestions acordades, les pendents, en una discussió franca i oberta...”

En Serradell i en Linares s'aplegaven allà on podien. A una casa particular prop de la caserna central dels bombers barcelonins del carrer Provença; a un pis del Poble Nou; a casa de la sogra; caminant pel carrer... En “Román” no tenia carnet de conduir i en Linares l'acompanyava en el seu vehicle particular –més tard en un altre adquirit pel PSUC– amunt i avall de Catalunya, un Diane 6 de la marca Citroën i de color blanc, i un Seat 127 ben vermell, respectivament.

A l'est d'Europa les coses també volien canviar, els règims polítics del teló d'acer eren en un atzucac. Dins d'alguns partits comunistes s'alçaren veus en favor d'una renovació del sistema, d'una desamortització de forces. Curt i ras: advocaven un procés de canvi participatiu i crític. L'Alexander Dubcek, secretari del partit txecoslovac, lidera un paquet de reformes polítiques i econòmiques de gran abast i llarg alè. Les proposicions són vistes amb simpatia pels ciutadans i ciutadanes, els quals no hi estan gens ni mica avesats. Hongaresos, romanesos... abonen les aportacions novelles d'en Dubcek.

La cosa, com se sap, acabà malament: el 21 d'agost del 1968, tropes i material mòbil blindat del Pacte de Varsòvia envaïen Txecoslovàquia i sufocaven una de les experiències més riques, satisfactòries i esperançadores. Quatre dies després, el Comitè de Barcelona del PSUC emetia una declaració pública de condemna. La condemna no tingué conseqüències pràctiques dins del PSUC. Al PCE, però, li costà un parell d'escissions, protagonitzades per l'Eduardo García –antic

home fort de l'organització comunista— i l'exgeneral republicà Enrique Líster.

L'opinió d'en "Román" sobre aquells fets és que li costa d'entendre que la mà dura sigui la solució dels problemes, i que convé, sempre i tothora, debatre les coses fins al final, assolint acords. La condemna, doncs, de la invasió de Txecoslovàquia, conclou en Serradell, li sembla una decisió correcta i justa.

Pel que fa a la crisi encapçalada per en Líster, les coses foren diferents. L'exgeneral era un home, diu en Serradell, molt impulsiu, políticament no desenvolupat, molt brusc en les relacions de partit, a causa, tal vegada, de la seva formació com a home de la milícia. Amb tot, i a parer d'en "Román", en Líster fou un home honest. Cal recordar, conclou, el que la URSS havia fet per ell i per molts com ell, i això pesà de forma decisiva. L'escissió, atès el personatge, tingué una projecció més gran que no la de l'Eduardo García.

La situació mundial no era pas somorta, ben al contrari, guerres, revolucions... esclataven pertot. Xinesos i soviètics feia temps que s'encaminaven cap a la discrepància. Visions diverses menaren a una trencadissa que es traslladà, com és d'habitud, al moviment comunista internacional. Nombrosos partits d'aquesta ideologia patiren escissions pro-xineses, especialment fortes a Llatinoamèrica, on foren implementades estratègies polític-militars. Molts moviments d'alliberament seguiren, fil per randa, els consells d'en Mao. D'altra banda, tenim l'agitació estudiantil als Estats Units, el maig del 68 a França, la tardor obrera i l'emergència de l'àrea de l'autonomia a Itàlia... amb l'engrossiment de l'esquerra revolucionària.

Del PCE i del PSUC sorgiran, doncs, petits grups, els quals engreixaran noves formacions polítiques a la seva esquerra: PCE-marxista leninista, PCE-internacional, Moviment Comunista d'Espanya, Organització Revolucionària de Treballadors, Partit del Treball d'Espanya, Organització Comunista d'Espanya-Bandera Roja...

En un primer moment, fou el FOC -l'FLP a nivell espanyol- qui representà un contrapès a les aspiracions hegemòniques del PCE i del PSUC. Més endavant, Bandera Roja jugà un rol semblant.

A cavall de l'emergència d'un nou moviment obrer, d'uns estudiants universitaris creixentment organitzats, el PSUC s'enforteix, com més va, amb saba nova. La producció i distribució de "Treball" es consolida, alhora que es multipliquen els centres de producció de propaganda en algunes ciutats i contrades. Les "vietnamites" funcionen d'allò més. L'Àngel Domènech, la Palmira Domènech, en Rafael Juan Pérez... jugaren un rol capdavanter en l'aparell propagandístic comunista. El PSUC, doncs, es renovava, s'enfortia, i esdevenia una barrija-barreja. Molts PSUC en un sol PSUC. Aquest rol actiu, aquest actiu humà representatiu de la societat catalana, assolirà una projecció extraordinària quan facin via les propostes unitàries.

A Barcelona, el 17 de gener del 1969, al poc de prendre possessió en Manuel Albadalejo com a rector de la Universitat, un grup d'estudiants pertanyents al PCE-internacional, acompanyats de militants trotskistes, assalten el rectorat originant destrosses i cremant una bandera espanyola, al mateix temps que llancen per la finestra un bust del dictador. El govern franquista respon brutalment, declara l'estat d'excepció i restableix la censura de premsa. Més de 60 militants del PSUC cauran en mans policíaqes. Arreu de l'Estat hi haurà unes 800 detencions.

En resposta a tot plegat es desfermen iniciatives solidàries i es crea, al desembre, la Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya. Front Nacional, Unió Democràtica, PSUC, Moviment Socialista i un sector d'Esquerra Republicana integraran el nou nat organisme. Una Coordinadora que el PSUC mirarà d'estendre a barris i localitats, extensió que prepararà el terreny a iniciatives amb pit i braó, força més rodones -l'Assemblea de Catalunya-.

Aquesta dinàmica permetrà que el PSUC articuli una tercera pota d'irradiació forta —a més de la sindical i universitària. La política unitària, doncs, propulsarà el partit a cotes d'influència i de prestigi realment inconegudes.

En un altre ordre de coses, l'impuls al procés industrialitzador, les migracions massives, impossibilitaren una acollida ordenada de la població nova. Barris i ciutats creixien caòticament. Desesperadament. Sense escoles. Sense vials pavimentats. Sense clavegueram... Un desastre, ves. La gent, però, no s'hi conformava pas. Els primers embrions de democràcia directa —talment com les comissions d'obriers i d'obreres del principi, abans de la burocratització posterior— s'articulen en coordinadores i comissions de barri. PSUC i Bandera Roja seran els principals actors del desvetllament d'un puixant moviment popular als barris.

En Franco, el seu règim despietat i sanguinari, cercava, desesperat, nous vessaments d'hemoglobina. L'almirall Carrero Blanco és un valor en alça dins la dictadura, la mà dura assoleix un protagonisme total i absolut. El mes de desembre del 1970, se celebra a Burgos un consell de guerra contra setze militants de l'organització armada Euskadi ta Askatasuna-ETA, principal contrapoder del moviment nacional d'alliberament basc. La pressió popular i el ressò internacional de les sis condemnes a mort obliga el dictador a fer marxa enrera, optant per la commutació de les penes. A Catalunya, aquell any 1970, té com a dada destacada el conflicte de l'empresa AEG-Telefunken de Terrassa i també el de Harry Walker. El juny del 71 esclata una dura i llarga vaga a la factoria Seat de la Zona Franca de Barcelona, amb greus combats entre obrers i policia i un treballador mort. La conca minera asturiana acut, sovint, a la vaga, mentre que al Ferrol s'esdevé una aturada general, amb dos obrers morts i trenta de ferits. Fet i fet, la Seat no era pas l'única empresa que vivia conflictes i accions obreres, també ho feren Roca Radiadors, Elsa, Laforsa, Pirelli, Wamba, Clausor, el ram de l'aigua i la construcció del Vallès Occidental...

De nou, la dictadura contraataca i propulsa l'oposició vers més altes cotes d'unitat, al temps que permet respostes obres i estudiantils d'un ressò inhabitual. Gent del PSUC, per exemple, amb el concurs de persones d'altres militàncies, convoca una tancada d'intel·lectuals contra el procés de Burgos. Montserrat fou l'indret escollit. Tres-centes persones d'oficis, sensibilitats i pertinences plurals foren aixoplugats al llarg de tres dies mentre la policia desplegava un setge colossal.

Un procés d'agregació de forces prengué notable embranzida. Onze mesos més tard naixia l'Assemblea de Catalunya. Un moviment considerable, inèdit, d'àmplia base, integraran un magma eficaç i productiu. L'acte de constitució se celebrà el set de novembre del 1971 a l'església de Sant Agustí de Barcelona. Ben aviat, els lemes de: llibertat, amnistia, estatut d'autonomia i coordinació amb la resta dels pobles d'Espanya, ompliren les goles de milers i milers de persones en concentracions, mítings, i actes diversos, vertebrant una sòlida, activa i àmplia minoria opositora. D'altra banda, el projecte unitari de l'Assemblea era la plasmació a Catalunya de l'anomenat "Pacte per la Llibertat" plantejat pels comunistes. Tres elements prenen cos en aquesta innovadora elaboració político-teòrica: una tàctica, la confluència opositora, una estratègia, la construcció d'un bloc històric de les forces de progrés, i un mitjà per assolir-ho, la mobilització de masses sostinguda i pacífica.

A París se celebra congrés del Partit Comunista d'Espanya. El que fa vuit. En Carrillo enforteix el seu ascendent dins de la formació, un cop derrotades les derives esquerranes i de caràcter prosoviètic. El PCE aprova documents i resolucions amb un elevat grau de coincidència i cohesió. De l'informe d'en Santiago Carrillo en destaca un nou concepte estratègic: l'aliança de les forces del treball i de la cultura, el qual fa esment al rol dels intel·lectuals.

Amb inversions tan i tan sòlides, el PSUC collia, de forma creixent, fruits polítics saborosos: el partit, per bé que petit

encara, arrelava i s'escampava no sols als cinturons obrers sinó també a capitals comarcals i a nuclis pagesos. A finals del 1970, en Josep Serradell presenta un informe-balanç de la campanya de reclutament engegada fa poc: el partit ha incorporat 650 nous membres. Badalona –64 altes–, Terrassa –82–, i Barcelona, destaquen pel volum de nous adeptes. El PSUC té organització a més de 90 viles i ciutats de dimensió gran i mitjana. Les cèl·lules d'empresa també reflecteixen aquest flux: Seat, Safa a Blanes, la Selva, Laver Schappe a Terrassa, Celo de Badalona, Unitat Hermètica de Sabadell... en són els botons de mostra més representatius.

El partit creixia, les finances s'enfortien. Els comunistes catalans podien desprendre més cabals per a la difusió de la premsa i les publicacions, tot generant un cercle virtuós que impulsava la creixença. Durant els primers mesos del 1970, s'editen més de 17.000 exemplars dels quaderns d'educació política. Els canvis en quantitat havien de produir, per força, salts qualitatius. És així que a partir del 1972 "Treball" esdevindrà quinzenal, editat totalment a Barcelona. En Joaquim Sempere serà l'encarregat de la direcció. L'Ignasi Riera, l'Andreu Claret, l'Antoni Batista, en Pere Ignasi Fages, integraren el seu equip redactor. El PSUC posseirà, fonamentalment, tres grans centres per a la seva producció a: Les Fonts, Terrassa, i als vials barcelonins de les Acàcies, l'un, i prop del Passeig de Maragall, l'altre. Un cop policíac el 1973 obligarà a un nou canvi de plans, i la caiguda de l'aparell de propaganda universitari farà que faci mudança vers a Ripollet. Finalment, la redacció tindrà aixopluc, ja en temps legals – els dies de vi i roses, al carrer Vallespir, en un espaiós local comercial, entre la plaça del Centre i la Travessera de Les Corts de la ciutat dels comtes.

Se celebra, el gener del 1973, el III congrés del PSUC. La mitjana d'edat dels presents és de 40 anys. Les estadístiques assenyalen un 46% d'obrers, un 14% d'empleats, i un 18% d'intel·lectuals. S'ha de subratllar la minsa representació de

dones i pagesia. L'informe polític del secretariat, propugna una acció opositora mancomunada a l'entorn dels eixos que segueixen: 1) Govern provisional d'àmplia base; 2) Amnistia; 3) Llibertats polítiques; 4) Eleccions a Corts constituents les quals decidiran el futur règim polític; i 5) Restabliment de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.

El PSUC es reconeix, diu l'informe, com un partit nacional i que lluita contra el centralisme opressor i per les llibertats catalanes. Es constata la forta implantació entre els obrers immigrants i els obrers catalans de soca-rel, bo i propugnant la fusió dels uns i dels altres en una única voluntat revolucionària que no coneix fronteres nacionals ni ètniques. Entre les resolucions és ferma l'aposta per la política unitària de masses i per l'Assemblea de Catalunya.

Des del punt de vista organitzatiu, el partit acorda l'eixida a la superfície. Els comunistes catalans actuaran obertament en els organismes de masses, difondran la política del partit emprant els mitjans legals o paralegals que s'escaiguin. Es posarà l'èmfasi en l'estructura territorial, no pas en la de tipus sectorial. Els dies previs, en López Raimundo proposa a en Santiago Carrillo que l'Antoni Gutiérrez assumeixi la secretaria general del PSUC. La qüestió, finalment, no serà presa en consideració. Fonts de l'aparell de propaganda apunten, d'altra banda, una difusió de 12.000 exemplars per a "Mundo Obrero", 4.500 per a "Treball" i 1.800 de "Nous Horitzons".

El III congrés escollirà un comitè central de 62 membres. El seu secretariat l'integraran: en Gregori López Raimundo, en Josep Serradell, l'Isidor Boix, l'Antoni Gutiérrez, en Miguel Núñez i en Joaquim Sempere. De nou, en Josep Moix esdevindrà president, per poc temps, car l'agost del mateix any expirarà a Praga.

Per Sant Joan del 1973 a Pozuelo de Alarcón, prop de Madrid, és detinguda la coordinadora estatal de les comissions d'obriers. Un retard en l'arribada farà que la delegació catalana se'n surti sana i estalvi. L'Armando Varo i en Cipriano

García en són els integrants. D'aquí arrencarà el famós procés 1.001 en contra d'en Marcelino Camacho, en Nicolás Sartorius, en Francisco García Salve..., pertanyents al PC i alts dirigents del moviment obrer clandestí. La detenció farà que entre el 1972 i el 1976 la direcció estatal de les comissions sigui ubicada a Catalunya. Hi jugarà un rol central el terrassenc i militant del PSUC Cipriano García.

Parlant del PSUC, val a dir que en diverses ocasions el partit havia fet servir, per a la celebració de trobades dirigents, un xalet de la Costa Brava propietat del cineasta barceloní Jaume Camino. Doncs bé, en vigília del final de la dictadura, el comitè executiu del partit celebrà una reunió en el lloc suau esmentat. Hi prengueren part, entre altres: en Gregori López Raimundo, en Josep Serradell, l'Antoni Gutiérrez Díaz, en Cipriano García, en Josep Salas, en Josep Pardell... A proposta d'en Gregori López Raimundo, i amb l'assentiment de tots els presents, es decidí donar el suport del PSUC per tal que el granadí José Luis López Bulla fos escollit líder de la coordinadora catalana de les comissions d'obres.

A Xile, una intervenció militar extraordinàriament mortífera i sagnant tombarà el president democràtic del país. L'onze de setembre d'aquell any 1973, l'aviació bombardeja el Palau de la Moneda, produint-se la mort del cap del país, el socialista Salvador Allende. Precisament, i a rel d'aquesta dura derrota de l'esquerra i del moviment popular, brolla una interessant reflexió política a càrrec de l'Enrico Berlinguer, líder del Partit Comunista Italià.

En Jordi Solé-Tura i en Jordi Borja foren caps ben visibles i preeminents d'una formació política radical infantada a rel del maig francès i sota l'impacte de la revolució cultural xinesa: l'Organització Comunista d'Espanya–Bandera Roja. Aquest partit era integrat per uns 400 quadres polítics, presents, principalment, al nou moviment veïnal, la Universitat, entre professionals de l'ensenyament, al Baix Llobregat i la ciutat de Barcelona. En aquesta etapa terminal de la dicta-

dura –amb en Franco força envellit i malalt– aquest grup d'esquerra radical constatà que el seu paper era a punt de finiquitar. Un cop decidit que el port d'arribada fos el partit dels comunistes catalans, s'engegaren unes negociacions dutes, sobretot, per en Jordi Borja, per un costat, i en Miguel Núñez i l'Isidor Boix, per l'altra. També hi participaren en Josep Maria Maymó, en José Luis López Bulla i en Santiago Carrillo. Bandera Roja es dividirà –un sector minoritari aglutinat per l'Ignasi Faura optarà per mantenir el partit– i el comitè central del PSUC de novembre del 1974 en formalitza l'entrada. El procés serà vist amb recel per molts militants del PSUC: les negociacions han estat conduïdes de ben amunt.

Per a en Josep Serradell, la gent de Bandera Roja copsaren ben aviat que el futur pintava negre per a ells. No s'esperaven pas aquest PSUC tan fort i influent. I aposten per ingressar-hi. Més encara, s'organitzaren per entrar-hi i per influir-hi el màxim. Quantitativament, en Serradell redueix la xifra aportada d'incorporacions. El problema, diu en “Román”, és que reberen tot el suport d'en Carrillo, d'en López Raimundo i del “Guti”, obtenint un plus de representació als òrgans de direcció. L'aportació de la gent de “Bandera” fou decisiva, està clar, en la implementació de la política eurocomunista. Afirmen en Serradell que van entrar al PSUC no pas per fer la política del PSUC sinó per fer-hi la de Bandera Roja. Més encara, conclou en “Román”, de forma emfàtica i lapidària, “entraren des de l'esquerra per dur el PSUC cap a la dreta”.

Val a dir que, per aquesta època, la situació a Portugal pateix un capgirell notable amb la caiguda de la dictadura i la florida democràtica i popular de la primavera d'abril, i el conseqüent procés descolonitzador a Angola i Moçambic. A banda d'això, la conjuntura al Vietnam, Laos i Cambotja viu moments de forta agitació i enrenou geopolític.

Aquests són els anys d'invenció de “l'eurocomunisme”. La primera iniciativa en aquest camp sortirà, com no, de l'Enrico

Berlinguer, el qual proposa el 1974 la celebració a Brussel·les d'una conferència de partits comunistes de l'Europa occidental. La trobada es féu per consens, sense que cap partit se n'atribuís el rol organitzador. Més endavant la localitat italiana de Livorno –indret on es creà el Partit Comunista Italià– és testimoni de la cimera de sengles delegacions del PCE i del PCI, encapçalades per en Santiago Carrillo i l'Enrico Berlinguer, i on rubricaran l'anomenada Declaració de Livorno, on se subratlla la independència respecte a Moscou dels dos partits, i que la democràcia és un element essencial del socialisme.

Aquest any de la desaparició del dictador fou també el de la convocatòria d'eleccions sindicals i del debat sobre el sindicat unitari. La nova Comissió Obrera Nacional de Catalunya havia adreçat una crida no sols a obtenir el màxim nombre de representants elegits, sinó a enderrocar, de dins estant, el verticalisme. La collita fou copiosa: al Baix Llobregat, per exemple, es produí l'ensulsiada de tota l'estructura del sindicat vertical conquerint el nou moviment obrer la totalitat de l'aparell sindical i representatiu de la comarca barcelonina i roja. D'aquí ve un debat intens que polaritzà punts de vista a l'entorn del sindicat unitari. Mentre uns, dins del PSUC, defensaven anar cap a un congrés sindical constituent, altres consideraven poc realista imaginar un futur confluent quan l'abundor de cabals econòmics feia revifar organitzacions com ara la UGT, propulsava la USO, i veia la reviscolada cenetista.

Aquells anys meravellosos (1976–1980)

**Càstig per als qui no practiquen la seva puresa amb
ferocitat.**

“Tres cavalls”. Erri De Luca. Empúries. Barcelona, el Barcelonès. 2001

La llegenda del PSUC, un PSUC de llegenda

El 20 de novembre del 1975 es produeix la mort, al llit, del dictador. Entre el poble més conscient i actiu, la classe obrera i la intel·lectualitat compromesa hi ha festes amb libacions copioses. El moviment popular, aquella activa i immensa minoria, havia estat impotent i estèril en la seva prau per enderrocar un dels règims més repulsius i sanguinaris de la vella Europa. Aquesta mort per imperatius biològics portarà molts mals de cap i conseqüències funestes que, encara avui, quan escrivim aquestes ratlles, paguem amb religiosa puntualitat.

“Treball”, no cal dir-ho, celebrava el fet amb una edició especial de 50.000 exemplars. Al cap de poc, el 23 de novembre, es conforma el Consell de Forces Polítiques de Catalunya, integrat pel PSUC, CDC, CSC, ERC, PC, EDC, FNC, PPC, PSAN i UDC. Davant la desaparició del dictador, l’oposició obrera, el vast camp de la il·legalitat democràtica es disposa a emergir. El mes de gener, la Comissió Obrera Nacional de Catalunya confegeix un document titulat “la Unidad Sindical”. El paper aposta per un sindicat unitari que hauria de sorgir d’un Congrés Sindical Constituent, previ debat assembleari a les empreses i localitats. El cas és que s’enceten converses entre els diversos sindicats. No obstant això, la UGT farà la posada de llarg celebrant congrés a

l'abril. La USO i la CNT consolidaran les respectives organitzacions. La hipòtesi d'un sindicat unitari com a Portugal s'esvairà amb celeritat.

D'altra banda, i com ja s'ha apuntat, l'èxit dels candidats d'oposició a les eleccions sindicals celebrades el 1975, el formidable moviment vaguístic produït a la SEAT i a la comarca del Baix Llobregat, obren un debat ben viu dins de les comissions d'obriers i del PSUC. Dirigents sindicals d'aquesta comarca creuen que cal generalitzar el seu model de construcció d'una alternativa obrera. La victòria total ocupant els càrrecs del sindicat vertical representava que, de fet, hi havia una Intersindical Unitària, i aposten per edificar el nou sindicat sobre les cendres del sindicalisme franquista ja en franca descomposició, talment com féu la Intersindical Portuguesa —a la qual li fou traspassada l'afiliació i el patrimoni immobiliari acumulat.

La posició diguem-ne “portuguesa” era validada pel responsable de moviment obrer del PSUC i membre del comitè executiu Isidor Boix, dirigents comarcals comunistes i de la SEAT i el despatx laboralista de l'Albert Fina i la Montserrat Avilés. En clara discrepància amb ells, altres com ara en Cipriano García i en José Luis López Bulla, opten per la prudència tot mantenint l'estructura il·legal de la nova oposició obrera i treballant dins del verticalisme. A això s'hi afegia la pensada, per part dels primers, que calia preparar la vaga general, la qual s'iniciaria a la SEAT i s'escamparia, en taca d'oli, pertot. L'altre sector afirmava que això era inviable. Finalment, la direcció del PSUC abonà la postura dels segons i en Boix fou substituït dels seus càrrecs.

Ben aviat, el partit comunista català farà pública exhibició d'una atlètica musculatura orgànica i militant. El PSUC crida l'afiliació a Terrassa sense més detalls. Sis mil persones fan cap a la capital tèxtil i omplen com un ou, l'indret on té lloc el primer míting massiu dels comunistes catalans. Increïble l'espectacle del poble acudint-hi a carretades. Segons dades de

la secretaria d'organització, el partit compta amb uns 10.000 militants. Les publicacions han doblat difusió els darrers mesos. "Treball" tira 15.000 exemplars i 20.000 "Mundo Obrero". Es fan presentacions per tot arreu.

El PSUC s'estrenava, doncs, curull de credibilitat democràtica i nacional, fortament implantat, amb una imatge legendària. La gran preocupació dels dirigents comunistes era garantir que amb la mort d'en Franco també es fes fonedís el seu ignominiós règim. Malgrat la mort a mans d'Euskadi ta Askatasuna-ETA de l'almirall Carrero Blanco, la direcció del PCE-PSUC no sabia del cert que el franquisme moriria. És per això que els comunistes reforcen el treball de masses: la lluita i l'organització obrera, principalment, però també el nou moviment veïnal, els estudiants, la intel·lectualitat.

Des d'un punt de vista ambiental, i mentre el moviment popular fa ostentació notòria de la seva potència, l'aparell de l'Estat mira de trobar el seu lloc, més encara: cal donar pas a un nou règim sense que la dominació econòmica i política de les classes dominants—la burgesia— canviï de mans. En Carlos Arias Navarro és substituït, al juliol, pel jove i ben plantat falangista Adolfo Suárez González. El comitè central de setembre saluda el canvi afirmant que "... Encara governen al nostre país els hereus d'en Franco..."

Pel que fa a en Suárez, el seu quadern de ruta culmina en una democràcia vigilada, de vol gallinaci. Això no obstant, la força del moviment obrer principalment, però també d'altres col·lectius, el mou a fer concessions. Al final, el jove camisa blava presenta una reforma política. El referèndum convocat el 15 de desembre del 1976 constitueix un gran triomf per al postfranquisme. Un 74% de la ciutadania, tot un èxit, participa en la consulta. La consigna abstencionista propugnada per l'oposició i els comunistes no qualla a nivell general. Dels votants, un 94% digueren sí a la reforma i un esquifit 3% de franquistes varen respondre no.

Dies després, el 21, en vigília de les festes nadalenques, en

Gregori López Raimundo és detingut en sortir d'una reunió del comitè executiu del PSUC. L'endemà, el 22, i en un operatiu perfectament orquestrat, en Santiago Carrillo i set alts dirigents del PCE són també detinguts.

Els dies 8 i 9 de gener es reuneix per primer cop a Barcelona, després de la guerra, el comitè central del PSUC. La direcció comunista reclamà que la negociació amb l'executiu espanyol fos duta per la Comissió dels 9, la qual era integrada per representants de les principals forces de l'oposició democràtica. Així mateix, s'instà al partit a actuar talment com si fos legal. El central escollí els caps de llista per a les quatre circumscripcions. En López Raimundo refusà, inicialment, encapçalar-les. El polític nascut a l'Aragó considerava que, en termes de catalanitat, no era pas la millor aposta. Al final, les seves objeccions foren desestimades.

En Santiago Carrillo, l'Enrico Berlinguer i en Georges Marchais signen una declaració el 2 de març a Madrid i es fan la foto plegats. Els màxims dirigents del PCE, PCI i PCF vindiquen una via nacional, democràtica i pluralista al socialisme, i demanen la legalització immediata dels comunistes catalans i espanyols.

Poc abans, però, en Carrillo i en Suárez havien tingut un primer frec a frec en privat a casa del president de l'agència Europa Press José Maria Armero. Assumpte: la legalització comunista. L'entrevista fou llarga —més de cinc hores— i també cordial. Tots dos es necessitaven. A en Suárez li calia un PCE ben integrat en la seva reforma i políticament esterilitzat. En Carrillo, per contra, anhelava la legalitat en un marc polític que no podia imposar amb les pròpies forces. L'acord entre ambdós polítics consistí en el compromís del primer de legalitzar el PCE tot suportant la pressió —extenuant i ferma— del poder militar. Una legalització feta a canvi de l'acceptació de la monarquia, la conformitat amb la unitat d'Espanya, la predisposició a rubricar pactes socials diversos... coses que abocarien de pet a la crisi, de recules contra el mur, el PCE-PSUC.

Fet i fet, el “ja som legals” saltà a les ones, aparegué als televisors, omplí de tinta els diaris. La cosa es produí en dis-sabte sant, el 9 d’abril del 1977. La milícia rebutjà de manera pública la mesura –mitjançant nota del Consell Superior de l’Exèrcit. El ministre de defensa, l’almirall Pita da Veiga, presentà una explosiva dimissió. La “traïció” d’en Suárez activà diverses temptatives colpistes.

Normalitzada, a grans trets, la situació política a Catalunya i a Espanya, en Josep Serradell acorda amb la Margarida l’adquisició d’una casa pròpia. Val a dir que la parella vivia físicament separada. En “Román” a Barcelona, a casa de l’Antònia i d’en Jover al carrer Pare Claret, atès que la seva posició al PSUC li exigia una gran disponibilitat. La Margarida a Mataró, al barri obrer de Cerdanyola, a cura de la mare i del pare, molt grans i amb la salut delicada.

La perspectiva, però, canviarà. En atenció a l’edat i situació dels pares de la Margarida, tots dos adquiriran l’actual pis del carrer de Borriac, també al mataroní barri de Cerdanyola, pel qual pagaven 8.000 ptes mensuals d’hipoteca. Inicialment, hi residiren tots quatre, fins que la desaparició, primer, de la mare de la Margarida i, més tard, del pare, els permetrà viure, amb relativa normalitat, una relació de parella.

Un hotel madrileny acollirà la reunió del comitè central del Partit Comunista d’Espanya. És el 14 d’abril del 1977. La sessió és convocada, inicialment i oficial, per aprovar el programa i les candidatures electorals. En Carrillo pren la paraula per tractar una qüestió prèvia. Després de dibuixar una situació política amb color i dramatisme, el secretari anuncia que cal renunciar a la bandera republicana –justament el dia de la República– i acceptar la bandera tradicional. Si hom volia un PCE legal, aquest partit legal havia d’acatar els símbols de l’anomenada legalitat. I la decisió calia adoptar-la en aquell moment precís. No cal dir que la sola menció originà un trasbals fortíssim, i s’encengué una discussió generosa i enfebrada.

Mentre algunes intervencions sol·licitaven –de forma lògica i prudent– un debat més calmat i la consulta a la militància, en Carrillo, davant la inconveniència d'ajornar aquest cop escènic i polític, exigí una votació. Una majoria gairebé unànime aprovà la proposta del líder. Es produïren 3 o 4 vots en contra. Un cop proclamat el resultat, en Carrillo féu un gest amb la mà i darrere de les cortines féu la seva aparició, nova de trinca, la bandera monàrquica. L'ensenya republicana fou retirada. Amb aquest decorat, el secretari general del PCE presidí la roda de premsa posterior

En Serradell està convençut que ningú del PSUC coneixia les intencions del veterà líder comunista. En sentir les paraules d'en Carrillo, en “Román” acusà una gran desorientació, allò no li cabia pas a la barretina. La veritat és que era molt fort –opina en Serradell– que un govern provinent del franquisme, amb la política liberal d'en Suárez, imposés com a condició per a la legalització dels comunistes coses com aquesta. Les circumstàncies del país i la tradició disciplinària del partit feren que el soroll no fos molt gran, una majoria aclaparadora avalà les tesis carrillistes. El debat enregistrà poques intervencions, gairebé totes de favorables. Opina en Serradell que en Carrillo s'equivocà en coses molt grosses –per exemple la que relatem– però que la seva honestat és fora de dubtes.

El líder del PCE –diu en “Román”– criticava l'autoritarisme d'altres partits comunistes quan ell feia tres quarts del mateix. A la demanda de quin vot emetria avui en dia en relació a una qüestió com la de la bandera, l'antic home fort del PSUC afirma que no votaria pas a favor. Quant a la reacció del partit dels comunistes catalans, la majoria abonà la tesi oficial per bé que un sector important expressà dissens.

De tota manera, la situació era difícil. En Suárez plantejà a en Carrillo un panorama ben negre que obligava a moviments ràpids i agosarats, a sacrificis polítics i simbòlics indubtables. El PCE començà no pas a sumar si no a restar i a destruir de

forma pacient, gradual i metòdica tot un capital de credibilitat llargament aconseguit enmig d'un martirologi impressionant. No cal dir que aquest èxit tàctic es trastocà en una clara i visible derrota política. La forma de fer-ho, sense debat, a cuita corrents, autoritàriament, era un mal presagi d'un estil de direcció, de treball polític, garantia de derrotes i claudicacions sense aturall. Amb tot, el PCE gaudia, encara, de bona salut —el desgast a penes havia començat —Amb 15.000 militants el 1975, el Partit Comunista havia passat a 150.000 durant la legalització, i 200.000 quan les eleccions espanyoles primeres. La gent hi entrava a cabassos. El setmanari "Mundo Obrero" difonia 150.000 exemplars.

El cas és que un cop legalitzat el PSUC, tornem a casa nostra, el partit dibuixava nous reptes: el Partit Socialista Unificat de Catalunya organitza a un càmping de Gavà, Baix Llobregat, una gran festa de masses. La resposta —podia ser altrament?— serà extraordinària: més de 100.000 militants i simpatitzants —fenomenal estiba de carn i ossos— s'apleguen en un míting curull de joia i d'esperança, amb senyeres i banderes roges al vent. Aquell jorn es feren 400 noves altes i un miler de subscripcions a "Treball" i "Mundo Obrero".

L'esclat polític, la massiva afluència, just començava. La pre-campanya i la mateixa campanya electoral varen permetre un porta a porta, una presència i irradiació capil·lar extraordinàriament útil i significativa. El partit féu uns 1.500 actes públics, amb els locals i espais vessant de gent. Quant al plantejament de campanya fou elaborat amb les pròpies forces. En Serradell desmenteix rotundament, com s'ha publicat, que el PSUC rebés cap mena d'assessorament electoral per part del PCI.

Pel que fa a alguns dels actes, més de 50.000 persones omplen el Palau dels Esports barceloní del carrer Lleida i els seus voltants. El Parc de la Ciutadella representarà, però, el record. En Gregori López Raimundo, l'Alfons Carles Comín, en Santiago Carrillo són escoltats per més de 200.000. El

públic era tan nombrós que per obtenir una visió correcta de l'escenari calia actuar a bots i empentes. L'assistència fou assimilable a la del míting d'en Felipe González, a la plaça de braus Monumental.

La llarga nit del 15 de juny oferí, al final, una radiografia força aproximada del que pesaven els comunistes d'aquí i els comunistes d'allà. Més de 500.000 sufragis, un 18,2% del total, era la collita del comunisme català. Traduït en actes de diputat i diputada, en foren vuit: en Gregori López Raimundo, l'Antoni Gutiérrez Díaz, en Cipriano García, en Jordi Solé-Tura, en Joan Ramos, en Josep Maria Riera i la Dolors Calvet –per Barcelona– i en Josep Solé i Barberà per Tarragona. La cosa, en opinió de la direcció comunista, havia anat prou bé. D'altra banda, a Lleida, un grapat de vots impedí l'elecció d'en Pere Ardiaca. En "Román" creu que l'acta els fou arrabassada injustament.

Els resultats a Catalunya deixen la coalició Socialistes de Catalunya com a primera força –28,4%– en segon lloc el PSUC, UCD amb el 16,7% i finalment CDC amb un 16,6%.

Segons en Josep Serradell, la gent considerarà justa la política del PSUC. El partit –factor cabdal– tenia una organització molt forta. L'Antoni Gutiérrez Díaz, en el marc d'una trobada interna, afirmà que els vots eren fruit d'un bon treball d'organització del PSUC (en "Román" ens confessa que aquesta ha estat la primera i l'última vegada que el "Guti" ha elogiat de forma pública la feina d'ell i del seu equip).

Val a dir que durant la campanya, el PSU projectà un discurs planer i clar d'esquerres, sense cap mena d'erudició barbuda i somnífera. El missatge, no té dubte, fou entès.

El PCE aplegà, també, grans masses de ciutadans i de ciutadanes. La punta màxima fou a Madrid, amb 300.000 assistents, els quals hi acudiren a doll. Per contra, els resultats resultaren immerescudament pobres, molt decebedors. Incloent el PSUC, el comunisme obtingué 1.700.000 sufragis, el 9,2%, amb 20 diputats i diputades. Si fem números tot des-

comptant Catalunya i el PSUC, el PCE obté 1.200.000 vots, el 6,2%, i 12 diputats. En total, el comunisme català pesava un 40%, en termes d'escons, en el conjunt estatal. A nivell espanyol venç, com se sap, la UCD –34,7%– seguida del PSOE –29,2%.

Segons el parer d'en "Román", al comunisme espanyol li faltava presència, arrelament, l'organització era poca: vet aquí la principal raó d'un resultat insuficient. L'endemà, es reuneix el comitè executiu del PCE – amb una mitjana d'edat de 55 anys. L'ambient era com el d'una vetlla.

Orgànicament, el PCE –sense comptar el PSUC– aplegava uns 160.000 militants. Destacaven en nombre, Andalusia –39.373– Madrid –31.895– País Valencià –22.060... D'aquest total un 11,15% eren dones. Quant al perfil professional el 60,63% eren obrers industrials, un 11,67 obrers agrícoles, un 5,92 agricultors i ramaders, un 9,60 tècnics, professionals i estudiants, i un 9,56% empresaris, comerciants i autònoms... Menys d'un 10% tenen estudis superiors i gairebé el 70% militen sindicalment a Comissions Obreres.

Tornant al resultat electoral, no tothom acollí bé, dins del comunisme hispànic, l'èxit esclatant del PSUC. El propi Santiago Carrillo ho diu en les seves memòries: "L'èxit del PSUC... també presentà aspectes negatius que agreujaren la crisi del partit... contribuí a crear una espècie de miratge en algunes organitzacions del partit. Alguns camarades gallecs, bascos i valencians arribaren a pensar que un escàs resultat electoral es podia superar reproduint en els seus territoris el PSUC i diferenciant-se del PCE. Sense proposar-s'ho, el PSUC es convertia, en certa forma, en una doble direcció del PCE".

Els resultats del 15-J havien aclarit un punt de gran importància: les noves Corts serien constituents, no es tractaria pas de reformar el franquisme sinó d'alçar una nova legalitat democràtica. Les direccions del PCE i del PSUC enceten els primers debats a l'entorn de la qüestió els mesos de juliol i

agost. L'home fort comunista en matèria constitucional serà en Jordi Solé-Tura, el qual comptarà amb un equip d'experts i d'assessors i despatxarà directament amb en Santiago Carrillo.

Un cop més, al nostre país i a Espanya, un canvi de règim coincideix amb una conjuntura econòmica internacional adversa. En aquest marc, però, el capitalisme espanyol i català tenien necessitat d'incrementar el seu grau de competitivitat, de plasmar una fonda i severa recomposició del seu domini. L'ajustament econòmic necessari es farà el 1975 a les economies occidentals, però aquí no s'encetarà pas fins als Pactes de la Moncloa.

La situació econòmica era molt deteriorada, la qual cosa exigia el que en podríem dir un pla d'estabilització amb mesures fortes. Quirúrgiques. La cosa era sotmesa a dos grans condicionants: un moviment obrer i popular poderós, reivindicatiu, i la necessitat, per part de la dreta, de garantir una transició d'una dictadura a una democràcia sense posar en perill la seva dominació sobre les classes subalternes. L'esquerra, el PSOE i el PCE –i els respectius aparells sindicals– s'avingueren a una tal conxorxa. El fruit fou el Pacte de la Moncloa signat el 25 d'octubre del 1977 i el consens constitucional.

Aquests acords, el gran Pacte Social, inaugurà una pràctica sustentada en la concertació permanent entre la burgesia i les organitzacions obreres. En termes polítics, les conseqüències d'aquest acord foren l'increment de l'atur, la pèrdua de poder adquisitiu de la classe treballadora, el deteriorament de les condicions laborals i l'afebliment de la capacitat de lluita i d'organització del moviment obrer... per bé que afermaren el jove sistema. Els seus efectes sobre la base social dels comunistes, sobre el propi partit, fou devastador, d'un vigor demolidor.

A Catalunya, nació principalment industrial, la crisi colpí els sectors metal·lúrgic, tèxtil, la construcció, el sistema financer... L'atur, la desocupació va evolucionar de 71.718 persones el

1975 a 240.338 el 1980 –en vigília de la implosió del PSUC– fins a establir-se en 450.000 l'any 1984.

En Santiago Carrillo, conscient que el temps jugava a la contra, tractà de cremar etapes –soscavant, sense adonar-se'n, la credibilitat i potència de l'organització comunista– tot s'hi valia per a créixer com més aviat millor. Els comunistes defensaren els pactes amb una sola veu. Això no obstant, i ben aviat, s'alçaren les primeres crítiques: “el pacte només s'aplica en allò que perjudica la classe treballadora” s'exclamaven un bon feix de quadres del PCE-PSUC.

En Serradell creu, amb ulls d'avui i ateses les circumstàncies del moment, que els Pactes de la Moncloa foren convenients, necessaris. Els comunistes no podien pas restar al marge del canvi polític, de la comesa de consolidació democràtica. Calia, està clar! , diu en “Román”, confirmar la legalització del PCE-PSUC. Tot i amb tot, el nostre home es demana si no hagués calgut una més gran vigilància, un esperit més crític amb un franquisme que encara era ben viu. Assumptes com les responsabilitats per la repressió, l'enterrament de la memòria republicana i antifrancquista, episodis com els infants espanyols a Rússia, els esclaus del franquisme, una monarquia intocable i que reclama una aquiescència servil... Ara, afirma en Serradell, s'està pagant encara el preu de la manca de valentia, d'un llistó crític no prou enlairat. Ras i curt: calia demanar responsabilitats polítiques per determinats fets, calia exigir més contrapartides polítiques pel sacrifici, la contenció, la moderació i la lleialtat dels comunistes, principal bastió en la lluita contra la infame dictadura.

A casa nostra, el PSU abonà, en línia amb la seva tradició unitària, una política d'amplis acords per tal d'enfocar el debat constitucional, assolir un Estatut i engegar un procés de reconstrucció nacional com déu mana. Poc després de les eleccions del 15-J és constituïda l'Assemblea de Parlamentaris. La presidència de l'esmentada Assemblea va recaure en el socialista Joan Reventós. D'altra banda, i mentre l'esquer-

ra i l'oposició catalana movien fitxa, el president espanyol no s'estava pas de braços plegats. Per sorpresa i davant l'astorament general, el dia 27 de juny en Suárez du a Madrid el president de la Generalitat. L'Adolfo Suárez recuperava, així, la iniciativa política, mentre que en Tarradellas obtenia un reconeixement, esdevenint primer interlocutor entre Catalunya i l'Estat espanyol. Els carrers de Barcelona, s'omplien per la Diada Nacional, d'una gernació quatribarrada que hom xifrà en un milió de persones. El pes de l'esquerra, principalment del PSUC, i de catalans d'adopció fou ben palès i fort.

Durant la tardor, un joc a diverses bandes permeté la designació d'en Josep Tarradellas com a president de la Generalitat provisional, el retorn a Catalunya i la designació, també, com a titular de la Diputació provincial de Barcelona. Tot plegat obrí pas a un govern català d'unitat constituït el dia 5 de desembre del 1977. Llevat d'Aliança Popular, totes les formacions polítiques hi foren representades. El PSUC assolí dos consellers en les persones d'en Ramon Espasa i de l'Antoni Gutiérrez Díaz.

El IV congrés del PSUC es va celebrar a Barcelona entre els dies 29 d'octubre i 1 de novembre del 1977. L'assemblea adoptà oficialment l'estratègia eurocomunista d'avenç plural i democràtic vers el socialisme. En el curs del debat, alguns assistents criticaren la manca d'anàlisi i balanç de les activitats d'ençà del III congrés. Varen aixecar-se, també, algunes veus discrepants pels Pactes de la Moncloa. L'informe presentat pel comitè central sortint fou aprovat per 1.017 vots, amb 59 abstencions i 22 en contra. L'expressió "internacionalisme proletari" és substituïda per "la solidaritat entre els treballadors i pobles del món". L'assemblea referma el caràcter nacional del partit. Finalment, abandona l'expressió "dictadura del proletariat".

L'elecció del nou comitè central servirà per mesurar el pes de les diferents cultures i sensibilitats. Un sector dels delegats i de les delegades proposà l'eliminació d'una vintena de

noms de la candidatura oficial. El d'en Jordi Borja fou un dels més polèmics. Anteriorment, en Josep Serradell s'havia oposat a la seva cooptació al comitè executiu com a titular de política municipal. Això no obstant, el "Guti" recolzà l'ascens d'en Borja al central, al comitè executiu i al secretariat. En "Román", a canvi, situà a l'executiu dos dels seus homes: en Francisco Trives i en Manuel Linares. En Serradell seguirà duent la secretaria d'organització, funció en la que serà rellevat —durant un central celebrat passat l'estiu del 1978— pel sabadellenc Paco Trives. En "Román" esdevindrà coordinador del comitè central.

L'Antoni Gutiérrez, en Gregori López Raimundo, consideraven que en Josep Serradell havia de deixar la poderosa àrea d'organització. Raons com ara el dilatat espai temporal —de fet des del 1946— la necessitat d'oferir cares noves, foren els arguments adduïts, si bé la raó fonamental amagava la preocupació que oferia la seva actitud crítica i autònoma —malgrat la disciplina comunista— quant a aspectes cabdals de la política del PSUC. A parer d'en Manuel Linares, en Serradell fou invitat d'alguna manera a deixar-ho córrer. Fet i fet, en "Román" parlava internament a banderes desplegadas.

El perfil sociològic dels assistents a l'assemblea és, si fa no fa, el que segueix: l'edat mitjana se situa en els 33 anys per als homes i els 29 per a les dones. La presència femenina és baixa: sols un 14,2%. Professionalment, un 38% són obrers industrials; el 23% tècnics i funcionaris; un 20% empleats i empleades i un 8% de professions liberals. Quant al lloc de naixença, el 53% són nascuts a Catalunya. Entre els nascuts a fora, el gruix procedirà d'Andalusia. En relació a la llengua catalana, el 58% afirma que la fa servir habitualment, i un 8,% diu que no l'entén.

De març a novembre del 1977 el partit havia passat d'11.139 a 29.850 militants. Segons en Serradell, la punta en afiliació es produí entre 1977 i 1978 amb 32.000 solapes. Però de fet n'hi hagueren més. Cada carnet conté una solapa, el seu cost

és de 50 pessetes. Moltes organitzacions no els lliuraven per tal de no abonar-los, esmerçant aquests recursos en benefici de les agrupacions territorials. Conscient del fet, la direcció acceptà que aquests diners tinguessin un destí local, produint-se una veritable pluja –densa, atapeïda i formosa– de carnets, els quals van fer que l’afiliació real o de cotitzants girés a l’entorn dels 40.000.

Al país, al partit, les coses canviaven a cor que vols, i no pas sempre positivament, almenys aquesta és l’opinió d’en Manuel Linares, membre de l’equip central d’organització del PSUC. Els canvis al partit s’iniciaren, segons aquest dirigent, a França, quan s’edità el llibre d’en Santiago Carrillo “Y después de Franco que”. Començà el tomb amb fortes crítiques a la URSS i obrint el PSUC. Emergiren, llavors, capelletes, tendències –en Linares assenyala al grup de Bandera Roja–, amb posicions socialdemòcrates clares i netes.

A finals del 1977, el secretari general del PCE pronuncia una conferència a la Universitat de Yale, als EUA. Allà anuncia, barrim–barram, sense miraments, que el partit abandonarà el leninisme al congrés que tindrà lloc l’abril següent. En Josep Serradell, en declaracions al diari MUNDO –no confondre amb EL MUNDO– posava en dubte la certesa de la declaració, apuntant una possible manipulació del contingut per les agències de notícies. En Carrillo, doncs, tenia pressa. Es delia per fer-hi marrada. El debat del projecte de tesis i d’estatuts del PCE resultarà polèmic i conflictiu. A Madrid i Astúries es produeixen fortes diferències entre la militància. Un terç i la meitat dels assistents expressaran, respectivament, una posició contrària en l’assumpte del leninisme.

Al PSUC, però, esclatarà una forta crisi al llarg de la I Conferència Nacional l’abril del 1978. El comitè executiu mirarà de navegar entre les aigües tèrboles, l’imminent maregassa. Afirmarà la compatibilitat de la declaració estatutària del PSUC i la nova suggerida pel PCE. Divuit membres abonem aquest punt de vista, un hi està en contra i quatre s’abstenen. Alguns

directius sol·licitaran, infructuosament, votar en consciència. La Comissió que debat els estatuts atorga la majoria a una esmena que defineix el PCE igual que el PSUC. El seu defensor: en Francesc Frutos. La minoria liderada pel Bandera Roja Francesc Baltasar coincideix amb la proposta oficial de l'Executiu. Finalment, la Conferència Nacional refusarà l'esmena crítica gràcies al vot en bloc del comitè executiu. La victòria s'assoleix per només 10 vots de diferència. Cal dir que el debat al PSUC és impressionant, obrint-se una primera escletxa entre la gent amb posicions eurocomunistes i els militants més a l'esquerra.

L'endemà, abans d'iniciar-se la darrera sessió, en Josep Serradell presenta un escrit dimitint de l'executiu per tal de recuperar el dret a votar, segons el seu propi criteri. En López Raimundo no li accepta, però en "Román" persevera. Al cap de poc, nou membres de l'executiu amenacen amb la dimissió si no poden votar en consciència. Els signants són la Margarida Abril, en Josep Maria Rodríguez Rovira, la Maria Dolors Calvet, en José Luis López Bulla, l'Antoni Lucchetti, en Joaquim Sempere, en Cipriano García, en Francisco Trives i en Manuel Linares. Al final s'accepta la llibertat de vot, fet que permet l'aprovació d'una esmena que va en el mateix sentit que la que fou rebutjada, incorporant una definició semblant per al PCE a la del PSUC. El debat havia fet pujar la temperatura del local. Unes dotzenes de delegats i delegades llüïen adhesius amb el text: "PSUC. Jo, marxista i leninista".

Tothom —persones, corrents...— s'havia perfectament apamat. La direcció del PSUC sortia afeblida. En Santiago Carrillo havia perdut la primera votació important en més de quaranta anys. Respecte al debat, la gent procedent de Bandera Roja es confirmaven com els més aferrissats defensors de les tesis carrillistes. En Gregori López Raimundo i l'Antoni Gutiérrez Díaz, en sentir-se desautoritzats, dimiteixen en el curs del comitè central dels dies 8 i 9 d'abril. Després de moltes hores de reunió i d'intervencions polèmiques, s'aprova una resolució

salomònica que afirma la no contradicció entre les esmenes aprovades per la I Conferència i les Tesis del IX congrés del PCE. Quant a la voluntat de plegar del president i del secretari general, un vot gairebé unànimе els emplaça a continuar. Pel que fa a la continuïtat del comitè executiu, els membres del comitè central es divideixen d'allò més: 59 vots a favor que segueixi, 46 en contra i 8 abstencions. Finalment, en Gregori i el “Guti” són elegits de nou. En Josep Serradell i la Margarida Abril patiran el més fort vot de càstig, seguits d'en Joan Busquet, en Jordi Borja, la Maria Dolors Calvet i en Josep Maria Rodríguez Rovira. Només en Pere Ardiaca i en Joan Ramos tindran el vot més favorable.

Val a dir que en produir-se aquest resultat inesperat, en Santiago Carrillo i en Manuel Linares mantingueren un breu intercanvi de mots: Carrillo: “I ara, Manuel, a mans de qui quedarà el partit?”. Linares: “A mans dels comunistes, per descomptat”.

En Josep Serradell apunta la importància cabdal, l'apreciació molt positiva que la militància tenia en relació a la URSS, al leninisme. Un ciment ideològic –diu– de màxima categoria entre els comunistes. Afegeix que en la seva opinió, i a partir del leninisme, el PSUC féu una aportació política i electoral capital. Un partit amb gran influència, extraordinari arrelament, força vinculat a la gent. L'experiència, el contingut del leninisme serví –ratifica en “Román”– per constatar i prendre nota dels errors comesos per l'Stalin.

Per al secretari d'organització comunista, el leninisme possibilità el gran canvi tàctic consistent en la penetració, la infiltració de les organitzacions de masses franquistes i va comportar la crítica al culte de la personalitat. És per això –confirma en Josep– que sorprèn que amb l'abandó d'elements tan importants de la cultura comunista, amb la divisió del partit que això introduïa, es pogués créixer electoralment davant d'un gran Partit Socialista espanyol en fase ascendent.

Mentrestant, el IX congrés del PCE constituïa el primer ce-

lebrat en condicions de legalitat. El darrer, a Espanya, havia tingut lloc el 1932 a Sevilla. Com és lògic, l'assumpte del leninisme polaritzà els debats. En Francesc Frutos, en representació de la majoria del PSUC, abonarà l'esmena contrària. El resultat final serà de 968 vots a favor d'abandonar el leninisme i 248 en contra. Això no obstant, el PSUC seguiria mantenint la definició marxista i leninista. L'esvoranc, comptat i debatut, començava a fer-se més i més gran.

Pel que fa a la nova Constitució espanyola, fou enllestida després de tenses i dilatades negociacions i amb el consens del gruix dels partits espanyols i catalans. Sotmès a referèndum el 87,87 del cos electoral participant dipositarà la papereeta del sí, un 7,83% diran no, i el 32,89 optaran per abstenir-se. La magnitud de la feina que s'albirava farà que l'Antoni Gutiérrez deixi l'escó a Corts i es centri en la política catalana.

Espanya, Catalunya, entraven en una nova dinàmica. El moviment obrer i popular, l'esquerra, perdien pistonada. Tot plegat anirà provocant la pèrdua de pes dels moviments socials, de la societat civil, en benefici dels aparells del nou Estat i d'una partitocràcia arrogant i monopolista. Els partits –també el PCE/PSUC– esdevenien, comptat i debatut, simples aparells electorals de tria de la nova classe política, no pas llocs de debat, de participació, de formació, ni tampoc àmbits on articular una cultura política diferent, alternativa, d'esquerres.

L'eurocomunisme, segons en Román

Quan parlem dels Pactes de la Moncloa, de l'abandó del leninisme, de la crítica forassenyada contra la URSS, en Serradell endureix l'esguard i amb el dit aixecat afirma, irat: "Tot això fou, ho va dur l'eurocomunisme".

L'eurocomunisme, segons en Josep Serradell, era el camí de la socialdemocràcia.

L'eurocomunisme és una crítica excessiva, poc ponderada, desqualificadora, de la URSS i del camp socialista.

L'eurocomunisme és el que fa, sense dir-ho, l'ara president del PCF Robert Hue.

L'eurocomunisme, això és el més greu, fou la causa de la divisió profunda, de la fractura del PCE i del PSUC.

L'eurocomunisme és fill d'en Palmiro Togliatti i del PCI, un partit, apunta, que ja no hi és, que és mort i enterrat. Un cadàver del qual en Serradell s'estima no parlar-ne més.

La Margarida Abril, tothora present en aquestes converses, no pot pas refrenar-se i afegeix sentenciosa: "l'eurocomunisme és la negació del comunisme. L'eurocomunisme no és pas comunisme".

Perdició

El país canviava, la base social de l'esquerra comunista havia començat a esberlar-se, a mutar. Els canvis eren més ràpids i profunds que la capacitat del PSUC per respondre-hi, per adaptar-s'hi. El partit ni tan sols podia seguir la corda a la quotidianitat delitosa i esbojarrada. Davant de tot plegat, el comunisme nostrat, els comunistes, escullen l'emmirallament, tancant-se sobre ells mateixos: paraules, símbols, conceptes... protagonitzaran debats, polèmiques, discussions. La reducció de l'afiliació és perceptible. Palesa. Molts membres opten per fer carrera política a les institucions. L'assistència a les agrupacions decau francament i visible. Amb el partit abocat a tasques institucionals, de representació, amb l'alta direcció dedicada a la política superestructural que la situació aconsellava, el PSUC, l'estructura interna, la militància, seguia sota la mirada, i a cura, d'en Josep Serradell i el seu equip d'incombustibles. En "Román" posava oli a la màquina, polia i en feia lluir els engranatges.

Atesa la impossibilitat d'exhaurir la legislatura – el pacte UCD/PCE era inviable– l'Adolfo Suárez aposta per una convocatòria electoral anticipada. Els comicis marcaran un abans i un després en la política governamental. El consens co-

mença a extingir-se i la UCD girarà, ostensiblement, cap a la dreta enmig d'enfrontaments interns entre les diverses famílies del conglomerat. Així les coses, el PSUC posa damunt la taula la reedició de la proposta senatorial unitària "Entesa dels Catalans". Els socialistes diuen no. El PSC-PSOE, amb un nombre de vots i un suport popular més gran que el PSUC, enceta el camí per fer irreversible la seva hegemonia dins l'esquerra. Les urnes, però, parlen amb nitidesa aquest any 1979. L'abstenció puja fins el 32% —un 10% amunt. La UCD esdevé segona força en el conjunt de Catalunya —amb el 19%— essent l'únic partit que puja el seu nombre de sufragis. El PSUC davalla fins el 17%, perdent 81.000 electors i electores. Quant al Senat, la candidatura "per l'Entesa", recolzada pel PSUC i independents és nítidament escombrada. Sols en Josep Benet en resultarà escollit. Els socialistes obtindran un senador més dels que tenien i la UCD passa d'un a quatre, amb majoria absoluta a la Cambra Alta. A Espanya, la UCD repeteix èxit, i el PCE incrementa en 400.000 la collita electoral —amb tres diputats més que faran un total de 23, 8 d'ells del PSUC.

El comitè central del partit dels 3 i 4 de març, atribueix la pèrdua de consens social al bipartidisme i a l'increment de l'abstenció, per bé que reconeix que els resultats són un toc d'alerta. En Santiago Carrillo aprofitarà la davallada del PSUC per dirigir una veritable càrrega de profunditat contra el partit germà. El líder del PCE es demana si la campanya del PSUC no ha estat massa catalana i massa poc espanyola. Sens dubte, i en el context de l'equilibri de poders en el comunisme estatal, un PSUC massa fort i influent no feia pas patxoca a en Carrillo, que tenia por que determinades federacions del PCE —basca, gallega, canària, valenciana...— fossin enlluernades per l'autonomia i el delit independent dels comunistes catalans.

De totes maneres, el debat pels resultats de les segones eleccions espanyoles resta enterrat per l'esclatant èxit comu-

nista als comicis municipals del 3 d'abril. L'arrelament del PSUC, la popularitat dels seus equips humans, la seva proximitat als problemes i anhels dels sectors populars, té una trajectòria forta, important, en la conquesta de nous i considerables espais institucionals. Aquella nit, molts militants eixien al carrer cridant entusiastes "Visca, visca, visca Catalunya comunista!", cofois pels magnífics resultats: 34 batlles i 536 regidors i regidores conformaran la columna vertebral del poder local comunista...

El PSUC esdevenia la primera força política al Barcelonès, el Vallès Occidental, el Baix Llobregat, també en el conjunt de l'àrea metropolitana barcelonina: el cinturó no només vessava roig, sinó que emergia marcadament comunista.

L'organització d'en Serradell es transformava, doncs, en una formació altiva i desmenjada, de fonda projecció social, un fris molt i molt representatiu d'amplis sectors del poble català. L'aliança posterior entre els comunistes i el PSC permetrà que tres quartes parts de la ciutadania sigui governada per l'esquerra. En el revers de la moneda, la massiva incorporació de quadres als ajuntaments privà el partit d'alguns dels dirigents més valuosos, alhora que colpejava durament el moviment veïnal i popular, notablement descapitalitzat i en alguns casos decapitat, tot fent bo –tant en un cas com en l'altre– aquell refrany de: "vés-te'n, Anton, que el qui queda ja es compon".

Quant al PCE, obté un resultat municipal meritori, un 13% dels vots, amb l'assoliment de l'alcaldia d'una capital de província – Còrdova, en mans del futur líder Julio Anguita. A Madrid, participa en l'aliança de les esquerres que permet l'elecció de l'Enrique Tierno Galván com a batlle de la capital, amb el comunista Ramón Tamames de primer tinent d'alcalde.

A finals d'any, els soviètics envaeixen l'Afganistan. El PCE i el PSUC fan pública condemna dels esdeveniments. Fets que més endavant s'utilitzaran en la confrontació interna dins dels dos partits comunistes.

Tornant a la situació catalana, podem constatar que, en

aquests primers anys de la transició/transacció, i en aparença, el Partit Socialista Unificat de Catalunya governava el país des de fora de les institucions.

En un altre ordre de coses, les instàncies encarregades de la redacció d'un projecte d'Estatut d'autonomia per Catalunya, la Comissió dels vint, havia enllestit els seus treballs. Els comunistes Jordi Solé-Tura, Maria Dolors Calvet i Josep Solé i Barberà en prengueren part ben activa. Al final, el PSUC i les principals forces catalanes –PSC, CDC...– abonaren el sí. El 25 d'octubre del 1979, els ciutadans i les ciutadanes de Catalunya –amb gairebé un 40% d'abstenció– avalaren la posició de la majoria de partits.

Per tal d'escalfar motors i perfilar esquemes i propostes, el PSUC convoca una III Conferència Nacional amb el lema "Per la reconstrucció nacional de Catalunya". El PSUC proposarà la conformació d'un bloc català de progrés capaç d'acarar els reptes polítics d'aquesta nació que comença a recuperar, parcialment i tímida, alguns bocins d'autogovern. L'anomenat bloc seria constituït per l'esquerra i restaria obert a d'altres components polítics. D'altra banda, se subratlla la proposta de nomenar un president de la Generalitat representatiu de tots els catalans i catalanes, que més tard es concretaria en el propi candidat del PSUC, el senador Josep Benet, i en la proposta d'un conseller en cap de diferent color polític, el qual provindria de la força política més votada – presumiblement els socialistes d'en Joan Reventós.

Fet i fet, i almenys per a alguns –i molt poderosos– Catalunya tenia un problema: la força del PSUC, el pes excessiu dels comunistes. Un comentari editorial del diari conservador "La Vanguardia" posava el dit a la nafra.

La legítima competència entre els partits; la voluntat socialista de liderar la nova Generalitat autònoma; una campanya nacionalista i amb tics anticomunistes de CDC; la mobilització a fons de les patronals Foment del Treball i SEFES en contra d'una majoria d'esquerres; la presència del PSA i el

perill lerrouxista... converteixen la primera campanya catalana en un veritable camp de batalla en el que tot s'hi val per sumar vots i barrar el pas a opcions no desitjades. El PSUC mobilitzarà a fons la seva potent organització, un partit ben vestit i faixat, al temps que invitarà dirigents comunistes andalusos i murcians per tal que li facin costat. Es tracta, senzillament, de fer pedagogia nacional i social i d'estimular la participació popular.

Al final, l'abstenció assolirà una dimensió brutal, aclaparadora, especialment als graners electorals de l'esquerra –singularment dels socialistes. El cas és que l'esquerra perd, i guanya el nou centredreta nacionalista d'en Jordi Pujol. El PSC pateix una reculada espectacular, baixant del 29,2 al 22,3% dels vots, CiU puja fins a assolir el 27,7%, el PSUC aconsegueix un 18,7% i més de mig milió de sufragis amb 25 diputats i diputades. La UCD recula i ERC duplica la seva representació. Finalment, els andalusistes del PSA obtenen dos diputats per Barcelona.

Dues possibilitats de govern s'obrien en aquest panorama sense força dominant i majoritària: un govern a l'entorn d'en Jordi Pujol – amb el suport d'ERC, UCD i tutti quantti– o un altre de les esquerres –amb PSC, PSUC i ERC.

El PSUC assolirà en aquests comicis el seu sostre electoral. Malgrat tot, la impossibilitat d'accedir al govern provocarà una gran frustració a l'interior del partit dels comunistes catalans. La derrota de les esquerres, un panorama internacional de reviscolament de la guerra freda –amb la invasió soviètica de l'Afganistan...– faran que un PSUC que ha perdut força social, força militant i prestigi, es mostri dubitatiu i desconcertat.

El principal baluard comunista, les Comissions Obreres de Catalunya, celebrarà per aquestes dates – juny del 1980– el II congrés. Les tesis sindicals recollen una crítica dura i contundent a l'incompliment d'alguns aspectes dels Pactes de la Moncloa –en contraposició amb la visió més acrítica i afable

de la direcció espanyola del sindicat—. La valoració feta a l'entorn de la col·laboració de la CONC en aquest pacte social era francament negativa. El congrés, aprovarà la incompatibilitat entre càrrecs sindicals i càrrecs polítics; defensarà una acció sindical catalana; i apostarà per la vinculació de CC.OO. a la Confederació Europea de Sindicats-CES. L'assemblea prendrà coneixement de la voluntat dels sindicats escindits CSUT i SU, i del corrent socialista autogestionari de la USO, d'integrar-se a Comissions Obreres.

Organitzativament, el sindicat surt força afeblit, amb una pèrdua molt considerable d'afiliació —la combinació de crisi econòmica i pacte social fou letal—. L'assemblea ratifica les tesis presentades per la direcció sortint, reelegint en José Luis López Bulla secretari general. Val a dir que el gruix de l'equip dirigent de la CONC és proper a l'anomenat sector leninista del PSUC. L'esquerra del partit, per la seva banda, ha tingut ocasió de fer sentir el seu pes, si bé la proposta d'ingrés a la Federació Sindical Mundial amb seu a Praga és refusada per àmplia majoria, una esmena que sol·licita l'aprofundiment de relacions origina un resultat més equilibrat amb 346 vots en contra, 258 a favor i 100 abstencions.

La direcció del PCE acollirà amb molta preocupació les tesis del sindicat català. Mitjançant reunions internes instarà el PSUC perquè intervingui, obtenint el no per resposta. En una reunió celebrada a Madrid el mes de maig del 1980, i en presència de dos-cents quadres obrers del PCE i del PSUC, en Santiago Carrillo atacarà frontalment, i de nou, les esmentades tesis. Un manifest signat per 52 membres de CC.OO. de Catalunya, tots ells propers a en Carrillo, oferirà un punt de vista diferent pel que fa a la valoració dels Pactes de la Moncloa, advocant per un sindicalisme de conciliació i pacte, corresponsable amb la sortida a la crisi.

Al PCE bufaven aires de renovació. El dia 31 de juliol el secretari general és convidat a sopar a casa d'en Ramon Tamames. Allà troba l'estat major del sector renovador del

partit (en Manuel Azcárate, en Carlos Alonso Zaldívar, la Pilar Brabo, l'Eugenio Triana, l'Enrique Curiel...) Sense esperar la sobretaula, els assistents emplacen en Carrillo per a què lideri canvis profunds en la dinàmica del PCE, allunyant-lo de l'estancament. De moment, el líder respon fugint d'estudi. Una setmana després "Mundo Obrero" publicarà una entrevista amb en Santiago Carrillo titulada "un Partit eurocomunista amb disciplina comú". Era la seva contesta al desafiament més "euro".

El 3 d'octubre té lloc a Barcelona una reunió entre delegacions del PCE i del PSUC. En Santiago Carrillo expressa als comunistes catalans el seu neguit, perquè el PSUC elabora una política pròpia sense comptar, gens ni mica, amb el Partit Comunista espanyol. Més encara, el secretari apunta que el problema fonamental és la concepció d'una via catalana al socialisme i la plena autonomia del PSUC com a partit nacional català. El líder del PCE va en companyia d'en Simón Sánchez Montero i en Nicolás Sartorius.

En Carrillo, ve a reclamar que els acords dels òrgans directius del comunisme espanyol siguin també vàlids per al comunisme català. Altrament, caldrà esbrinar quines seran les noves relacions a determinar. Tothom, inclòs en primer lloc en Josep Serradell, refusa les opinions i crítiques del secretari general. Per tal d'aprofundir en la qüestió, atès que no hi ha pas acord, es fa una nova trobada el dia 19.

Val a dir que el comitè executiu del PSUC refusarà, de pla, la falsa i maniquea disjuntiva proposada per en Carrillo: dependència o independència del PSUC respecte al PCE. L'Antoni Gutiérrez afirmarà que les relacions ja estan bé en els termes actuals. En Josep Serradell apunta que en Carrillo estava com trastocat per un resultat electoral que no havia paït. D'altra banda, la crítica contra alguns aspectes de la seva política provenia del comunisme més fort, viu i influent: el PSUC. El líder del PCE estava amoïnàt pel creixent alè autònom del partit comunista català.

Entre la primera i la segona reunió, en Santiago Carrillo va realitzar un viatge oficial de 15 dies a Corea del Nord acompanyat, entre altres, per en Serradell. Aquesta presència catalana formant part de les delegacions del comunisme espanyol era cosa freqüent, i quan no podia desplaçar-se en López Raimundo, era una altra la persona enviada. En Serradell confirma que durant l'estada de 15 dies, ni en Carrillo ni ell no van comentar cap aspecte relacionat amb el pròxim congrés del PSUC. Segons en "Román": "en Carrillo sabia perfectament quines eren les meves posicions i no hi havia res més a dir. Coneixia, ben bé, amb qui es jugava els calers".

El maig del 1980 el comitè central del PSUC aprovarà les tesis del V congrés, el qual és inicialment previst per a l'octubre i que finalment s'ajorna per als dies 2, 3, 4, 5 i 6 de gener del 1981. L'avantprojecte de tesis havia rebut més de 400 esmenes dels membres del màxim òrgan entre congressos. La proposta dibuixa una anàlisi crítica del procés de transició, així com dels Pactes de la Moncloa, la política de consens i el paper jugat pels comunistes. Pel que fa a les relacions amb CC.OO. es referma l'autonomia de partit i sindicat; surt reforçat el rol del PSUC en la reconstrucció nacional de Catalunya i es fa una condemna de la invasió soviètica a l'Afganistan.

És palesa la clara i neta diferenciació entre el que proclama el PSUC i el que ha estat la política del PCE i d'en Santiago Carrillo. Justament, i a proposta d'en Carrillo, en López Raimundo i el "Guti" explicaran davant la permanent del PCE —de la que en són membres— els preparatius del congrés del PSUC. En el debat posterior, la direcció del PSUC rep nombroses crítiques sobre els projectes de tesis i d'estatuts. En Carrillo obrirà el foc, amb una intervenció dura en què acusa el PSUC d'estar influït pel nacionalisme, critica que es parli d'autodeterminació, defensa l'existència de dues comunitats a Catalunya, i refusa l'ús de l'expressió Països Catalans.

Mentrestant, i de cara al congrés, els ànims s'anaven escalfant. La situació econòmica colpejava els sectors socials més

desfavorits. Tancaven empreses i es generava un atur de masses. La base social comunista, doncs, s'esberlava i mutava a gran velocitat. Sectors amplis de la militància del PSUC veuen amb ulls molt i molt crítics la transició pactada, les renúncies, els pactes a canvi de res. El partit es troba impotent davant d'una crisi econòmica punyent, fonamentalment destructiva. El terme eurocomunista serà identificat, i esdevindrà sinònim per a molts, d'aquests comportaments de subordinació a la dreta, de desmobilització, aquiescència i genuflexió.

Que les coses no pintaven pas bé per a la majoria directiva del PSUC ho assenyalen les resolucions de gener del 1980 del PSUC del Baix Llobregat. D'una banda es proposava la desaparició del terme "eurocomunista" i de l'altre no és condemnava la intervenció soviètica a l'Afganistan. El nou comitè comarcal comptava amb 22 membres favorables a les dues resolucions suara esmentades i 11 de contraris. Poc després, la Conferència Local de Terrassa aplaudia la intervenció militar soviètica en aquell país asiàtic. Així doncs, el terme eurocomunista, la situació internacional i el paper del moviment comunista comencen a polaritzar debats i resolucions.

De fet, i a nivell internacional, havien passat i passaven força coses: una vaga a la localitat polonesa de Gdansk fa emergir un nou moviment obrer encapçalat pel sindicat il·legal "Solidaritat". Es tracta d'una experiència sociopolítica d'allò més interessant, fonamentada en l'autoorganització de les treballadores i treballadors. En Ronald Reagan, antic actor, és escollit president dels Estats Units de Nordamèrica. L'elecció es produeix enmig d'una onada conservadora i reaccionària d'aquelles d'agafat fort que fa baixada.

A Espanya i Catalunya la crisi atacava amb ferotgia la classe treballadora, originant atur, pobresa, indefensió... fracturant i esmicolant la base social del partit. El procés de mundialització començava a prendre cos i a enlairar-se.

De tota manera, el cor del debat, la causa fonamental del descontentament se centrava en la crítica al rol dels comunis-

tes en la transició i als pactes acordats entre en Carrillo i en Suárez, els quals havien originat conseqüències devastadores sobre l'organització, el seu arrelament i crèdit social i popular. D'altra banda, l'ascens fulgurant de quadres vinculats a Bandera Roja, la gran pluralitat del PSUC –poblat de demòcrates liberals, socialdemòcrates, radicals d'esquerra, comunistes...–varen posar més benzina al foc.

Al capdavant, un element tangencial en relació al debat contribuï notòriament a aglutinar un sector opositor. La direcció convocà reunions presidides per l'Antoni Gutiérrez i en Jordi Borja per tal de cridar l'atenció i reconvenir al comitè comarcal del Vallès Occidental per la seva crítica a la Corporació Metropolitana de Barcelona. Opinava la gent del Vallès que la CMB supeditava els municipis de l'entorn a un projecte de gran Barcelona de caràcter centralista i poc participatiu. Davant d'això en reclamava un disseny confederal, equilibrat, on els interessos de tots els municipis fossin considerats de manera equànime.

A la pràctica, la pressió de la direcció sobre l'organització comunista del Vallès Occidental aconseguí resultats contraris, en desfermar solidaritat i acord per part del Baix Llobregat, del Vallès Oriental, del Barcelonès nord... que recolzaven una altra visió de l'Àrea Metropolitana. A partir d'aquí, gent de les organitzacions esmentades es coordina per a preparar les trobades amb la direcció i intercanviar punts de vista. Aquesta espontània i embrionària funció de contacte i lligam jugarà, més endavant, un paper de primer ordre en el curs del debat congressual.

Coincidint amb el procés del PSU, la Joventut Comunista de Catalunya enregistra, també, un debat viu i dinàmic. Concretament, apareix un sector crític que es demana quin treball polític cal fer en relació a la gent jove (atur juvenil, estudis...); que qüestiona el paper dels comunistes a la transició i les conseqüències derivades del consens. El gruix de l'organització de Barcelona i la federació d'estudiants encapçalen la con-

testa. Mentre la majoria de la direcció abona la creació d'un moviment juvenil dins del moviment juvenil, l'ala esquerra proposa l'enfortiment de la Joventut Comunista.

En aquest marc es prepara el II congrés de la JCC. L'assemblea es clou amb un resultat contradictori: els oficials guanyen les tesis i a l'informe polític s'imposa l'oposició. L'equip dirigent, en acabat, i davant la força de l'oposició interna, dissol el comitè de Barcelona, la Federació d'Estudiants, i fa fora 7 o 8 membres del comitè nacional. Aquesta, al seu torn, no accepta la dissolució i convoca, veient que ho té coll avall políticament parlant, una Conferència Nacional per tal de debatre la vulneració dels estatuts i per un debat polític. Hi prendran part activa uns 300 joves, d'un total aproximat de 450 que integren una JCC fràgil, desvalguda.

Durant les sessions s'escull una nova directiva amb en Paco González com a coordinador general, l'Antonio Torrico a organització i en Josep Miquel Céspedes com a responsable de política institucional. No cal dir que la direcció de la JCC encapçalada per l'Eduard Giménez i en Quim Mestres no participa ni tampoc reconeix la Conferència, als assistents de la qual exclou de l'organització juvenil comunista. La directiva del PSUC validarà l'equip d'en Giménez i en Mestre, mentre que els opositors restaran, pel moment, sense referents...

Al PSUC, el debat intern comença a agitar les organitzacions. El poderós comitè comarcal del Vallès Occidental –comarca amb 7.800 militants – esmenarà en profunditat i generosament els documents congressuals. La redacció de les esmenes anà a càrrec d'en Celestino Sánchez, en Marià Pere, l'Alfred Bienzobas, en Fèlix Farré, en IgnacioValdivieso, en Juan Zamoro... Segurament, tot i deixar clar el caràcter col·lectiu de la tasca esmentada, qui hi jugà un paper més actiu fou en Marià Pere, el qual era al front del Centre d'Estudis Josep Moix. Com a complement a la feina orgànica al Vallès Occidental, el comitè comarcal posà en marxa una revista mensual de nom "El Comunista", que primerament es féu res-

sò de la polèmica interna en relació a la Corporació Metropolitana i que més tard esdevingué un estri eficaç en la difusió de les tesis congressuals alternatives.

Unes tesis i unes propostes que feien referència, sobretot, al tema de la transició, als pactes vergonyants amb el neofranquisme, que deien no a l'energia nuclear, que donaven suport a les reivindicacions dels gais i lesbianes, que es delien per una forma institucional republicana i que també, i per a finalitzar, esmentaven la situació de l'Afganistan i demanaven que s'aturessin les crítiques contra la URSS i els països anomenats socialistes.

Diverses agrupacions comunistes acolliran de bo de bo les tesis alternatives tot assumint el seu contingut (Mataró, Penedès, Terrassa, Sant Vicenç dels Horts, Sant Cugat del Vallès, Badalona, i alguns col·lectius de Barcelona i l'Hospitalet de Llobregat). Tres sectors van, mica en mica, configurant-se. Els eurocomunistes –majoritaris a la direcció–, liderats pel president i el secretari general, amb el concurs compacte i en bloc de la gent procedent de Bandera Roja. Els leninistes –ocupant una posició de centre– forts a la direcció de CC.OO. i amb incidència entre alguns intel·lectuals del partit. I l'ala esquerra, arrelada fortament al cinturó roig de Barcelona, entre les bases obreres, i també amb presència ferma a Tarragona i Lleida.

Com a mostra de la climatologia dins del PSUC, en Manuel Linares ens comenta que ell i en Paco Trives no ho tenien pas fàcil per visitar agrupacions o comitès sota l'influx o amb pes important del col·lectiu procedent de Bandera Roja –L'Hospitalet de Llobregat, Santa Coloma de Gramenet...– i que en acabar les visites, arribaven informes acusatoris a la seu central del carrer Ciutat contra l'equip d'organització del PSUC en el sentit de no defensar la política del partit.

El fet és que les bases comunistes són en ebullició. I s'esdevé primer un clam, després un aixecament pacífic, una revolta interna que un grup de quadres i de dirigents –que aquí

anomenarem “coronels”— vol canalitzar políticament. Es produeixen reunions a domicilis particulars i locals, les quals apleguen els responsables de les principals organitzacions comunistes —Baix Llobregat, els dos Vallès, Badalona, Santa Coloma de Gramenet, L’Hospitalet de Llobregat i un sector considerable de Barcelona, amb la presència, quan cal i molt convé, d’en Josep Serradell. El grup es reuneix periòdicament i pren posició en relació a les esmenes i la conducció crítica del debat congressual. Els participants s’atorguen, fent números, la representació potencial d’un 45% del PSUC. Tanmateix, la funció d’intercanvi originada a rel del debat metropolità, és substituïda pel seguiment i anàlisi del debat, la difusió d’esmenes crítiques i la cura en elegir delegacions favorables a les seves posicions per anar al congrés.

Una casa de Fèlix Farré a Palau de Plegamans, Vallès Oriental, un altre al Baix Llobregat, una a Barcelona, en un vial paral·lel a la Gran Via de les Corts Catalanes, foren lloc d’acollida de les trobades de l’estat major esquerrà. Els assistents? Els coronels —amb comandament directe— dels principals destacaments orgànics del PSUC. Dominadors de l’estructura comunista a l’àrea metropolitana barcelonina... en Celestino Sánchez, en Paco Trives, en Fèlix Farré, en Juan Muñiz, en Lluís Orri, en Quim Boix... i històrics com ara en “Román”. Tot amb tot, el nucli dur de direcció era integrat per mitja dotzena de membres.

Recapitulant, la conformació de l’ala esquerra es produí per la confluència, en primer lloc, d’un estat d’ebullició, de rebel·lia de bona part de les bases del PSUC. A partir d’aquí, els coronels optaren per treballar per un canvi dels plantejaments polítics del partit i una modificació de la composició de l’equip directiu del PSU. A aquests coronels s’hi varen sumar una colla d’influents dirigents de les CC.OO. catalanes (l’Alfred Clemente, l’Albert Miralles, en Mariano Aragón) i un grup d’històrics (en Josep Serradell, la Margarida Abril, la Isabel Vicente, l’Alfred Simó).

Val a dir que l'elecció dels delegats i les delegades es féu enmig d'una batalla política a mort. Amb un debat molt obert, molt franc, molt sincer i també apassionat.

Prèviament, s'havia produït una bifurcació dins de l'ala esquerra del partit. Un sector, encapçalat per en Josep Maria Rodríguez Rovira auspiciava un cop o revolució de palau que modifiqués, només, la composició de l'equip dirigent. Un altre grup, el comitè comarcal del Vallès Occidental, volia una batalla política i no merament organitzativa, amb un canvi de tesis i de posicions polítiques, i també de direcció.

L'esquerra no volia pas trencar amb el gruix de la direcció, ni amb el president ni amb el secretari general. El seu dibuix era, segons opina en Celestino Sánchez, el d'un procés en dues fases: al cinquè congrés s'aconseguiria donar un toc d'atenció i d'alerta creant les condicions més favorables, i el sisè seria el de la victòria dels plantejaments més esquerrans.

El setge a l'organització del Vallès Occidental —principal bastió crític— continuava. L'Antoni Gutiérrez Díaz decideix emprendre una intensa tasca pastoral bo i visitant diverses localitats d'aquella comarca i finalitzant amb una reunió amb el comitè comarcal, els membres del qual foren severament amonestats i alliçonats. Finalment, el destacament vallesà no modificà gota les seves posicions —els oficialistes només comptaven amb el suport d'una cinquena part del total de militants allà—.

Malgrat la passió i el dramatisme dels debats, i al Vallès Occidental, hi havia gent que es prenia les coses amb humor revestit d'una certa irreverència i causticitat. Un text amb el títol d'"El eurocomunismo y el renegado Kautskillo" —en referència a en Carrillo—, fou distribuït entre la militància. L'autor fou en Miguel Candel, amb il·lustracions de l'Artur Obach.

Arribats a aquest moment, el comitè executiu del PSUC, reunit a finals d'octubre del 1981, crida quatre membres de la direcció —en Celestino Sánchez, en Justiniano Martínez, en José Ignacio Valdivieso i l'Alfred Clemente perquè facin cinc

cèntims al central de l'elaboració, edició i distribució de tesis alternatives al marge dels circuits orgànics.

Alguns membres del partit tingueren coneixement dels moviments de l'ala esquerra mitjançant una recollida de firmes per part d'en Justiniano Martinez i en Juan Ignacio Valdivieso. Es veia clar que el col·lectiu era integrat per quadres orgànics i membres dels comitès central i executiu, operant de forma organitzada. L'actuació de la secretaria d'organització durant el debat consistí, segons que sembla, en guardar les formes per bé que compartint les posicions crítiques finalment vencedores.

De forma paral·lela i durant aquests mesos, el PCE veia, també, com li creixien els nans i s'organitzava un grup crític front als mètodes i la política d'en Santiago Carrillo. A Còrdova tingué lloc una important trobada d'aquest grup. La Pilar Bravo, en Manuel Azcárate, el canari Antonio Cabral eren alguns dels seus impulsors. El col·lectiu tenia, fins i tot, una alternativa política i personal al liderat d'en Carrillo: l'Antoni Gutiérrez Díaz, secretari general del PSUC.

En Leopoldo Espuny fou informat en tot moment per l'Antonio Cabral de les trobades i evolucions del grup. Aquesta temptativa arribà a orelles del secretari del PCE, el qual va respondre enviant com a representants del partit al congrés del PSUC els esquerrans Ignacio Gallego i Armando López Salinas, de manera que això engreixés els crítics al temps que afeblia el "Guti" i el seu equip directiu.

Al mes de desembre se celebra una significativa visita a casa nostra. Un dirigent torinès del PCI —magre com un di-jous sant, alt com una perxa i llest i eixerit com una mostela— polsa diversos interlocutors del PSUC, a fi i efecte de fer-se una composició de lloc. El jove membre de la poderosa federació del Piemont del Partit Comunista Italià enraonà, entre altres, amb en Josep Maria Rodríguez Rovira. L'encontre se celebrà a casa del dirigent del PSUC. Anys a venir, el visitant arribà a Ministre de Justícia en el govern de l'Olive-ra, i a hores d'ara és el secretari general del partit Demòcrates

d'Esquerra –un dels hereus del PCI–. El seu nom: Piero Fassino.

Tornant al convuls debat, l'ala esquerra assolirà una gran força en termes de delegacions compromeses.

La posició d'en Serradell durant el moment congressual fou “de ser-hi, però no ser-hi”, acudint, amb màxima discreció, a aquelles reunions a les que era invitat. Val a dir que no hi havia cap cervell ni liderat dins l'operatiu opositor, atès que es tractava d'un grup que actuava de forma col·legiada. El grup opositor tenia clara la fita; en paraules d'en “Román”: “lluitar per fer triomfar aquelles idees i no pas dividir el PSUC”.

Sota el lema “Una Catalunya de progrés, una entesa popular, un PSUC més fort”, el dia 2 de gener del 1981 comença el darrer congrés del PSUC que hem conegut, del PSUC unificat i fort. L'expectació, la incertesa, el nerviosisme, són trets definidors d'un ambient pre-congressual que traspua pertot. En Gregori López Raimundo, en el decurs de la seva salutació, crida tothom a la responsabilitat i fa un recordatori-advertiment en afirmar que la presidència, la secretaria general i la majoria dels òrgans dirigents s'han de correspondre amb la política aprovada.

La presència ja esmentada d'en Gallego i en López Salinas com a representants del Partit Comunista d'Espanya tracta, segons opinen alguns, de lligar curt l'esquerra comunista, causant gran incomoditat en dos dirigents que simpatitzen amb l'oposició interna del PSUC. Pel que fa al nombre de militants, les xifres oficials ofereixen un total de 21.807, amb una pèrdua considerable, molt considerable si anotem que s'acostaven als 40.000 a penes 2 o 3 anys enrere.

Les delegades tenen una mitjana de 34 anys, contra els 36 dels homes. El nombre de dones no arriba pas al 10% –el 9,8%–. Per professions, un 34% són obrers, un 28,15% tècnics i professionals i un 22,64% empleats i administratius. El partit, en general i segons les dades disponibles, és més obrer,

més vell, i amb una presència de nous catalans i catalanes superior.

El drama comença a dibuixar-se amb una primera votació perduda per la majoria de la direcció sortint. El gruix dels delegats i de les delegades aprova que l'elecció del comitè central sigui pública i oberta, i que es coneguin els vots assolits per cada candidat i candidata. Tota l'esquerra del PSUC – leninistes i ortodoxos– fa pinya.

Ben aviat, i per damunt d'altres referències i propostes, el terme “eurocomunista” comença a polaritzar la discussió. Diverses delegacions sol·liciten que sigui votada de forma independent la supressió. La majoria de la direcció s'hi nega i guanya, obtenint 419 vots favorables per a l'informe polític, 78 en contra i 282 abstencions. Un resultat equilibrat i fràgil.

En iniciar-se el debat per comissions, afloren propostes de rectificació de la política feta: supressió del terme “eurocomunista”; arrenglerament amb la URSS i els anomenats països socialistes; en favor d'una república federal espanyola... La sorpresa, però, esclata quan el plenari aprova l'esmena que suprimeix de les tesis el terme “eurocomunisme”: 424 vots abonen l'eliminació, 359 hi estan en contra, i 21 s'abstenen.

Les delegacions del cinturó roig de Barcelona fan costat, massivament, a aquesta esmena, i la resta de localitats i comarques presenta equilibris diversos i divisions notòries. La pressió és molt i molt forta. El congrés bull. Un sector molt ampli de les bases reclama a l'ala esquerra que no afluixi. Per l'altre costat –els turboeurocomunistes– en Jordi Solé-Tura, en Joan Busquet, en Domènec Martínez, en Maties Vives, en Josep Maria Riera i en Jordi Borja emeten un comunicat i adverteixen que amb aquest posicionament no assumiran pas cap responsabilitat directiva. En l'elecció del comitè central, en López Raimundo i l'Antoni Gutiérrez obtenen les màximes votacions amb 665 i 670 sufragis, respectivament.

El nou òrgan de direcció es reunirà tot seguit fins a altes

hores de la nit de reis. Tant el president com el secretari general renunciaven a ser candidats a causa de la política aprovada. La sessió és plena de nerviosisme, de retrets, d'incertesa. Finalment, la comissió de candidatures fa una proposta: president Pere Ardiaca, secretari general Francesc Frutos. El primer obté, d'un total de 101 vots, 67 de favorables i 31 en blanc. El segon 71 a favor i 28 en blanc. El gruix de l'equip dirigent –format per gent il·lustre, llicenciada i doctora en diverses matèries i especialitats, alguns de casa bona...– sortia derrotat i escalivat. Cares de pomes agres.

A la comissió de candidatures hi figuraren, entre altres: la Maria Dolors Calvet, en José Luis López Bulla, en Josep Serradell i en Celestino Sánchez. Aquest últim reconeix que la joventut i la inexperiència els feren cometre diversos errors. En primer lloc, l'acceptació d'un comitè central conformat per un terç d'esquerrans, un terç d'oficialistes i un terç de leninistes, quan l'esquerra comunista aplegava, segons el seu parer, un 60% –la resta se la repartien un 30% per al sector oficial i un 10% per als leninistes. Segon error, no acceptar la proposta –feta, segons sembla, per en Josep Maria Clariana– per a què en Josep Serradell fos elegit president del PSUC i el propi Sánchez, secretari general.

De tota manera, les coses no semblaven pas tan clares. L'equilibri era considerable, la divisió fonda. Ningú –cap dels tres sectors– no disposava en solitari d'una majoria, ben al contrari. Era necessària l'agregació de diversos segments o sensibilitats per tal de poder vertebrar una posició sòlida, suficient i guanyadora. Efectivament, el PSUC, a nivell directiu, era dividit en tres blocs de proporcions semblants.

Parla en Manuel Sacristán

L'exdirigent del PSUC i del PCE, Manuel Sacristán, peça clau en la reconstrucció del partit a la Universitat i entre els intel·lectuals, i gran renovador del pensament marxista, manifesta-

rà editorialment, des de la revista “Mientras Tanto”, la valoració pròpia i del consell de redacció quant al congrés del comunisme català:

“Un dels aspectes més interessants... és que constitueix una excepció al que comunment es pensa sobre les elits i les seves bases. En aquest congrés, la base d'una organització –i una organització més estricta que altres– ha aconseguit derrotar el vèrtex de la piràmide...”

“L'explicació conspirativa de l'esdeveniment, que l'atribueix a l'actuació d'uns pocs quadres de la secretaria d'organització, és, en aquest cas, tan feble com sempre... La majoria del V congrés del PSUC no ha aconseguit dir clarament més que dues idees: que rebutja el tipus de política que dona de si coses com els pactes de la Moncloa, i que l'oposició a l'imperialisme capitalista és un element de la seva identitat moral i ideal...”

“Però no és probable que aquest estat d'ànim duri molt, perquè la debilitat relativa dels vencedors del V Congrés del PSUC, l'enèrgica i unitària reacció de l'establiment burgès... contra la gosadia dels incultes i, per últim, la funció previsible –i en part confessada ja– dels quadres injustificadament anomenats leninistes, que és la d'escamotejar la victòria d'aquells que els han votat i desanimar la majoria obrera, fan molt poc probable que aquest curiós que és per a la ciència política el V Congrés del PSUC arribi a donar lloc a alguna cosa que es consolidi...”

“El més probable és que la llei de les elits burocràtiques torni a imposar-se en poc temps: els obrers del cinturó industrial estaran de vuit a deu hores a les fàbriques i a les obres, mentre els polítics professionals, alimentats per les seves quotes o amb remuneracions guanyades mitjançant els seus vots, dediquen vint hores al dia a recomposar la xarxa màgica de l'opressió cultural...”

“D'altra banda, creiem que una commoció en si mateixa tan notable com el V Congrés del PSUC és encara massa poc per

posar en marxa un procés de reconstrucció comunista. El PCE i el PSUC porten ja tants anys degradant la seva substància...”

“Mentrestant, el V Congrés del PSUC ens ha refrescat amb l’agradable espectacle de la derrota (per fugissera que sia) d’un equip polític de petits burgesos, professionals de la paraula, a mans, principalment, d’obriers de la construcció del Vallès i el Baix Llobregat”.

Dies després, el comitè executiu del PCE criticarà amb duresa els resultats de l’assemblea del PSUC i en demanarà un congrés extraordinari. Per cert que el sector provinent de Bandera Roja elevarà una semblant exigència. L’executiu reconeixerà que el congrés ha provocat una situació excepcional dins del partit, derivada de l’aprovació d’elements contradictoris en aspectes essencials de la seva política.

El comitè central del 10 i 11 de gener ratifica aquesta valoració, però en refusa un congrés extraordinari. El nou secretari general apostarà per un comitè executiu d’integració. El cas és que el centre i la dreta del partit no accepten formar-ne part. Així doncs, l’executiu, el secretariat i la direcció de “Treball” i “Nous Horitzons” seran ocupats per membres, únicament, de l’esquerra comunista, amb prevalença del col·lectiu leninista.

La batalla, la guerra, just començava. Tothom contra tothom. El partit serà fonament regirat i grapejat.

La confrontació es traslladarà a les bases. A les agrupacions. Entre la militància. I d’aquí saltarà a la premsa. Als mitjans de comunicació. Uns mitjans, parlem clar, que es bescanten, molt nítidament, en pro dels eurocomunistes, tot blasmant l’oposició interna, dibuixant una cartografia maniquea entre bons i dolents, on tot és blanc o negre. El sector abans majoritari de la direcció acorda iniciar la seva ofensiva. El 17 de gener, una assemblea de quadres sindicals aprova l’anomenat “Manifest del Poble Nou” postulant un PSUC eurocomunista. Batlles i regidors emeten un manifest concomitant.

El dia 23 de febrer del 1981, d'altra banda, es produeix un dels fets alhora més clars i més foscos de la història espanyola i catalana recent. Diverses operacions militars destinades a interrompre el procés democràtic i a impulsar una involució coincideixen el dia D. Entre els implicats hi ha membres de la cúpula de les forces armades –principalment de l'exèrcit de terra – dels estats majors d'unitats d'elit com ara la Divisió Cuirassada Brunete, la Brigada Paracaigudista, els Serveis d'Intel·ligència, el Servei d'Intel·ligència militar, aplegant milers d'oficials i suboficials en un ordit complex i extensíssim, el processament i condemna dels quals hauria suposat la decapitació de l'estructura de comandament de la milícia.

En Joan Carles I s'apuntarà un punt impulsant l'operatiu per desballestar un cop que li hauria costat –a mig i a llarg termini– la pròpia corona. La revolta, doncs, no triomfa plenament. No hi ha canvi de govern, no hi ha involució antidemocràtica. Tot i amb tot, els partits hauran d'introduir correctius: un tombant regressiu en el procés autonòmic; sacralització de la monarquia restablerta per en Franco –la qual esdevindrà tan intocable com la constitució–...

Amb un PSUC dividit, neutralitzat, en Carrillo esdevindrà àrbitre i rei. A canvi del suport al sector derrotat, aquest farà costat a en Carrillo en el seu pols amb els renovadors, deixant-los sols i isolats. El conflicte intern es trasllada, com s'ha dit, arreu del PSUC: les conferències locals i comarcals van donant la victòria ara als uns, ara als altres. La passió es desbrida, surt de mare, hi ha enfrontaments personals, hi ha suspensions de militància, hi ha abandons... hi ha un espectacle ben trist i lamentable.

El sector leninista, majoritari a la direcció i ostentant la secretaria d'organització, viu una forta pressió. En Paco Frutos i en Santiago Carrillo conferencien de forma extensa bo i fent un tracte. En Carrillo fa saber a en Frutos que no li importa qui mani al PSUC sinó les idees que defensi –ja se sap, el prometre no fa pobre– i exigeix el retorn a l'eurocomunisme. El

líder del PCE demana el cap dels revoltats —opina el dirigent de l'ala esquerra Leopoldo Espuny. En Carrillo tenia, doncs, dos interlocutors a Catalunya: en Francesc Frutos i l'Antoni Gutiérrez. Els leninistes, d'altra banda, no consideren important la qüestió del terme, al capdavant cadascú l'omplirà del contingut polític que més convindrà. A més, aquest sector es veia amb cor de dirigir políticament la revolta de les bases comunistes, neutralitzant els dirigents més esquerrans i integrant el gruix de la insurgència. En el fons del fons, el col·lectiu leninista del PSUC vol i dol per mantenir una hegemonia del tot fictícia, irreal.

La qüestió és que el PSUC s'anirà degradant i descabdel·lant, exhaurirà les seves forces en una batalla ferotge. Sense horitzons. Sense perspectives. A ulls de tothom...

Per embolicar més la troca el PCE celebra congrés al juliol. En Carrillo adverteix que el PSUC només podrà participar-hi amb els mateixos drets i deures... si torna a l'eurocomunisme.

Amb el títol de "Document polític del comitè central sobre la superació de l'estat excepcional del partit", l'executiu psuquer proposa la recuperació de la definició eurocomunista. El central abonarà el text amb 33 vots en contra, en un clima d'indignació, tensió i fins insults. Leninistes i eurocomunistes aniran del bracet, l'esquerra es confrontarà radicalment. El que s'ha produït, és clar, és la revocació d'un acord congressual per un òrgan o àmbit de menor pes i jerarquia política.

Això posa el PSUC en un viarany d'insurrecció, de crisi i enfrontament aguts, a la vora de l'infart polític. El suïcidi del gran PSUC és a quatre passes.

La majoria de la direcció ratifica, doncs, l'estratègia de revolució de la majoria, la plena independència del PSUC en l'elaboració de la seva estratègia i en la definició de la política internacional, referma la concepció de partit de masses, de partit nacional català. Pren uns acords que, a dreta llei, no li correspon pas. Finalment, s'adverteix de manera explícita que seran aplicats els estatuts cas que algun membre de la direcció comunis-

ta catalana els contravingui. La Conferència Nacional del PSUC que discutirà els documents del congrés del PCE resta convocada per als dies 10, 11 i 12 de juliol del 1981.

Fet i fet, i a desgrat de tot, el clima s'enrareix més i més. La polèmica no cessa. La discrepància s'exhibeix públicament i impúdica. D'entrada, el president del PSUC Pere Ardiaca rebutja la recuperació de l'eurocomunisme. Aquest gest sacseja l'organització. En Francesc Trives i en Josep Serradell coincideixen en la negativa. El comitè central del 4 de juliol insta a en Pere Ardiaca que faci el favor de rectificar. El president persevera. Amb 58 vots a favor, 33 en contra i 1 abstenció és destituït del seu càrrec.

La Conferència Nacional, vots canten, beneeix amb el sufragi de dos terços dels presents la recuperació del terme eurocomunista. A la porta de l'Orfeó de Sants, i com a exemple de l'estat terminal del partit, d'un anhel autodestructiu incontenible, en Jordi Solé-Tura i la Teresa Eulàlia Calzada seran assetjats per una colla de militants del sector obrerista, un dels quals —membre del PSUC i treballador de la Siemens de Cornellà—, engalta una plantofada al líder turboeurocomunista. Enmig, la gent es mou a borbollons. El panorama és gòtic, espantós. Al local, això és una olla, diversos militants llueixen adhesius amb la llegenda "Sóc comunista".

Els comunistes espanyols també es troben instal·lats en una crisi considerable. Qüestions com ara la democràcia interna, la definició d'una nova estratègia d'avenç i d'acumulació, i la renovació del PCE, són al bell mig del conflicte. En tres anys, el Partit Comunista d'Espanya, talment com el PSUC, ha anat dilapidant el prestigi, la credibilitat, el consens social i popular: La militància s'ha reduït a la meitat; s'ha iniciat el degoteig de baixes per part d'intel·lectuals i directius; l'aventura de fer "Mundo Obrero" diari ha estat un gran fracàs econòmic i polític; l'hegemonia de CC.OO. dins del moviment obrer es veu contestada per una UGT puixant i influent; els resultats electorals són ben decebedors...

Les Conferències Regionals preparatòries del X congrés confirmaran un clima intern agitat. Andalusia, Madrid i Catalunya eren els principals nuclis de la insurgència marxista i comunista. El X congrés se celebra el 28 de juliol del 1981 al cinema Quevedo del carrer Bravo Murillo, a Madrid. Segons que sembla, el sector renovador compta amb un terç dels mandats, el sector més esquerrà un 10% i la resta s'aglutina a l'entorn d'en Carrillo i el seu equip. A les comissions de treball, els renovadors obtenen sonades victòries: en Julio Segura ho fa a economia, Pilar Brabo a estratègia de l'esquerra i Carlos Alonso Zaldivar a política municipal.

Hi ha gent que pensa, això no obstant, que els renovadors varen errar bastant en la confrontació amb en Carrillo i en la preparació del congrés: no hi havia fixada una posició política alternativa; tampoc una candidatura oposada a l'oficial. L'elecció del comitè central suposà una reducció a 104 membres: 88 oficialistes contra 16 renovadors. El sector renovador o crític és foragitat de la comissió de candidatures. Del total de membres, només 32 són de nova elecció. La reducció del nombre de dirigents –anteriorment el formaven 160– significà la sortida, entre altres, d'en Fernando Pérez Royo, l'Amparo Rubiales, l'Ernest García, la Cristina Almeida, l'Alfredo Tejero, en Tomás García, en Federico Melchor, l'Horacio Fernández Inganzo... Els candidats o candidates més votats foren, per aquest ordre: la Dolores Ibarruri, en Marcelino Camacho, en Nicolás Sartorius, l'Eulàlia Vintró i en Jordi Solé-Tura. En Santiago Carrillo quedà en el lloc que fa quinze, amb 687 vots d'un total que ultrapassava el miler. En Carrillo fou reelegit secretari general i es féu acompanyar pels vicesecretaris: Nicolás Sartorius i Jaime Ballesteros.

Un factor més perifèric de la vida del PCE contribuirà de forma decisiva a enverinar l'ambient. El Partit Comunista d'Euskadi (PCE-EPK) celebra el IV congrés. La majoria del partit basc aposta per la confluència orgànica amb Euskadiko Ezkerra –formació política sorgida d'ETA políticomilitar. L'as-

semblea del comunisme basc donarà llum verda al procés. L'expresident de l'EPK, l'històric Ramón Ormazabal, i el dirigent guipuscoà Ignacio Latierro emplacen a en Carrillo i el PCE perquè es pronunciï en contra.

El PCE actua sense tremolor de mans: el comitè central basc és dissolt, i el sector favorable a la fusió resulta expulsat de l'EPK –en Roberto Lertxundi, en Sigfrido Domingo, en Txemi Cantera, la Pilar Pérez Fuentes... La situació desferma una gran solidaritat entre el sector renovador del comunisme hispànic, preponderant dins del front intel·lectual i que dirigeix la revista teòrica del PCE “Nuestra Bandera”. El 5 de novembre, als locals del CSIC a la capital d'Espanya, s'organitza un acte informatiu de la fusió amb la presència d'en Roberto Lertxundi (exmilitant d'ETA i antic líder de l'EPK) i d'en Mario Onaindia (cap visible d'Euskadiko Ezkerra). Una colla de coneguts dirigents comunistes –en Manuel Azcárate, en Carlos Alonso Zaldivar, la Pilar Brabo, en Julio Segura, la Pilar Arroyo, l'Eduardo Mangada, la Cristina Almeida, la Isabel Vilallonga, en Luis Larroque...– rubricaran la convocatòria.

El comitè central del PCE decideix, el dia 12 de novembre, l'expulsió del partit dels sis dirigents i membres de la direcció que signen l'acte suara esmentat. Cinc regidors de l'ajuntament de Madrid són invitats a dimitir, i en negar–s'hi resulten foragitats del partit. Els comunistes catalans membres del central voten les expulsions –escruixidor signe d'impotència– fent costat a la majoria carrillista. En Nicolás Sartorius, en Marcelino Camacho i en Jordi Solé-Tura condemnen l'actuació dels crítics, per bé que discrepen de les sancions adoptades. Sembla ser que en Santiago Carrillo va amenaçar amb la seva dimissió cas de no cursar-se les expulsions.

Quant a la direcció del PSUC, i de manera pública, només en Rafael Ribó discreparà de les mesures estatutàries. La delegació catalana, el seu gruix, romandrà passiva i genuflecta. Fet i fet, el comunisme català i l'espanyol apareixien ben ser-

vits de bandositats, amb una sortida que s'albirava difícil, enmig d'un clima esventat i poc hospitalari.

Tornant al PSUC, la Festa de "Treball", màxima expressió política i festiva, de projecció externa del partit, pateix les conseqüències del procés de descomposició. La venda de "Treball" ha caigut un 30%. Els stands del 1981 són només una vintena, contra seixanta-nou de l'any anterior. Diverses agrupacions fan proselitisme de la seva causa. Un grup nombrós de persones miren de boicotejar el míting central.

La via disciplinària no té espera. La majoria de la direcció aposta per desgarrigar, per desrostollar el partit. I es conxorxen per purgar l'esquerra comunista. Com diu la dita catalana "garrotada de cec, altrament cada dia la passarem més negra" (en cosa d'un any, el PSUC ha perdut 4.449 militants —un 20% del total—).

El comitè executiu pren aire i acorda el que segueix:

1. La dimissió de l'executiu d'en Juan Muñoz i en Joan Ramos.
2. Es considera no vàlid el comitè comarcal del Baix Llobregat i anuncia gestions per canviar-ne la composició aclaparadorament esquerrana.
3. Els desacords entre alguns grups municipals i els respectius comitès locals seran gestionats directament pel comitè executiu.
4. Totes les agrupacions comunistes del Vallès Occidental perden el lligam amb el comitè comarcal i dependran, a partir d'ara, del comitè executiu.
5. S'anuncia la voluntat de mantenir relació directa amb qualsevol òrgan del partit de qualsevol nivell.
6. S'exigiran responsabilitats als dirigents que facin declaracions públiques en clau discrepant.
7. Les organitzacions de Mataró, Rubí, Sant Cugat del Vallès i Terrassa passen a dependre directament de l'executiu, el qual en determinarà formes de treball i direcció.

8. S'ha examinat la conveniència d'un congrés extraordinari i es durà una proposta concreta al comitè central del 7 i 8 de novembre del 1981.

Militants de l'ala esquerra i alguns leninistes mostren desavinença amb les sancions, les quals, però, tiren endavant. El dia 7 de desembre, 26 membres del comitè central, entre ells en Josep Serradell i la Margarida Abril, donen a conèixer, en roda de premsa, el manifest "En defensa del PSUC". Els convocats rebutgen noves sancions i les normes i documents del VI congrés. La direcció del PSUC aprovarà, finalment, i amb 33 vots en contra, la convocatòria d'un congrés extraordinari.

L'esquerra comunista denunciarà un reglament de convocatòria que consideren poc democràtic en afavorir la sobrerepresentació dels seus oponents. Dos dies més tard, el 9, se celebra el comitè central de la partició del partit. En Francesc Frutos dóna a conèixer les notes preses per un assistent a una reunió fraccional del sector esquerrà. Segons el secretari general del PSU, el document trobat planteja la constitució d'un òrgan coordinador d'aquest corrent ara en l'oposició. La seva composició seria la que segueix: Pere Ardiaca (president); Paco Trives (organització); Santi Díaz (finances); Fèlix Farré (finances i organització); Marià Pere (política municipal); Leopoldo Espuny (internacional); Celestino Sánchez (professionals, joventut i intel·lectuals); Alfred Clemente (moviment obrer); Juan Muñiz (Baix Llobregat); Quim Boix (Barcelona) i sense àrea concreta en Josep Serradell.

El comitè central, allargat fins a les 6 de la matinada, pren, entre d'altres, els acords de:

1. Expulsió del PSUC de: en Pere Ardiaca; en Quim Boix; l'Alfred Clemente; en Chema Corral; en Leopoldo Espuny; en Fèlix Farré; en Juan Muñiz; en Marià Pere; en Celestino Sánchez; en Josep Serradell; en Paco Trives i en Joan Ramos.
2. Separació del PSUC, per 6 mesos, de: en Paco Aguilar; en Jaume Balcells; en Josep Maria Barberà; l'Antoni

Barberà; en Josep Maria Castells; en Joan Josep Castro; l'Esteban Cerdán; l'Agustí Daura; la Montserrat Domingo; en José Fariñas; en Miguel Guerrero; en Rafael Juan Pérez; en Manuel Linares; en Felip Rull i en Pere Soto.

3. Separació del PSUC, per 3 mesos, de: en Justiniano Martínez; en Juan Ignacio Valdivieso i la Cinta Llorens.
4. Obertura d'expedient disciplinari a: en Jaume Valls; en José Estrada i en Santi Díaz.
5. Suspensió d'activitats dels comitès comarcals del Vallès Occidental, del Baix Llobregat, i de l'intercomarcal de Lleida; i s'assumeix la direcció del comitè de Lleida.

El comitè executiu, de forma immediata, registrarà el nom de PSUC i altres diferents denominacions i sigles. L'ala esquerra crida a desobeir les decisions, no considera fora del partit els expulsats i anuncia un recurs davant de l'òrgan pertinent del partit. Finalment, sol·licita que la militància romanqui als locals en senyal de rebel·lia.

En aquest clímax, més de dos-cents militants signen un document on denuncien les activitats fraccionals, demanen una resolució de la crisi que no afermi el reformisme, i valoren el V congrés com la rectificació d'una trajectòria que menava a la pèrdua d'identitat del PSUC com a partit de classe i revolucionari. En Rafael Ribó, en Josep Miquel Abad, en Quim Sempere, en Manuel Vázquez Montalbán, l'Antoni Farrés... en són alguns dels signants. La direcció del partit perpetrarà un manifest que du per títol: "El PSUC en defensa del PSUC". En opinió d'en Leopoldo Espuny, principal ideòleg del pròxim PCC, l'ala esquerra cometé dos errors: no preveure que es podia guanyar el V congrés i no tenir a mans una alternativa a l'equip dirigent sortint.

De tot plegat –un espai comunista unit, poderós– en surt després de la nit plujosa i sorruda un àmbit dispers. Exigu. Afligit. Descompost. El PSUC començava a fer la seva darre-ra salutació de l'escenari estant. El seu futur esdevenia, curt i ras, un somieig. Una quimera.

Tornar a començar

**...I dic el plany que serà cant de còlera
en convocar el fosc País inerme,
un brusc país de falç i martells...**

"Cant Temporal" Obra Completa. Volum 5. Vicent Andrés Estellés. Edicions 3 i 4. València, l'Horta, 1980.

Afirma Serradell

Quan li demanem a en Josep Serradell un record i una valoració retrospectiva de la seva expulsió del partit, “Román” enceta, amb veu ferma i reflexiva, un monòleg emocionat, que brolla de ben endins, cansat de projectar una veritat, la seva, que no ha estat pas escoltada:

“La història d’aquells fets s’ha escrit de manera unidireccional, com si tot hagués consistit en una conxorxa dels anomenats “prosoviètics”, que eren els dolents de la pel·lícula... Això és com el cas Comorera, el problema, la qüestió no era pas de fer-lo fora”.

“ El problema és qui pren les decisions que menen a la ruptura. Els anomenats “prosoviètics” no van ser els qui adoptaren les decisions que portaren a la crisi i esclat del PSUC. Igualment que amb Comorera, fou aquest qui expulsà tres membres de la direcció: jo mateix, la Margarida Abril i en Pere Ardiaca.”

“Qui, doncs, pren la decisió per expulsar-nos del PSUC, per fer la divisió real i irremeiable? Ho fa en Francesc Frutos, amb el suport del Gregori, del Guti, del Solé-Tura...”

“Se’ns acusà de celebrar reunions que tothom mantenia. Tothom. Se’ns acusà de defensar, de ser coherents amb els acords aprovats pel V congrés. Però el fet és que quan nosal-

tres fórem majoria, no vàrem demanar l'expulsió de ningú. Tot-hom tenia dret a defensar els seus punts de vista, les seves opinions, sense adoptar, però, actituds imprudents que du-guessin a la trencadissa...”

“La situació era que es volien capgirar els acords congressuals. Per això els documents i les preteses proves fan un fart de riure. Qui més es reunia, als locals centrals, com, quan, i amb qui volien, eren els propis eurocomunistes...”

“I al final vàrem ser expulsats per una falta comesa per tot déu i maria santíssima, per reunir-nos, quan al PSUC hi havia un ferment de divisió considerable... Vet aquí, doncs, com una situació difícil fou convertida en irreversible.”

“Quan el que calia era crear condicions propícies per deba-tre, per acostar posicions, varen fer servir la força per enge-gar-ho tot a rodar, per estripar el PSUC... Aquí, està clar, no hi havia cap conxorxa. Hi havia una situació política molt difícil al país i a Espanya que feia que molts quadres de les agrupa-cions protestessin per algunes declaracions de dirigents del PSUC i del PCE, per algunes decisions del partit. A més, es van fer acusacions excessives, injustes, contra la URSS i el PCUS...”

“Nosaltres no vàrem protagonitzar una lluita pel poder, sinó una lluita per les idees en les que honestament creïem i cre-ïem. La situació del moment era tal que calia, forçosament, prendre posició per acarar-se a aquelles polítiques implanta-des pels eurocomunistes –eurocomunistes, tot sigui dit, que han acabat com han acabat, liquidant el partit comunista aquí i a Itàlia.”

“Fet i fet, la gent, molta gent, no suportava les declaracions antisoviètiques dels dirigents procedents de Bandera Roja, i d'altres alts directius del partit i del PCE... El curiós és que Carrillo se sorprengué que no combreguéssim pas amb els seus postulats eurocomunistes, una discrepància que no aca-bava de pair.”

“Tot plegat va conduir a una reacció de la base comunista

del PSUC... la gent llegia i veia les coses que es deien, i bufava!...”

“És per això que nosaltres vàrem intentar donar una sortida política, en clau de debat i de proposta, a aquell descontentament tan i tan important, a aquella indignació. Nosaltres, des d’organització, des de la coordinació del comitè central, sabíem força bé el que passava. Així doncs, gent com jo mateix, en Celestino Sánchez, en Paco Trives, en Marià Pere, la Margarida Abril, i molts altres, optarem per dur el tema al terreny de la discussió política, per evitar conseqüències irreversibles...”

“Explicar tot això i moltes altres coses, m’ha mogut a col·laborar en aquest llibre”.

“Vull donar testimoni de com no s’han de fer les coses, de com no s’han de resoldre les discrepàncies, de com no s’ha de llençar per l’aigüera tot un patrimoni polític. Un testimoni que pretén recordar un passat dissortat, que ens ha fet molt de mal a tots i a totes; però amb la vista posada en un futur, i del necessari reagrupament i l’entesa de les esquerres comunistes, del PCC, del PSUC, d’Iniciativa per Catalunya Verds.”

“Superar aquelles divisions per construir una esquerra forta, aquest vull que sigui el meu testimoni més sincer i clar.”

Neix un nou Partit Comunista

L’any 1982 s’iniciarà amb l’infantament del “Butlletí informatiu dels 26 signants del document per un Congrés democràtic, de participació i d’unitat del PSUC”. El número 1 abasta la setmana del 8 al 15 de gener de 1982. El preu són 15 pessetes. Els autors i les autores, està clar, són els membres del comitè central i del comitè executiu expulsats per defensar una posició política diferent a la de la majoria. D’entre ells, n’hi ha quatre diputats al Parlament de Catalunya.

Els editors s’hi presenten en roda de premsa. Hi veiem els rostres greus, seriosos, l’esguard ombrívol d’en José Maria

Corral; en Celestino Sánchez; en Josep Serradell; en Juan Ramos; en Pere Ardiaca; l'Alfredo Clemente; en Juan Muñiz i en Francisco Trives.

El gener es produeix un seguit d'actuacions dels expulsats: l'edició de 15.000 carnets com els d'abans –amb la llegenda o afegitó “ara més que mai, visca el V congrés”. Josep Serradell gestiona la legalització del nom de PSUC (Comunista). Al local dels Caputxins de Sarrià es fa una trobada amb 300 intel·lectuals i simpatitzants. En Joan Ramos, en Leopoldo Espuny i en Pere Ardiaca s'atansen, del bracet d'un notari, a la reunió del comitè central del PSUC. El servei d'ordre els barra el pas.

Efectivament, el partit vivia en estat de setge: constitució de comitès paral·lels, tancament de locals, confiscació de cabals, apropiació de béns mobles i immobles, negativa a lliurar el carnet de militant... amb la pràctica dissolució de la meitat de les organitzacions de base comunista. A partir de les sancions, com s'ha dit, el PSUC s'instal·la joïós en la més fonda de les introspeccions. I és abismat en el seu somieig més íntim.

Dèiem abans que la direcció del PSUC havia elaborat una Carta de Normes de cara al congrés. Doncs bé, aquesta carta –en opinió de l'oposició interna – pretén que el congrés extraordinari esdevingui un anti-V congrés. Davant d'aquesta perspectiva, l'ala esquerra mou cel i terra, s'hi deixa la pell, en la recollida de signatures per un altre congrés.

La recollida de signatures va acompanyada de la convocatòria d'assemblees, de l'emplaçament al poble comunista per tal que avaluï la marxa enrera a la política de sancions, a la constitució d'organitzacions dobles, a la lluita pel patrimoni. Amb l'excepció de les estructures del partit a les viles de Barcelona, Tarragona, Girona i algunes comarques com les gironines, el gruix dels destacaments comunistes, Barcelonès nord, Vallès Occidental, Baix Llobregat, comarques lleidatanes, fa costat als sancionats. I exigeix un congrés com cal. La conflictivitat, està clar, arribarà a les institucions: el regidor

barceloní Justiniano Martínez i altres 40 de tot Catalunya seran expulsats del PSUC, bo i produint-se un buit legal als ajuntaments amb majoria comunista.

Una comparança de la Carta de Normes dels congressos V i VI aporta vius contrastos: mentre que en el V el cinturó industrial –sense la capital– representa el 50% dels delegats i delegades, en el VI cau al 42,2%. Si sumem Barcelona ciutat al cinturó, les xifres són del 77% i del 64%, respectivament. De tota manera, la realitat orgànica del partit no és pas la mateixa que quan tingué lloc el congrés que fa V, el cinturó més Barcelona té el 81% de l'afiliació –el cinturó sense la capital en té el 55%.

No obstant això, el que realment sorprèn són les dades de delegats i delegades per comarques:

Terra Alta (V congrés 1 delegat, VI 17); Alt Camp (2 i 17); Ripollès (1 i 11); Baix Penedès (2 i 17); Priorat (3 i 21); Baix Ebre (4 i 15); Alt Penedès (4 i 13); Garrigues (1 i 12); Segarra (2 i 15); Urgell (2 i 10); Berguedà (2 i 10); Selva (4 i 19); Baix Camp (8 i 47); Bages (27 i 50); Garraf (10 i 29); Baix Empordà (7 i 25); Noguera (3 i 15); Osona (7 i 23); Anoia (1 i 9)...

La situació del partit va empitjorant a mesura que passa el temps. Des de l'oposició interna s'anuncia la convocatòria d'un congrés –per part d'una anomenada direcció provisional del PSUC– a celebrar els dies 10, 11 i 12 d'abril de 1982. Serà, diuen, el VI congrés dels comunistes catalans. El portaveu dels sancionats raona que, atesa la nul·la voluntat per part de la directiva del PSUC de resoldre la situació mitjançant la discussió política, han decidit constituir-se en direcció provisional.

L'ala esquerra, doncs, passa el Rubicó. A més, s'hi acorden diverses mesures:

- Edició de bons d'ajut per a finançar l'assemblea comunista de l'abril.
- S'anuncia que no hi haurà relacions estatals amb cap altre partit que no sigui el PCE; això sí, els vincles amb

altres partits de fora de l'Estat no es faran mitjançant el PCE sinó a través de la secretaria de política internacional del nou partit.

- S'està en contra d'un govern d'unitat a la Generalitat de Catalunya –qui governa, en la seva opinió, representa els interessos oligàrquics.
- Es refusa qualsevol compromís amb patronal i govern espanyol durant quatre anys i hom demana a les centrals sindicals que es retirin de l'Acord Estatal d'Ocupació-ANE.
- Es parla de la situació volcànica de les empreses Lemmerz, Estampacions Sabadell, Fabra i Coats... l'organització abona les mobilitzacions previstes pels dies 26, 27 i 28 de gener.
- Quant a la campanya contra la llei orgànica d'harmonització del procés autonòmic-LOAPA, es fa costat a les mobilitzacions convocades.

L'Orfeó de Sants és l'escenari d'una assemblea de comunistes de la construcció: quatre-centes vint-i-cinc persones. En Josep Serradell, en Joan Ramos i en Pere Ardiaca vetllen per la bona marxa i conducció política de la trobada.

El president i el vocal de la comissió central de control de finances del PSUC, en Salvador Martorell i l'Alfred Simó, pleguen en disconformitat amb la política, procediments, i Carta de Normes del VI congrés del PSUC.

El 7 de febrer, en Quim Boix, en Joan Ramos i en Lluís Orri presideixen una assemblea al cinema Virrei, a Nou Barris. És un desafiament al punt fort eurocomunista de Barcelona. Convoquen la trobada 24 agrupacions, 7 Districtes, 5 federacions del PSUC, 3 membres del comitè central i 3 del comitè de Barcelona.

Les agrupacions són un brogit de reunions, de signatures, d'activitat. Això sí, tot cara endins, emmirallats en la pròpia fortuna i dissort. Els actes compten amb bona assistència, en alguns casos es renoven més carnets, retornen antics com-

panys i companyes, s'hi apunta gent nova: L'Hospitalet de Llobregat 300 carnets, Santa Coloma de Gramenet 400, Badalona 300, l'agrupació mataronina de Cerdanyola –on milita en Josep Serradell– passa de 121 carnets el 1981 a 280, Barcelona 978, Baix Llobregat 766, la de l'empresa Siemens de Cornellà creix de 18 a 51, a Badalona es crea una agrupació Piher S.A... De gener a febrer es fan 212 assemblees d'organitzacions de base.

D'altra banda, 200 militants del Partit Comunista d'Espanya inviten els comunistes catalans crítics perquè els facin cinc cèntims de la situació. En Pere Ardiaca, en Joan Ramos i l'Alfred Clemente fan cap a la capital del regne. Se'ls escolten 2.000 persones.

A casa nostra, els proclamats comunistes del PSUC ratifiquen, en vigília de la gran manifestació contra la retallada autonòmica –la LOAPA– el dret a l'autodeterminació de Catalunya. La manifestació aplega una veritable gernació: 300.000 persones. No donen suport a l'acte ni la UCD, ni el PSC–PSOE, ni la UGT. El bloc ben amanit de l'ala esquerra del PSUC –disciplinat, compacte, nombrós– hi agrumolla una carretada de militants i simpatitzants. Al costat dels dos PSUC, hi ha LCR, PSAN, Nacionalistes d'Esquerra, IPC, ERC, CDC, UDC...

Per ara, són 5.249 –cinc mil dos–cents quaranta nou– les signatures que recolzen el nou congrés convocat pels expulsats i sancionats del PSUC. Tot un èxit que confirma que, pel cap baix, la meitat de l'organització els fa costat.

El Butlletí opositor, dies abans del congrés, diu adéu. Han estat 14 números que han servit per vertebrar aquest embrió, bastant copiós, de partit comunista d'esquerres i ortodox. Provisionalment el substituirà la capçalera "Partit dels Comunistes de Catalunya, òrgan provisional del comitè central".

Al final, i segons dades facilitades per en Celestino Sánchez, el nombre de signatures serà, si fa no fa, de 13.000. Xifra que quedarà acotada a 7.800 carnets efectius –el màxim nombre

d'afiliats i afiliades que assolirà mai el PCC. La resta, cal suposar, romandrà al PSUC, se n'anirà cap a casa, o s'incorporarà a altres projectes polítics.

De forma paral·lela al debat dels adults, la Joventut Comunista expulsada i sancionada ha enregistrat canvis notables. Per fer-ho breu, direm que passat l'estiu del 1981, gent de la directiva de l'altra JCC fa saber als adversaris que el gruix de la direcció de la JCC que se li enfronta està essent manipulada per un col·lectiu vinculat al PSUC i en el que hi prenen part destacats membres com ara en Paco Gonzàlez, l'Antonio Torrico, en Jordi Pueyo...

Efectivament, militants o exmembres del PSU –en Zacaries Banqué, en Pepe Galindo, en Luís Ramos...– havien col·laborat amb els joves en tasques de formació. Aquest col·lectiu impulsa una reflexió que els du a considerar que la degeneració del partit és tan i tan gran que el fa irrecuperable, concloent que el que de veritat convé és iniciar un procés de reconstrucció del PSUC a partir de quadres joves, els quals bé infiltrarien el PSUC, bé l'escindirien per tal de crear-ne un veritable Partit Comunista.

El col·lectiu adopta el nom d'"El Grup". Té caràcter clandestí o secret. S'aplega periòdicament per tal de prendre decisions polítiques de caràcter orgànic, tàctic i estratègic. I és de composició mixta Partit-Joventut. No cal dir que en saber la notícia, en Josep Miquel Céspedes i un sector minoritari dins la direcció se sorprenden en grau superlatiu. La tasca fraccional, tot i ser de domini públic, continua i mena al trencament de la JCC: la majoria directiva lligada al "Grup" expulsa, el 19 de febrer de 1982, els altres components. Descomptant la gent que marxa a casa per la nova crisi, un 60% secunda el col·lectiu d'en Josep Miquel Céspedes –futur líder i fundador dels CJC catalans i del CJC espanyol– i l'altre 40% fa costat a la fracció.

Per altre costat, la gent d'en Céspedes, majoritària a la base, pren contacte amb el PSUC-V congrés iniciant una via d'inter-

canvi i col·laboració que conclourà amb el reconeixement recíproc i la seva conformació com a grup impulsor d'una nova Joventut Comunista. La gent del “Grup”, que també es proclama hereva del PCC, serà rebutjada pel Partit dels Comunistes, la qual cosa els mena, a poc a poc, a l'extinció. Cal subratllar, però, que el sector d'en Céspedes advoca per la integració de tots els membres de la Joventut Comunista a les cèl·lules del nou PCC, cosa que es va fer.

Val a dir que un dels caps d'aquesta fracció era l'instructor Zacaries Banqué. El “sistema Serradell”, dins la Joventut Comunista, consistia en un grup d'instructors del PSUC els quals desenvolupen tasques com ara: prendre part en les reunions de la direcció de l'organització juvenil; aconsellar i assessorar la J.C.; i fer cursos de formació per als futurs dirigents, quadres i militants del partit. El concepte d'en “Román” pel que fa a aquesta organització, i contra el que podia semblar, és molt obert i dinàmic, lligat a la gent i als seus problemes, a l'estil de la històrica JSUC.

Dies 9, 10, 11 i 12 d'abril. Any 1982. Palau de Congressos de Montjuïc. Ciutat comtal. 6è congrés dels comunistes de Catalunya. Lema: “Un congrés democràtic per una política comunista”. Un bon feix de la militància de l'històric PSUC es dona cita per tal de bastir –de cap i de nou– un partit. Una opció comunista discernible, de pit enlaire i esguard fix. Els delegats i les delegades venen de lluny: recuperen el bagatge del PCC de l'època republicana, del primer PSUC clandestí, restaurant-hi la tradició, sense adherències eurocomunistes a les quals acusen de: “Liquidar el partit, desnaturalitzar la història, enganyar les seves bases, duent una pràctica política socialdemòcrata i advocant públicament per la desaparició dels comunistes i per la seva unificació amb els socialistes”. En total hi són representats gairebé 8.000 membres.

Una gran bandera roja amb la falç i el martell és desplegada presidint la sala. En Paco Trives obre el foc i presenta el reglament. Cinc abstencions i la resta vots afirmatius. Tot seguit

s'escull la mesa. Aquesta obté la unanimitat. L'Alfred Clemente, president del congrés, dóna la paraula a en Joan Ramos, el qual llegeix l'informe polític. Quatre hores i vint minuts. Davant del plenari es presenten opinions i esmenes a l'informe polític. Les referències a l'autodeterminació de Catalunya, a la política internacional –sota el prisma comunista– satisfan tothom. La votació dóna 857 a favor, 2 abstencions i cap sufragi en contra.

L'Ángel Campos, membre del Partit Comunista d'Espanya i dirigent de CC.OO., llegeix una salutació en nom propi i del Moviment de Recuperació del PCE –amb els que integra una delegació de 30 persones vingudes de Madrid, València, Lleó... Les paraules inicials són lapidàries: un fantasma recorre Europa, el fantasma del comunisme. Els delegats i les delegades s'escolten els comunicats de salutació dels partits, els sindicats, les cooperatives. Hi prenen part, en persona, observadors de: ERC, MCC, LCR, Nacionalistes d'Esquerra, PCEU, SLMM, ATAC, CIEMEN, els Partits Comunistes de Portugal, Txecoslovàquia, Jordània, Síria, Iran, Líban, Moviment Obrer Revolucionari-Alikthiar del Marroc, periodistes pertanyents al diari "Pravda" del PCUS, "Neus Deutschland" de la RDA, i de l'agència oficial búlgara MTI... Es dóna lectura, també, a les adhesions de la Unió de Pagesos, d'expresos polítics, de commutatats a penes de mort pel franquisme... una carta de Núria Maria Comorera –filla del primer secretari general del PSUC.

Hom espera amb expectació els resultats del debat a la comissió d'internacional. El seu portaveu és Leopoldo Espuny: el PCC expressa el seu suport crític als autoqualificats països socialistes. La cosa –ben greixada– rutlla. És un ambient entusiasta, d'unanimitat.

Dilluns dia 13 d'abril, al matí, es donen a conèixer els resultats de les votacions secretes del comitè central de 115 membres. El comitè executiu l'integren: en Pere Ardiaca (president); en Joan Ramos (secretari general); en Josep Serradell

(coordinació); en Rafael Juan (premsa i propaganda); en Paco Trives (organització); en Joan Tafalla (direcció òrgan de comunicació); en Leopoldo Espuny (política internacional); l'Aurora Gómez (secretaria de dones); en Celestino Sánchez (relacions polítiques); en Marià Pere (moviment ciutadà i política institucional); en José Maria Corral (relació amb els mitjans de comunicació); en Jaume Balcells (política agrària); en Justiniano Martínez (moviment obrer); en Lluís Orri (responsable polític de Barcelona); en Josep Espin (responsable polític del Vallès Occidental); en Juan Muñiz (responsable polític del Baix Llobregat); en Marçal Giró (formació); en Joaquim Boix i l'Alfredo Clemente, sense cartera.

En acabar el congrés, Ramos i Ardiaca emeten missatges força clars i concrets.

Relació amb partits comunistes espanyols. No formaran part d'un moviment convergent a la resta de l'Estat. Són un partit nacional català. Això no obstant, donaran suport a aquells companys que vulguin recuperar el PCE per reconstruir el comunisme.

Societat catalana. Cal la clarificació dels espais polítics. És per això que han bastit un partit comunista d'àmbit català. Els treballadors, les classes populars de Catalunya, precisen d'una opció comunista que no els oferia pas, diuen, la direcció **euro** del PSUC.

PSUC. Invita el PSUC a unificar-se, d'una vegada, amb els socialistes, atès que, en la seva opinió, llurs posicions polítiques són totalment coincidents.

Aliances electorals. No són un partit testimonial, no en tenen, de vocació testimonial, es presentaran a les eleccions nítidament, sense cap mena d'aliança.

En total, prengueren part en el VI congrés uns 900 delegats i delegades en representació de 7.800 membres. Sintèticament, n'oferim un retrat robot (posem en negreta les dades corresponents als membres del nou Comitè Central): Dones, un 12,31% (**12,17**). Nascuts a Catalunya, el 31,42% (**45,22**).

Edat mitjana, 36,95 anys (**37,27**). Lloc de naixement, un 35,42% a Andalusia, un 10,04% a Extremadura. Data d'ingrés al PSUC, un 45,46% (**80,01**) abans no morís el dictador. Nivell d'estudis: un 52,9% primaris (**33,91**); el 16,09% mitjans (**21,74**); un 8,53% (**22,61**) universitaris. Professi3: 44,38% obrers (**33,04**) 12,63% (**29,87**) empleats i administratius, tècnics i professionals un 9,29% (**30,43**) pagesos el 0,65% (**0,87**) un significatiu 8,10% (**0,87**) a l'atur. Càrrecs públics, el 2,05%. Responsabilitats als moviments de masses: 11,23% a Associacions de Veïns; un 23,54% a Comissions Obreres. Llengua Catalana: 74,62% (**84,35**) –l'entén– 46,97% (**68,70**) –l'enraona– 25,57% (**28,70**) –l'escriu– 53,67% (**80,37**) la llegeix. Branca de la producci3 o de serveis: metall un 22,35% (**17,39**), construcci3 el 14,57% (**19,13**), ensenyament un 3,56% (**10,43**), diversos el 25,26% (**13,91**).

Per fer-ho curt: Homes d'extracci3 immigrada, amb estudis elementals i residents a Barcelona i rodalies. Viuen a barris de ciment i pisos encofurnats. S3n obrers de la indústria i militen a Comissions Obreres.

Cal dir que, dies abans del congrés, en Josep Serradell i Pérez rep la quarta proposta perquè es faci càrrec de la secretaria general del partit. La primera ve de l'advocat Josep Solé i Barberà, i la segona de Josep Clariana. La tercera i última la rep mentre té lloc la reuni3 del comitè central del PSUC que ha de triar els substitu3s de Gregori López Raimundo i Antoni Gutiérrez Díaz. La quarta i última, al front del PCC, va ser oferta pel futur president Pere Ardiaca. La cosa és comprensible, Serradell i Ardiaca feia un munt d'anys que es coneixien, que havien treballat plegats, i era lògic i normal que el lleidatà volgués un home experimentat, amb nervis d'acer i gran experiència al davant del nou nat Partit dels Comunistes de Catalunya. D'altra banda, tots dos eren gent escoltada i reverenciada a can PCC.

Tornant a l'assemblea dels comunistes del PCC, li demanem a Serradell el perquè de la tria d'en Joan Ramos com a

líder del partit. “Román” diu que la raó és senzilla i de pes: Ramos era un dirigent qualificat de la classe obrera catalana, havia estat, a més, secretari general de la federació metal·lúrgica catalana de CC.OO, era líder de l’empresa “Siemens” de Cornellà, fou diputat –per més senyes, del Baix Llobregat– i això era normal i convenient, insisteix, en una formació comunista, atès que facilitava l’arrelament del partit entre els treballadors i les treballadores.

El mes de maig surt el nou òrgan del comitè central del PCC. La revista, de periodicitat setmanal, és dirigida per en Joan Tafalla i té un consell de redacció integrat per en Joan Samit, en Daniel Capella, la Montserrat Domingo, en Paco Muñoz, l’Àngels Martínez, en Lluís Fernàndez, en Vicenç Tarrats i l’Amadeu Fernando. De la fotografia se n’encarrega en Santiago Romero, de la correcció i traducció l’Assumpta Jané. El tiratge inicial és de 8.000 exemplars –igual al nombre de membres del partit–. La redacció i administració és al carrer Casp 45 principal de Barcelona. El primer número d’”Avant”, du una col·laboració signada per en Josep Serradell amb el títol “Qui són els escissionistes?”.

A partir d’aquí, l’activitat de reconstrucció, restauradora, esdevé un xic frenètica. En ple estiu, neix el número 0 de l’òrgan del Moviment de Recuperació del PCE, plataforma de coordinació que és saludada calorosament pels comunistes catalans. Un informe aparegut en aquesta revista dona fe de la situació del Partit Comunista d’Espanya: Afebliment polític i ideològic. Afebliment en l’activitat de masses. Afebliment orgànic (amb la pèrdua de 150.000 membres –a Madrid han passat de 32.000 a 10.000). Desaparició d’organització i influència en moltes empreses. Pèrdua d’incidència entre els intel·lectuals, professionals, tècnics i artistes. Gran absentisme en les agrupacions... Tot plegat, afirmen, ha de conduir a la creació d’un nou Partit Comunista que reculli la millor tradició del PCE.

Retornant a casa nostra, la revista “Avant” ens ofereix una

primera radiografia del PCC: Nombre de militants: 8.000. Agrupacions territorials: 188. Agrupacions d'empresa: 40. Comitès Locals: 88. Nuclis en altres poblacions: 28. Comitès comarcals: 11. Comitès Intercomarcals: 2. Nombre de locals: 86. Les localitats amb més gran nombre de locals són: Barcelona amb 15, Sabadell 9, Terrassa 5, Badalona i Santa Coloma de Gramenet 4 cadascuna, Montcada i Reixac 3, i amb 2 locals hi tenim Sant Adrià de Besòs, Cornellà de Llobregat, Sant Boi de Llobregat, Santa Perpètua de la Mogoda, Mataró, Lleida, i L'Hospitalet de Llobregat.

Duel al sol

La situació política d'aquest any ha patit un canvi substancial: la UCD es troba balcanitzada i exhaurida, la flaire d'un canvi polític, d'una nova majoria es percep indeturable. Al maig, les eleccions andaluses avancen el sentit i la profunditat del canvi. Breu: hi actuen com a comicis primaris. La victòria socialista és esclatant, amb grossa majoria. El Partit Comunista d'Andalusia pateix un correctiu electoral net, considerable –amb 200.000 vots menys, i un 8,4% del suport popular.

Aquest càstig als comunistes alimenta un “crescendo” en la crisi del PCE. El comitè executiu debat la qüestió. En Nicolás Sartorius planteja la conveniència de renovar, a fons, la política del partit. En Marcelino Camacho gosa dir que Carrillo ha d'ocupar la presidència del partit, deixant la Secretaria General a Sartorius. El debat és traslladat al central. En Santiago Carrillo presenta una dimissió que no li és acceptada.

A fora, a Polònia, el general W.Jaruzelski promou –per tal d'evitar la intervenció de les tropes del Pacte de Varsòvia– un cop d'Estat domèstic. L'objectiu és disciplinar i contenir “Solidarnosc”.

Aquí, i convocades les eleccions espanyoles, la campanya es mou amb forta maregassa bipolar entre UCD i PSOE. L'elec-

torat comunista –sotmès a la dutxa inclement i freda de la crisi– viu instal·lat en la desorientació i desmotivació més gran. L’anhel de canvi –la promesa de modernització d’Espanya, de justícia social– concentrarà en el PSOE un volum de vot impressionant. Es produeix, fet i fet, un plebiscit en favor del que representa en Felipe. Una gran majoria de la classe treballadora, segments molt importants de les capes mitjanes, abonen, amb entusiasme i confiança, l’alternativa de govern. La victòria dels socialistes és un immens tsunami políticoelectoral.

El Partit dels Comunistes de Catalunya concorre mig any després de la seva creació. Els lemes: “Volem i podem transformar la societat” i “Votar comunista avui és votar PCC”. La collita electoral final aplegarà 47.333 vots pel Congrés i 61.320 pel Senat.

Per contra, un PSUC més eurocomunista que mai, curull de primeres espases –López Raimundo, Solé-Tura, Lali Vintró– als llocs principals de la candidatura, encaixarà un fort revés. Gregori López Raimundo serà el solitari representant electoral del comunisme català a Madrid. A la cambra baixa li faran companyia 3 diputats més per Espanya, on el naufragi del PCE no ha estat pas menys contundent i incisiu, amb un 4% dels vots i la pèrdua del grup parlamentari propi.

Aquell PSUC –partit gran de l’antifranquisme– desorientat durant la transició, lliurat a una política de pactes i de gestos sense contrapartides, incapaç de gestionar intel·ligentment la seva pluralitat interna, moria com a instrument polític. Quedava un escenari incert, amb l’esquerra d’esquerra coixa, mancada, incompleta i sola.

Els resultats a nivell espanyol tombaran en Santiago Carrillo, que dimitirà. Només la Dolores Ibarruri li pregarà que romangui. El seu substitut serà en Gerardo Iglesias, home de la seva confiança i secretari del partit a Astúries. La marxa del vell líder no és pas una retirada definitiva, sinó un moviment tàctic que vol que la tempesta escampi per tornar-hi.

Se celebren comicis municipals, els segons. Un total de 76 municipis tindran llista del partit d'en Serradell. El 82% de la població catalana viu als llocs on els comunistes del PCC presenten candidatures. Finalment, i en vots, el resultat serà de 68.451 sufragis, amb 73 regidors i regidores de 25 localitats. El PCC ha obtingut 15.000 vots més que a les eleccions espanyoles de l'any anterior. A Barcelona els resultats són francament dolents, decebedors. Tres quarts del mateix passa a Santa Coloma de Gramenet, Badalona, Santa Adrià de Besòs, L'Hospitalet de Llobregat, Cornellà de Llobregat, Amposta... Al final el nombre d'alcaldies del PCC s'eleva a 3, Montcada i Reixac, Vallirana i Santa Perpètua de la Mogoda.

Quant al PSUC, acaba la campanya dels comicis locals amb una predisposició tanmateix negativa, fortament desmoralitzat. A Barcelona, solució de salvació, convenç en Jordi Solé-Tura perquè encapçali la llista municipal. Les urnes confirmen una crescuda sòlida i tenaç del partit de puny i la rosa, el qual conquereix nous ajuntaments. El PSUC es manté amb penes i treballs, perd poblacions importants, registra reculades impressionants i en alguns llocs desapareix del mapa.

En suma, el perímetre d'influència de l'antiga àrea comunista –ara dividida i enfrontada– s'escurça i arronsa de manera radical a benefici dels socialistes, la força irrevocablement hegemònica en el camp de les esquerres nominals.

Els set manaments

El comitè central del PCC de juliol de 1983 aprovarà els coneguts “set punts per una política d'esquerres a Catalunya”. Els set manaments que conduiran el partit, programàticament, pel nou escenari:

1. Neutralitat activa. Dissolució dels blocs militars. Sortida de l'OTAN. Desmantellament de les bases militars nord-americanes. No a l'entrada al Mercat Comú Europeu.
2. Política de plena ocupació. Subsidi equivalent al Salari

Mínim Interprofessional per a tota persona sense feina.
Manteniment del poder adquisitiu dels treballadors i de les treballadores.

3. Nacionalització de la banca i dels sectors estratègics. Municipalització dels serveis públics.
4. Reforma agrària. Revisió dels preus agrícoles.
5. Defensa de les llibertats públiques. No a la llei antiterrorista. Llei d'avortament per a la dona.
6. Autodeterminació. Supressió de la LOAPA—lleï d'harmonització del procés autonòmic.
7. Unitat de la nació catalana. Cap discriminació per raons d'origen. Defensa de la normalització lingüística, garantint el respecte a la llengua dels no nascuts a Catalunya.

Mentrestant, la confrontació entre comunistes no para de reproduir-se. Trencat el PSUC, els dos partits que en resulten traslladen el duel a tots els àmbits d'organització i d'influència social, delitosos per monopolitzar la representació del poble comunista.

Els debats preliminars del III congrés de la CONC assenyalen, fil per randa, la temperatura interna i la diversitat de punts de vista. Segons que sembla, la majoria dins del sindicat català l'ostenten els militants pròxims al nou Partit dels Comunistes de Catalunya. Majoria a la principal unió territorial —Barcelona— al Vallès Occidental, a la construcció, al metall... No obstant aquesta realitat, la cúpula de la confederació, l'aparell —vinculat al corrent leninista i en general al PSUC— sap maniobrar en benefici propi. D'entrada, la mare de totes les batalles, la que inclina la majoria en un sentit o altre, s'escaifica a la poderosa federació metal·lúrgica, el 27,5% de les quotes de la CONC. En José Luis López Bulla i el seu entorn posen fil a l'agulla dissolent els òrgans directius, que els són contraris. Amb l'escapçament de la federació, el PSUC garanteix la supremacia, inexpugnable i irreversible, per ara, dins les CC.OO. de Catalunya.

Després d'un necessari i ampli repàs a la crisi i trencadissa

del PSUC i a la conjuntura posterior des del punt de vista del PCC i d'en Serradell, tornem a la persona del nostre biografiat. La revista "Avant" publica el 13 d'octubre del 1983 un article sota el títol "Un partido y un proyecto", on l'històric exsecretari d'organització del PSUC subratlla diversos aspectes. L'inici és ben clar: en la seva opinió, el PCE no és ja un veritable partit comunista. La política realitzada pels eurocomunistes, diu, l'ha desnaturalitzat.

Els factors que avalen aquest seva visió són els que segueixen: La renúncia del caràcter leninista del partit. La política de pactes realitzada durant el govern de la UCD que ha conduït a la desmoralització de les masses i al desarmament polític i ideològic de la classe obrera i dels comunistes (Pactes de la Moncloa, Estatut dels Treballadors, Acord Interconfederal). Una política internacional d'oposició als dos blocs, que era i és –afirma en "Román"– una política de crítiques forassenyades contra la Unió Soviètica i els països socialistes. Un europeisme que consolida la societat capitalista a l'Europa Occidental. Un partit, doncs, que té poc de comunista. Que institucionalitza, de fet, les tendències i d'on en desapareix la disciplina.

En referència al pròxim procés d'unitat comunista a Espanya –unitat fora del PCE– en Serradell apunta que hi prenen part –aquesta és una dada que cal retenir– partits i moviments no desenvolupats, sense prou capacitat integradora, amb molts anys de treball difícil, desvinculats de les masses, molt ideologitzats i amb trets de familiaritat.

En aquest sentit, i mentre el PCC es consolida i creix, hom fa mans i mànigues per afermar un referent estatal que no deixi isolat el comunisme català. El juliol, per fi, es crea la comissió estatal que haurà d'impulsar la celebració d'un congrés d'unitat comunista entorn dels principis del marxisme-leninisme, l'adscripció al moviment comunista internacional i l'internacionalisme proletari.

Com és costum dins del comunisme organitzat, els dies 14,

15 i 16 d'octubre del 1983, el PCC posa en marxa la Festa del seu òrgan d'expressió, la revista "Avant". La convocatòria tindrà un èxit extraordinari: 20.000 persones al míting central i 70.000 que paguen trinco trinco la corresponent entrada. D'altra banda, les presències internacionals de partits germans i amics hi són abundoses.

Per aquestes dates i en un moviment perfectament previsible i sincronitzat, l'històric dirigent Ignacio Gallego adreça una carta al comitè executiu del PCE en la que presenta la dimissió. El carismàtic líder afirma que l'informe presentat per en Gerardo Iglesias al congrés del PCE –al qual ell, anuncia, no hi assistirà pas– té un contingut socialdemòcrata, reformista i estrany al Partit Comunista. L'Ignacio Gallego, home de la generació fundadora de la JSU, molt lligat a en Santiago Carrillo, palesa la seva disponibilitat i ofereix prestigi i carisma per encapçalar una alternativa d'esquerres, obrerista, al Partit Comunista d'Espanya. El procés de creació d'una altra formació comunista rep, doncs, una empena estimable i franca.

Uns mesos després, i sota el lema "Recuperant el Partit Comunista", se celebra a la capital d'Espanya, el gener del 1984, l'acte de constitució del P.C. L'assemblea ve precedida d'un telegrama signat per Dolores Ibarruri adreçat a Yuri Andropov, secretari general del PCUS, en el qual li fa avinent que consideraria greu i poc amistós l'assistència d'un representant d'aquest partit en el congrés del nou P.C, més encara, podria perjudicar l'amistat i col·laboració entre el PCE i el PCUS.

La mesa és presidida per l'Antonio Cabral i entre els seus membres hi figura en Josep Serradell. El nou Partit Comunista es dota dels estatuts corresponents i d'una ponència o tesi política. S'escull un comitè central de 104 membres, d'entre ells 14 catalans i catalanes (en Josep Serradell, en Marià Pere, en Joan Ramos, l'Alfred Clemente, en Paco Trives, en Joan Tafalla, en Leopoldo Espuny, en Josep Miquel Céspedes... També hi són els germans Cabo, en Fidel Alonso, la Juana

Doña, en Paco García Salve, l'Antonio Gades, en Manuel Monereo, en Fernando Sagaseta... El central designa l'Ignacio Gallego nou líder. Globalment, la presència catalana al màxim òrgan de govern del partit és, si fa no fa, d'un 20%.

Un retrat sociològic breu: el 76,8% dels delegats i de les delegades al congrés han estat militants del Partit Comunista d'Espanya i del Partit Socialista Unificat de Catalunya i l'11,24% són dones. Mitjana d'edat, 46 anys. Quant a composició social: 16,78% d'obers, 43,13% treballadors assalariats, 6,40% professionals liberals, 5,70% de camperols, i l'1,55% de jornalers. Finalment, el 70,06% dels assistents al congrés del P.C. són membres de CC.OO.

El nou Partit Comunista rebrà el suport, un cop infantat, de cinquanta-cinc formacions comunistes d'arreu del món. L'acte de cloenda del congrés provoca un notable atapeïment del recinte: més de 15.000 persones el fan vessar. Una de les estrelles del míting és Zhukov, dirigent del Partit Comunista de la Unió Soviètica-PCUS. Hi posen lletra i música en Quintín Cabrera, la Pepa Flores-Marisol, i l'Antonio Gades.

Políticament, els col·lectius que hi conflueixen són els mateixos que integren la Coordinadora Estatal per la Unitat Comunista: Les Cèl·lules d'en Sagaseta i en Monereo – presents, fonamentalment, a les illes Canàries i a Andalusia, però amb altres extensions fora d'aquests territoris. El MRUPC de García Salve, Moral Santin i Fidel Alonso. El PCEU. El MRPCE, dels germans Cabo, molt vinculats a Ignacio Gallego.

Uns col·lectius, doncs, de gran familiaritat, arrelament acotat, i projecció social i política més aviat breu i esquifida. Un partit, ja hi arribarem, magmàtic, que hom tractarà d'agrumollar i que finalment – simple tempteig – no acabarà de sedimentar.

El procés de constitució, a nivell estatal, del nou Partit Comunista, presentà, com és palès, notòries diferències amb el cas català: Les forces participants eren petites, poc travades. El grup sorgia sense un element de cohesió ideològica tan fort i vertebrador com el català. Dos factors contribuïren, cal

no oblidar-ho, a la constitució del nou P.C: el prestigi i la potència del PCC, vertader pilar de l'estructura espanyola, i la personalitat carismàtica de l'Ignacio Gallego.

Per aquestes dates, per cert, es produirà el traspàs d'un amic i company d'en Serradell, l'Antonio Jover Riquelme, fundador, organitzador i dirigent del PCE a Múrcia, el qual mantingué a Barcelona un pis al servei dels dirigents del PSUC, pis on s'hi allotjà un munt de vegades i per llargues temporades en "Román".

Per tal de contribuir a la vertebració del partit, apareix el que serà òrgan del seu Comitè Central, la revista "Nuevo Rumbo", dirigida per en José Manuel Pravia, i amb un comitè de redacció integrat per en Miguel Naveros, la Trini Torrijos, l'Ángel Soria, i en Marcelino Rodríguez. Més endavant, fruit d'una incorporació col·lectiva al P.C., la direcció serà assumida per l'exdirigent del PCE i escriptor Armando López Salinas.

En paraules d'en Serradell, el partit no sorgí pas de zero, sinó de sota zero. Un Serradell que no tenint pas prou amb l'aventura del PCC, s'embarca, als 67 anys, en un periple incert i ple d'esculls, convençut per l'Ignacio Gallego de fer cap a Madrid. El polític andalús hi insistí molt. Coneixia en "Román" des de feia molts i molts anys. Tots dos havien militat i pertanyien a la generació de la JSU. En Gallego, a més, tenia una relació molt franca i directa amb la Margarida Abril. Fet i fet, el que s'intentava era d'erigir un partit fort, ben escairat i assortit.

Val a dir que de Catalunya marxaren inicialment cap a Madrid tres persones: el matrimoni Abril-serradell i l'home fort de les Joventuts Comunistes, en Josep Miquel Céspedes, el qual assumí la tasca de posar dempeus, talment com féu a casa nostra, les Joventuts Comunistes arreu d'Espanya.

Amb la vista posada en el trasllat, el matrimoni d'Abril i Serradell, mitjançant un anunci de diari, són posats sobre la pista de la futura residència madrilenya, ubicada a un vial paral·lel al carrer Gènova, on avui té la seu el Partit Popular de Mariano Rajoy. A no gaire distància es trobà,

més endavant, el nou local central del PCPE, al carrer Saturnino Calleja. Un edifici de 5 plantes i 1 subterrani, adquirit mitjançant una subscripció pública i oberta entre la militància i gràcies també al corresponent ajut solidari internacional (llegeixi's URSS).

Acceptada la nova responsabilitat, en Serradell formarà part del comitè central, de l'executiu i del secretariat espanyols. El comitè executiu comptarà amb 25 membres, 7 d'ells catalans (en Pere Ardiaca, l'Alfred Clemente, en Justiniano Martínez, en Marià Pere, en Joan Ramos, en Josep Miquel Céspedes i en Josep Serradell) i un secretariat de 8, amb en "Román" i en "Justi" Martínez, del PCC.

Al cap de poc d'assumir les regnes del PC punt, com se'l coneixia llavors, en Josep Serradell s'estrena amb una circular on presenta un aplec d'orientacions clares i precises sobre la cotització i el carnet.

La cotització. D'un 1% dels ingressos de cada militant, a repartir al 50% entre la direcció central del PC i els comitès provincials i les cèl·lules.

El carnet. Es considera un capítol important en la recuperació de les senyes d'identitat comunistes. És un document que ha d'enorgullir el seu portador o portadora, i que s'ha de repartir en un acte polític públic, amb la projecció deguda, i que ha de servir de punt de partença per a una gran campanya d'afiliació i reclutament. El carnet obliga a lluitar pels interessos de la classe obrera de forma permanent i en favor de la unitat del partit.

Abans d'incorporar-se a aquesta nova tasca política —la qual malmetrà considerablement el seu estat de salut— en Josep viu un acte emotiu de comiat a la seva agrupació del barri de Cerdanyola. Prop de 200 persones en fan part. Hi intervenen l'Adonio Gonzàlez, l'Antonio Ruiz i en Lluís Fernández. El militant més jove del PCC al barri, 17 anys, fa lliurament a en "Román" del seu renovat carnet. Val a dir que l'agrupació comunista de Cerdanyola és conformada com

un veritable casal de barri o centre cívic: escacs (tres clubs federats), ping-pong, mecanografia, classes de música...

El PCC és encara en l'etapa d'eufòria, són dies de vi i roses. La creació del nou PC espanyol, del qual n'és el pilar més ferm, l'ha enfortit orgànicament amb més de 500 altes. L'activisme és febrós amb actes de lliurament de carnet –transcendents en el ritual comunista– amanits amb projecció de films (“el jove Lenin”) xerrades (el fet nacional català) taules rodones (la pau) conferències (l'explicació del congrés d'unitat política). Sempre en primer lloc i principal, l'aliment polític.

En Josep Serradell, l'Ignacio Gallego... presideixen, a principis de maig del 1984, la I reunió de Quadres Sindicals. Hi prenen part 150 persones. Es prepara el III congrés confederal de CC.OO que tindrà lloc el mes vinent. Els assistents debaten el document d’"Esmenes alternatives al III congrés, per una sortida de classe a la crisi i per una política de resistència i transformacions davant la crisi".

Quant al marc sociopolític, el document constata l'agreuja-ment de la situació internacional a causa de l'agressiva política imperialista; la inviabilitat de les polítiques monetàries, tant dels neoliberals com de la socialdemocràcia; la que ells qualifiquen de política de dretes de Felipe González caracteritzada, diuen, per una salvatge reconversió industrial, el tancament d'empreses i l'expansió notable de l'atur.

En referència al congrés de Comissions, se subratllen els canvis en la política sindical de CC.OO. entre el II i el III congrés, i la nefasta influència de la política de pactes socials impulsats per la direcció confederal, una acció que ha generat desafiliació i descrèdit. El congrés de CC.OO d'Espanya se saldarà, no podia ser altrament, amb la victòria –per un 60%– del sector oficial i pròxim al PCE-PSUC, contra un notable percentatge, el 40%, dels sectors d'oposició vertebrats pel PCPE-PCC i amb altres organitzacions de l'esquerra radical.

Quant a Catalunya, el tercer congrés de la CONC ratifica, per la mínima, l'hegemonia eurocomunista. Hegemonia que

es manté, tot amb tot, amb disputa interna dins la majoria. D'una banda el sector leninista del PSUC, liderat per López Bulla, de l'altra els "euros" més durs, els quals hi exigeixen més bocí del pastís, i que provenen essencialment del Baix Llobregat, metall i químiques. Finalment aconseguiran fer seure 5 homes, en demanaven el doble, a l'executiu del sindicat. Un 45% engreixarà, nogensmenys, l'oposició comunista. Al consell executiu, els "euros" col·loquen 20 membres, 14 el PCC i 2 la coalició entre LCR i MCC. Al consell nacional la configuració és 92 per als primers, 71 per al Partit dels Comunistes, i 3 per a l'esquerra radical.

Dins la campanya catalana, el Partit dels Comunistes té els motors al límit, ben esventats: en només un cap de setmana celebra uns vuitanta actes amb més de 15.000 participants. Per mobilitzar, en clau de país, un electorat originari d'altres nacions i regions qualsevol reforç sempre és bo.

La campanya és aprofitada per fer un gest en aquest sentit: el comitè central del Partit Comunista celebrarà reunió plenària a Barcelona, al local de l'avinguda Portal de l'Àngel. Les instantànies ens mostren els assistents, en primer terme en Josep Serradell amb gest de gran capteniment, esguard penetrant, cara de tres déus i còrpora arrodonida i plena. Just al seu darrere i amb suèter de coll alt, veiem al ballarí i coreògraf nascut a Alacant, l'Antonio Gades, també membre del central del PC punt.

Finalment, les urnes s'obren i es coneix el seu veredict: el PCC assoleix el màxim històric amb 71.130 vots. Per dues dècimes, aquest partit romandrà força extraparlamentària a casa nostra. Els diputats comunistes sortints Celestino Sánchez, Pere Ardiaca, Chema Corral i Joan Ramos ocupen un lloc ben destacat en les candidatures. En comparació amb les espanyoles, el PCC ha crescut gairebé un 50%. El comitè central dictaminarà sobre el balanç electoral: "Avenç important i positiu, però insuficient".

La llei electoral, com se sap, fixa un mínim de 3% de sufra-

gis per garantir la sortida de l'extraparlamentarisme. Això significa, en traducció lliure, que mentre CiU cull un diputat amb 18.754 vots i el PSUC amb 28.153, al PCC se li exigeixen 71.000 vots ben bons i rodons.

Malgrat tot, el PCC vol esbrinar el tipus de vot que té, reflex, al capdavant, de la implantació i arrelament, de l'atractiu de les seves propostes. El lloc fort del partit és el tercer cinturó, una constel·lació de petites i mitjanes poblacions obreres que cavalquen els dos Vallès, el Baix Llobregat, el Maresme (Montcada i Reixac, Vallirana, Santa Perpètua de la Mogoda, Barberà del Vallès, Polinyà, Sant Vicenç dels Horts...), indrets amb forta organització del PCC i presència als moviments socials.

La segona corona (Badalona, Sant Adrià de Besós, Santa Coloma de Gramenet, L'Hospitalet de Llobregat) presenta un panorama més ombrívol i electoralment garrepa. No obstant això, el projecte comunista progressa, encara que l'acumulació demogràfica és un obstacle claríssim.

Barcelona, per fi, ofereix una situació força adversa i seriosament reticent, si bé districtes com ara Sants-Montjuïc i Nou Barris restauren l'honor polític del comunisme més esquerrà. A la resta del cap i casal, però, la cosa pinta malament, el perfil electoral és baix i anodí, amb mòdica bufera política.

Catalunya viu el mes de maig de 1984 una intensa mobilització en contra de la permanència a l'OTAN. A Barcelona, més de 100.000 persones confegeixen una gran cadena humana que uneix les seus consulars dels països membres de l'esmentada aliança militar.

Unes setmanes després, Madrid fou l'escenari de la més gran mobilització produïda fins al moment, amb 500.000 participants embolcallats per un ambient festiu i un clam unànim. "Per un referèndum clar, per la sortida de l'OTAN, desmantellament de les bases ianquis". Cal destacar la presència ben visible d'un bloc nombrós i compacte de militants del PCC-PCPE que, en passar davant l'antic despatx laboris-

ta del carrer Atocha, va retre homenatge als lletrats i lletrades morts a mans d'un escamot de l'extrema dreta.

Víctima d'un vessament cerebral mentre intervenia en un acte polític davant de milers i milers de persones, va produir-se la mort d'un dels secretaris del comunisme italià més carismàtics. Mentre el PCPE enviava un telegrama de condol, l'editorial d'"Avant", òrgan del PCC, reconeixia el caràcter recte i honrat del comportament polític d'Enrico Berlinguer.

Sota la presidència d'Ignacio Gallego i Josep Serradell, té lloc a Benicàssim, Baix Maestrat, el primer Curs Central de Quadres del P.C. Els assistents, un centenar, en prendran part en quatre sessions.

Parlant de les tasques del partit, en "Román" exposa, en un llarg article a "Nuevo Rumbo", el seu punt de vista. Popularització dels documents aprovats pel comitè central i enfortiment del partit són les dues feines cabdals de l'hora present.

Quant al primer punt, el PC. ha editat 100.000 exemplars d'un número especial del seu òrgan de premsa. En Serradell insta als quadres a assegurar que "Nuevo Rumbo" s'escampi pertot i que es creïn equips permanents de membres del partit que es dediquin a la difusió, venda i popularització de la revista.

En relació al partit i el seu enfortiment, el secretari d'organització confederal fa una crida en favor d'una gran campanya d'afiliació, aprofitant el debat dels documents per prendre contacte amb milers de comunistes no enquadrats, amb quadres obrers no tan sols de CC.OO. sinó també del Sindicat d'Obrers del Camp a Andalusia, de la Confederació Intersindical Gallega, del Corrent Sindical d'Esquerres asturià...

Finalment, en Serradell fa singular remarca en aspectes com la necessitat ineludible de crear, allà on hi ha el partit, un col·lectiu de la Joventut Comunista; intensificar la formació política de la militància, i impulsar, més intensament, la campanya econòmica en pro d'una nova seu central del PC.

El partit creix. Tot just un any després del seu infantament, el PC comença a exhibir múscul en algunes zones i provínci-

es. Segons que sembla, una majoria dels comunistes són organitzats al PC i al PCC a llocs com: Catalunya, Albacete, Toledo, Ciudad Real, Jaén, Cantàbria, Aragó, València, Alacant, i Granada. El partit té, a més, una influència important a CC.OO.

El 20 de juny de 1985 té lloc el primer avís ferm en contra de la política del Partit Socialista: una vaga general de 24 hores en dóna fe. La convocatòria clama en contra el retall de les pensions, la reforma de la Seguretat Social i l'acomiadament lliure. A gran part dels Països Catalans rep un suport molt considerable. L'acció fou secundada unitàriament —amb exclusió de la UGT— per un munt d'agrupaments sindicals. A Espanya, la vaga rep l'adhesió de 4 milions de persones. No cal dir que tant el PC com el PCC en fan una intensa tasca de divulgació, partidaris com són d'una escalada reivindicativa, d'una política ofensiva i de resistència que obligui el govern del PSOE a canviar de política.

Sense una bona organització, bona nit i tapa't!

Mitjançant una entrevista a “Nuevo Rumbo”, el secretari d'organització del PC no s'està de parlar clar de la realitat orgànica, dels dèficits del nou partit. El PC, comença en Serradell, té organització a 50 províncies espanyoles. Tot i amb això, conjuntar, fer homogeni un partit fruit de la suma de diversos grups, amb milers d'incorporacions posteriors, no és pas cosa fàcil. A més, cal esmentar l'ingrés d'organitzacions senceres del PCE de les Illes Balears, València, Cantàbria, Castella—La Manxa, Gijón, Lleó...

Els diversos grups de procedència, amb cultures i mètodes de treball variats, les reminiscències sectàries, constitueixen un problema amb el que s'ha hagut de comptar. A banda d'això, es detecta la manca d'operativitat d'alguns comitès, una vida política lànguida en diverses organitzacions.

En Serradell, doncs, crida a treballar amb esperit de partit, però “d'aquest” partit, a ultrapassar la visió familiar, d'equip

tancat, a practicar mètodes que evitin o relaxin les tensions, a debatre els problemes dins i no pas fora del partit i, sobretot, a ser actius, dinàmics, a treballar suant la samarreta. La nova època, afegeix l'antic home fort del PSUC, exigeix sortir del xim xim, del degoteig de l'actual política de reclutament, tot substituint-la per una altra de més ambiciosa.

Dues xifres, d'altra banda, il·lustren un magne esdeveniment polític i festiu: 600.000 assistents, 40.000 en el míting. És, efectivament, la primera festa de l'òrgan del PC. Els dies 13, 14 i 15 de setembre del 1985, la Casa de Campo de Madrid –escenari històric de la festa del PCE– acull el gran acte ritual del nou Partit Comunista.

Al poc de celebrar-se, apareixen bones noves procedents de València. Un centenar de quadres comunistes deixen el PCPV i passen a engrossir l'organització valenciana del PC. Membres del comitè central del PCPV com ara en Toni Infante, l'Andreu Mas, en Vicent Barber, l'Àngel García, dirigents de CC.OO. –el propi Infante és secretari general de CC.OO a l'Horta, la principal aglomeració industrial i obrera del País Valencià, amb 24.000 membres...

A Andalusia, les coses també es posen en marxa, i un sector del PCE, aglutinat per en Manuel Monereo, es fusiona amb l'anomenat Front Leninista. Aquest segon col·lectiu té una importància notable per la seva proximitat a la cúpula directiva de les CC.OO del camp. En la creació d'aquest partit hi prenen part, també, sectors de l'antic Partit del Treball –maoista i molt fort a Andalusia, singularment a la ruralia– aglutinats, sobretot, dins la Candidatura d'Unitat Popular –el líder de la qual és el batlle de Marinaleda–, amb extensions a alguns combatus municipis lligats al moviment camperol. En total, el PC andalús té ja 5.200 militants. La presència en el congrés d'unitat de l'Ignacio Gallego, en Josep Serradell, en Joan Ramos i l'Armando López Salinas, posa de relleu la importància política de l'esdeveniment, just en una regió espanyola amb gran predicament comunista.

La secretaria de formació del PC, integrada dins l'àrea d'organització, pren una iniciativa de gran volada: la constitució de l'Escola Central de Quadres del Partit Comunista, de la qual n'hem parlat ja amb anterioritat. En Luis Cabo n'és el seu responsable. Cabo defineix els tres eixos principals de la formació política i ideològica: L'estudi dels problemes de la concepció i el desenvolupament del partit. L'ABC del marxisme-leninisme. I l'estudi de la plataforma política del PC.

L'Escola Central de Quadres funcionarà en règim de semi-internat, combinant l'estudi individual amb el de caràcter col·lectiu, mitjançant grups de 20 persones en caps de setmana consecutius.

El IX ple ampliat del comitè central del PC escolta amb atenció un important informe d'en Josep Serradell. En "Román" reclama una gran ofensiva organitzativa i en el treball de masses. El responsable d'organització inicia la seva intervenció caracteritzant la situació política: el partit ha jugat un gran paper en nombroses accions de masses (la preparació i realització de la vaga general, la marxa sobre la base militar dels EE.UU. a Torrejón de Ardoz, la venda de més de 100.000 bons de la festa del partit...) demostrant de manera fefaent – diu – l'existència d'un partit amb capacitat mobilitzadora, que ja és un partit organitzat a nivell estatal, influent, reconegut dins del moviment comunista internacional.

Es donen, doncs, les condicions, segueix en Serradell, per aprofitar políticament aquestes circumstàncies. El partit s'enforteix (Andalusia, València, ara l'ingrés de 100 quadres canaris) obliguen tothom a comprometre's per fer un Partit amb dotzenes de milers de militants.

En primer lloc, organitzant el PC als llocs de treball. També al camp –la implantació és important a zones d'Andalusia i Extremadura– entre les persones influents a la ruralia –el mestre, el metge, el tècnic o l'enginyer. Entre les dones, amb el treball polític pel seu alliberament, creant responsables d'aquesta tasca pertot. Posant més gran atenció en la creació de les

Joventuts Comunistes. Millorant, continua en “Román”, el “Nuevo Rumbo” i aconseguint periodicitat setmanal. Assegurant una vida política interna conseqüent, de qualitat. Millorant la feina del comitè executiu, que no ha funcionat prou bé...

Des dels anys de la transició no es recorda ni a Catalunya ni a Espanya una mobilització tan intensa i entusiasta com la desfermada en favor de la sortida de l'OTAN. El Partit Comunista i el Partit dels Comunistes de Catalunya posaren tota la carn a la graella: Més de 1.300 actes informatius; 300.000 cartells grans amb el lema “Un vot per la pau. Neutralitat. OTAN no, bases fora”; 100 tanques publicitàries; 50.000 cartells de mida mitjana; 200.000 díptics; 1.500.000 fulls volants.

El Partit dels Comunistes posà en marxa els anomenats “equips mòbils” per tal de donar suport a la campanya “Catalunya diu no a l'OTAN”. Quatre grups amb un total de 16 persones van recórrer més de 300 pobles i ciutats. En la recta final, aquí a casa nostra, tingué lloc la II Cadena Humana, amb 22 quilòmetres units durant quinze minuts i 200.000 persones entrelaçades. La convocatòria partí de la Coordinadora pel Desarmament i la Desnuclearització Total-CDDT.

A Madrid, la mobilització culminà en una corrua humana gegantina: 800.000 ànimes pacifistes i roges s'escoltaren els discursos de l'historiador marxista britànic E.P.Thompson i del català Rafael Grasa. En José Antonio Labordeta tancà la desfilada amb el seu “Cant a la llibertat”. La presència del PCPE-PCC fou notable i molt visible, especialment els destacaments del PCC i del PC andalús. Dugueren la pancarta del bloc comunista: en Josep Serradell, l'Ignacio Gallego, en Justiniano Martinez, la Pepa Flores-Marisol...

Al final, però, el vot del conformisme, de la pressió, fins i tot del xantatge matusser, assolí en el darrer minut la victòria per als partidaris de l'arregliment políticomilitar amb els EUA. No cal dir que la intervenció televisada, en to dramàtic, d'alt voltatge, de Felipe González, acabà de bescantar el resultat final.

Tancada la campanya, tothom mirà de treure'n rendiment polític. El PCC, ràpid de reflexos, reuní el seu comitè central i adoptà la resolució “Unir totes les forces en un Front d'Esquerres”.

Tot i amb tot, els socialistes al govern, més àgils, més vius, aixafen la guitarra als opositors d'esquerra i de dreta tot convocant, a l'instant, comicis espanyols anticipats. Felipe, de nou, cerca un suport emocional, carismàtic, eminentment plebiscitari. Fet i fet, el cicle socialista era lluny encara de passar avall. Felipe i el PSOE es trobaven forts encara, i en bona sintonia amb la majoria del cens electoral català i espanyol.

Esperances unitàries

En un intent per eixamplar el seu espai, el PCE tracta de capitalitzar la seva oposició a les polítiques econòmiques liberals del PSOE i al manteniment dins l'OTAN. Andalusia farà de laboratori d'aquest plantejament novell, de futur. Sota el guiatge del batlle de Còrdova, es crea Convocatòria per Andalusia-Esquerra Unida.

Al maig, la nova orientació es trasllada a la resta d'Espanya: PCE, PCPE, el PAD d'en Ramón Tamames, Izquierda Republicana, Partit Humanista, el socialista PASOC i una colla d'independents, creen el que volia ser un moviment social i polític però que es reduirà a una simple coalició electoral: Esquerra Unida.

Un magma un pèl partitocràtic i allunyat –malgrat la presència de molts independents– de la saba nova, de la pluralitat esquerrana i del dinamisme d'un moviment contra l'OTAN emprenedor i enèrgic.

Catalunya, la seva esquerra comunista, esdevenen contraexemple expressiu. Si en el passat hom havia destacat amb aportacions d'ordre social, cultural, orgànic, innovant, fent política arran de terra, unint estrats socials diversos... ara ho feien subratllant el sectarisme, la disputa estèril, la ceguesa política més gran i sòlida.

El cas és que l'esquerra d'esquerreres no va poder ¿o voler? concórrer aplegada. Mentre el PCC es presentava en llistes pròpies tot incloent membres del Partit Feminista de Catalunya, el PSUC ho feia del bracet de l'Entesa dels Nacionalistes d'Esquerra en la coalició Unió de l'Esquerra Catalana.

Les eleccions del 22 de juny, ratifiquen un avenç modest de la nova formació, del 4,1% del PCE passa al 4,6% com a EU. Aquest petit progrés es transforma en 3 noves actes de diputat –fent un total de 7– una d'elles la d'Ignacio Gallego, diputat per Màlaga. A Andalusia, però, els resultats dels comicis autonòmics són millors, amb un 17,8% dels sufragis, 19 parlamentaris –3 d'ells del PCPA– i l'esponerosa xifra de 602.347 vots.

Els resultats del PCC no són pas bons, i la UEC perd suport si ho comparem amb els vots assolits pel PSUC el 1982 – en resta 66.000. La crisi, de nou, torna a trucar a la porta del partit del carrer Ciutat. Pel que fa al vot comunista del PCC, el partit reconeix un cert càstig per la manca d'entesa unitària i per l'emergència d'un tercer en discòrdia, el grup Unitat Comunista d'en Santiago Carrillo –amb uns 18.000 vots, el 0,2%–. Uns resultats, doncs, decebedors. L'esquerra transformadora no aconseguia pas, ni de bon tros, obtenir la capitalització electoral que anhelava.

En José Luis López Bulla, líder de les CC.OO. catalanes, demana la dimissió de la cúpula directiva del PSUC. Afirmar el líder obrer que els seus components estan políticament esgotats i són incapaços d'analitzar les causes del fracàs electoral. En López Bulla considera que la coalició UEC caldria eixamplar-la amb el PCC i ERC. El tarragoní Maties Vives i el batlle de Sant Feliu de Llobregat, Baix Llobregat, en Francesc Baltasar, dimiteixen. En Gregori López Raimundo fa tres quarts del mateix. Aquest moviment d'un dels fundadors del PSUC farà plegar també l'Antoni Gutiérrez Díaz. El comitè central escull l'únic líder important que s'havia negat a formar part de la cúpula directiva. En Rafael Ribó, exmembre del corrent le-

ninista, és elegit nou secretari del PSUC, el seu projecte és tan clar com costerut: refundar l'històric partit.

En aquest sentit, la dinàmica unitària que poc a poc s'anirà plasmant, troba en el sindicat un puntal decisiu. Els vents, doncs, bufen unitaris i l'executiu de la federació metal·lúrgica s'eixampla incorporant tres membres del PCC —els antics majoritaris tornen ara en minoria, en un context de superació d'enfrontaments. D'altra banda, el secretari del PSUC farà les paus amb el PCC, celebrant diverses trobades que es concreten en acords sobre la construcció d'un referent unitari de l'esquerra d'esquerreres, i fent costat electoralment CC.OO. El PCC qualifica “d'acord important” el text referit.

Cap a finals d'any es produeix una notícia que no per esperada causa menys commoció a la família comunista: té lloc a Moscou el traspàs d'en Pere Ardiaca, desaparegut després d'una llarga malaltia i per causa d'una aturada cardíaca. Militant del Partit Comunista de Catalunya al llarg de la República, fundador del PSUC, primer director de “Treball”, Ardiaca desenvolupà importants responsabilitats en la lluita contra la dictadura i pel socialisme, formant pinya amb en Serradell i en López Raimundo. Detingut el 1962, fou posat en llibertat el 1971. Des del primer moment, compartí les posicions esquerres i crítiques amb el gruix del PSUC i del PCE, essent sancionat i destituït de la presidència del Partit Socialista Unificat de Catalunya. En el VI congrés del nou Partit dels Comunistes de Catalunya, fou escollit President.

L'any 1987, ara sí, la possibilitat d'un nou referent unitari, que posi pau i sumi esforços, fa via. És creat el moviment polític Iniciativa per Catalunya-IC. En formen part el PCC, el PSUC, ENE i un grup d'independents. L'històric esdeveniment té lloc, precisament, un 23 de febrer. El president de la nova formació, i veritable factòtum, serà en Rafael Ribó.

Se celebra el II congrés del PCPE —batejat així per imperatiu legal, atesa la similitud de la denominació amb el PCE—. Més rodat, més homogeni, més fort, el partit acara la nova

etapa amb esperança: les determinacions de Mijail Gorbachov, bo i generant un clima internacional i intern diferent, més obert; el revifament dels moviments de masses –la vaga general, l'acció reivindicativa, la campanya contra l'OTAN. En resum, el PCPE aposta pel seu enfortiment. Refusa una qualsevol integració al PCE, i proposa la constitució d'una comissió paritària que elabori uns Estatuts i un Programa d'unitat entre els comunistes.

Hi prenen part 1.042 delegats i delegades – prop d'un 40% comunistes catalans, els quals són tan nombrosos que formen delegació apart, mentre les altres s'havien de barrejar per obtenir el nombre exigít de participants. En Josep Serradell ens aporta, en el moment de la seva màxima esplendor, la xifra de 22.000 militants per al PCPE-PCC. El congrés escull com a nou secretari general el català Joan Ramos, ratifica en Josep Serradell com a home fort de l'organització i número dos, i eleva a la presidència Ignacio Gallego –ja gran i malalt. El canvi de responsabilitats d'en Joan Ramos, ara líder del comunisme espanyol més esquerrà, obliga el PCC a escollir un nou i màxim mandatari. La persona triada serà en Marià Pere i Lizàndara, nascut a Barcelona el novembre del 1945.

La celebració simultània de comicis locals, autonòmics en alguns llocs i europeus, desferma una gran activitat entre els partits. Iniciativa per Catalunya es presenta als municipis més importants i a molts dels més petits –202– els quals apleguen un 75% de la població catalana, amb un 40% d'increment respecte a la suma de les candidatures presentades en l'anterior cita per les tres forces integrants de la coalició.

Als municipis i les autonomies es produeix una espectacular ruptura de les majories absolutes socialistes (en perden a 21 de les 27 capitals de província i també al País Valencià, Astúries, Castella-Lleó, Aragó, Madrid i La Rioja), Esquerra Unida obtindrà 2.503 regidors i regidores, amb un milió i escaig de vots. El PCPE aconsegueix 220 mandataris locals, dos nous diputats autonòmics –a Madrid i Astúries– i una dot-

zena de batlles. Un diputat al congrés espanyol i tres diputats a la cambra andalusa conformen tot el capital institucional del PCPE i del PCC. En nombre de regidores i regidors destaca, pel PCPE-PCC, Andalusia amb 83, Catalunya amb 69 i Extremadura amb 23. També n'hi ha 7 a Astúries, Cantàbria, Madrid, 6 a Castella-Lleó, 5 al País Valencià i 3 a Múrcia.

L'any es tancarà políticament amb una reunió del Comitè Central del PCC. En Juan Muñiz, responsable d'organització, oferirà dades orgàniques i de la militància d'interès. El partit té 304 comitès constituïts, dels quals 3 són intercomarcals i 11 comarcals.

Aquest nou exercici polític serà, no en té pas dubte, el de la unitat comunista. Una unitat que plana obsessivament i quotidiana, creant expectatives, soscavant projectes, generant agregacions, i també fractures. El comitè central del PCPE declararà que la unitat no ha d'estar pas lligada a la data de les pròximes eleccions espanyoles, i que és vinculada a la resolució dels problemes que provocaren el trencament. Els comunistes del PCPE-PCC, assenyalen, han conegut una unitat sense principis dins del PCE-PSUC, i en reclamen debat i clarificació política a dojo. No és –diuen– un problema de síntesi –com a CC.OO.– sinó quelcom de més profund, un assumpte de principis.

El 1988, Iniciativa per Catalunya obté un resultat electoral magnífic a les eleccions catalanes. En termes numèrics, Iniciativa per Catalunya obté 297.130 vots –el 7,8%– encara 57.000 per sota de l'assolit pel sumatori dels tres partits als comicis del 1984, però 34.000 per sobre de la collita de les eleccions espanyoles.

Els Serradell

La família Serradell, malgrat el seu caràcter itinerant i la dispersió produïda per fets generals i circumstàncies humanes i individuals, té una gran compenetració i tracte. A més, la coin-

cidència política és notable –fet i fet, tres dels germans han militat al PSUC i al PCC.

Seguidament, fem una breu ullada a cadascun dels seus components: Concepció Pérez. De professió mestressa de casa i guardabarreres. Mor quan en Josep té pocs anys i havent infantat la Concepció i l'Àngel.

Amàlia Pérez i Reig. Té les mateixes dedicacions laborals que la Concepció. “Una dona” diu Josep “amb una sola preocupació: la vida de la família”.

Josep Serradell i García. Pagès i obrer ferroviari, el pare du el carnet de la UGT a la butxaca i l'obra d'Stalin al cor. El seu paper fou determinant en esperonar l'aproximació d'en Josep al món de la política.

Josep. Va néixer a Canals, la Costera, el 1916.

Concepció. Nascuda a Artesa de Lleida, el 1918. De ben joveneta milità a la Joventut Socialista Unificada de Catalunya de Tortosa. Visqué també a Cocentaina, Tortosa, València, i a hores d'ara ho fa a Sedaví, l'Horta. La seva professió ha estat i és la de mestressa de casa.

Àngel. Membre de la “lleva del biberó”, voluntari a l'exèrcit de la República, va néixer el 1920 a Artesa de Lleida. Torna a Catalunya el 1944. És detingut i empresonat tres anys. S'instal·la a Girona, el Gironès. De professió impressor –com el seu germà gran Josep– pren part en la creació del moviment de les comissions d'obriers i d'obreres, més tard CC.OO. Fou membre de les direccions locals i de Catalunya del sindicat. Ha format part dels comitès centrals del PSUC i del PCC. L'any 1997, el president de la Generalitat de Catalunya, en Jordi Pujol, li féu lliurament de la Medalla President Macià al mèrit al treball. Així mateix, l'Ajuntament de Girona, el Gironès, per acord plenari de 12 de novembre de 2001, posà el nom d'Àngel Serradell i Pérez a un carrer de la ciutat de l'Onyar. El vial es troba al Districte II, secció 18, al barri de Montilivi, entre l'avinguda de Montilivi i la Plaça Ciutat de Figueres.

Amàlia, va néixer el 1923 a Cocentaina, i va morir dos anys més tard per culpa del xarampió.

Enric, resideix actualment a l'Hospitalet de Llobregat. Nasqué el 1927 a Tortosa. Ha estat membre del PSUC i del PCC. Treballà a la companyia d'autobusos de la ciutat comtal.

Hilari. Durant molt de temps estigué malalt. Morí el 1956.

La caiguda

Tant el PCPE com el PCE havien creat fa mesos unes comissions d'unitat comunista. Es tractava, d'una forma o altra, de posar punt i final a una estèril divisòria i a la dispersió de forces i d'esforços que se'n derivava. Les comissions, com es veurà, varen fer el seu fet: provocaren una important divisió dins del PCPE, i no tan gran al PCC.

El comitè central del PCPE del 4 i 5 de juny de 1988 constata que passen coses irregulars dins del partit, i efectua canvis a l'executiu i al secretariat, a més de sotmetre al vot de confiança, de manera individual, tots i cadascun dels membres de la cúpula directiva. El PCC fa costat, plenament, al PCPE en aquesta crisi tan i tan important. Els catalans Quim Boix i Àngels Martínez s'incorporen al comitè executiu i l'andalús Manuel Monereo al secretariat. Així, doncs, i dins del secretariat, hi haurà els catalans Quim Boix, Josep Serradell, Àngels Martínez, Joan Ramos i Marià Pere —el 50% dels membres d'aquest òrgan. A l'executiu —de 22 integrants, 7 seran catalans. Mai com ara la presència del PCC serà tan forta i decisiva.

Una resolució del comitè executiu del PCPE, reunit el setembre, pren nota de l'elaboració d'un document polític i organitzatiu per part d'un grup de dirigents del comitè regional madrileny del Partit Comunista dels Pobles d'Espanya. Una maniobra —afirmen— destinada a possibilitar la integració al PCE dels seus redactors, bo i liquidant el partit. Un

treball fraccional —conclouen— que pot tenir connexions a altres zones de l'Estat. Més encara, les direccions madrilenyes del PCE i del PCPE elaboren un altre paper. Davant d'això, l'executiu comunista resol considerar fora del partit els dirigents signants dels documents; manté al front del comitè regional els dirigents contraris a la integració; i convoca una Conferència Extraordinària de l'anomenada organització provincial madrilenya.

Als pocs dies, té lloc el VI ple del comitè central comunista. Un dels seus homes forts, Quim Boix —amb un Serradell colpejat per la malaltia i l'esgotament i retirat del primer pla de la política— presenta un informe i considera exclosos els firmants dels documents citats —entre ells els catalans Justiniano Martínez, Alfredo Conte, Mariano Aragón, Alfred Clemente, Aurora Gómez, i Paco Sancho. La votació de la proposta presenta 51 vots a favor i 9 en contra. Durant dos dies, el comitè central debatrà la situació, amb vora cinquanta intervencions. L'informe del secretari general Joan Ramos, sotmès al vot dels presents, enregistra idèntica correlació de forces.

De totes maneres, això és el principi de la crisi. Una situació que convé que s'allargassi per tal que el mal produït, i els danys col·laterals inherents, tinguin la màxima penetració i força disgregadora. Al final, la marxa d'Ignacio Gallego —el gran aglutinant— i d'importants dirigents, per bé que minoritaris, deixarà molt tocada l'organització de Madrid, part d'Andalusia, una mica Catalunya, produint afebliment general del PCPE, sobretot entre els seus dirigents a CC.OO.

A can PCC es reestructura el comitè executiu i el secretariat amb gent d'estricta confiança i provada lleialtat. El nucli fort restarà integrat per en Marià Pere, l'Òscar Colom, en Fèlix Farré, en Juan Muñiz, en Joan Tafalla i en Paco Trives. El PCPE i el PCC, doncs, serraran fileres i miraran de resistir. La progressió d'ambdues forces, al capdavant, s'atura en sec. És l'inici de la davallada.

El 14 de gener de 1989, a corre cuita, el Partit Comunista

d'Espanya celebra un congrés extraordinari batejat com el de la unitat PCE-PCPE. Segons estableix el reglament del còncave, els documents no poden pas rebre esmenes o ser modificats. Es tracta, curt i ras, d'adobar la inclusió-aixopluc d'un sector important del PCPE i d'un sector menys important del PCC. D'aquesta manera, el central del PCE s'ampliarà amb 23 nous dirigents.

Mentre seguia amb ritme intens la seva tasca, la salut d'en Josep Serradell s'anava deteriorant de forma progressiva i ineluctable. En "Román" patia problemes respiratoris creixents. Hi hagué un moment en què va haver d'estar-se al llit diverses setmanes, sense cap millora. En Jaime Ballesteros, company del PCPE, li suggerí el nom d'un metge. La cosa, però, no funcionà gens ni mica. La medicació es presentà ineficient i estèril. En Romero Marín, amic i dirigent del PCE, que visità diversos cops en Serradell, li recomanà el metge personal de Dolores Ibarruri, també militant del PCE. Durant la visita, després d'enraonar, d'auscultar-lo, li etzibà un missatge clar i net: "Mira chico, ¿sabes qué? coge la maleta cuanto antes y vete a Barcelona".

En Josep i la Margarida no s'ho van fer dir dues vegades. Parlaren amb els companys: el compromís s'havia complert, però la salut manava. El matrimoni prengué l'avió i cap a Barcelona falta gent. En Serradell estava realment molt amoïnàt pel seu estat. Al poc d'arribar, en "Román" recuperà el tracte amb el seu metge, el doctor Seiba, per cert, l'única persona que en els moments més difícils era sabedora del parador d'en Serradell al pis clandestí del carrer Cartellà. Persona políticament propera, el metge no en tenia pas el carnet.

Poc a poc en Serradell inicià una franca i perceptible recuperació, la qual li va permetre el retorn a les tasques orgàniques, en aquest cas dins l'equip d'organització del PCC dirigit per en Paco Trives, antic secretari d'organització del PSUC durant el període anterior al V congrés del PSUC. Així mateix, en Josep Serradell fou designat coordinador del comitè central del partit.

Val a dir que aquest procés de fort deteriorament de la seva salut, es sobreposa a l'esclat de la crisi dins del PCPE i del PCC, i és durant aquesta que ell ha de plegar veles i retornar, tal com s'ha dit, a Barcelona.

Quant a la crisi, i a conseqüència de la mateixa, el PCPE és fet fora d'Esquerra Unida. L'Anguita vol rematar la jugada tallant l'oxigen polític al partit rival, ara que es troba isolat i afeblit. Com una sageta es produeix la reacció de l'equip PCPE-PCC. És convocat un congrés extraordinari del PCPE. El PCC debat en Conferència Nacional els materials. Les consignes són clares i concretes: enfortiment del PCC; aposta pel reintegrament del partit a EU; permanència dins d'IC; i suport a la revolució afganesa amenaçada des de l'interior integrista i des de l'exterior nord-americà.

El cas és que en el curs d'un parell d'anys el PCPE restarà col·lapsat, produint-se una caiguda de la seva implantació orgànica i influència social. Des del PCC, i inicialment, hom mirarà que el partit espanyol no es tanqui, que s'obri a noves eventualitats per assolir acords i confluències. La tasca serà estèril davant l'opció clara del tàndem format per en Joan Ramos i en Quim Boix en favor del manteniment, sense discussió, del PCPE com a projecte autònom. Per tal de no fer sang ni generar conflictes, la gent del PCC ho deixarà córrer fins que el temps i les circumstàncies conduiran ambdues organitzacions comunistes al divorci per mutu acord.

Enmig de tot plegat, un plenari d'Iniciativa per Catalunya modifica aspectes substancials de la federació de partits: IC resta redefinida com l'esquerra nacional de Catalunya; es pretén que tota l'actuació política passi per Iniciativa i no pas pels partits. Empès per la situació de setge polític, el PCC respon i afirma que IC ha entrat en una crisi que pot ser irreversible. Així mateix aprofita l'avinentsa per reclamar l'aplicació de l'acord que fa que la presidència d'Iniciativa, segons que diuen els estatuts, sigui rotatòria.

El 12 de març de 1989 té lloc a Castelldefels, Baix Llobregat,

l'anomenat congrés d'unitat comunista. Sota la mirada d'en Julio Anguita, els delegats i les delegades aproven i escenifiquen la confluència, dins del PSUC, de 250 membres del PCC, d'un estol d'independents, i del que resta de l'Organització Comunista d'Espanya-Bandera Roja. L'històric partit escull un nou comitè central de 165 membres, incloent-hi 35 noves incorporacions.

Quant a la incidència catalana de la trencadissa, aquesta ha afectat, molt principalment, un important nucli de quadres de CC.OO. (justament els qui controlen la Unió de Barcelona i la del Vallès Occidental) i en molt menor grau organitzacions com les de Sabadell i Santa Perpètua de la Mogoda; Sant Vicenç dels Horts –en aquests dos darrers municipis amb els batlles comunistes al front; Santa Coloma de Gramenet; Federació Universitària; i agrupació d'Horta-Guinardó a Barcelona.

L'efecte més transcendental rau, cosa lògica, en la desmoralització, l'apatia, l'ombra del dubte de molts militants que no saben pas que fer, on anar, qui té raó i qui no. Per cert, que el col·lectiu escindit fou batejat a can PCC com "Los Almendros", fent esment d'una coneguda marca de torrons que, segons l'anunci televisiu, torna sempre a casa per nadal. Convé subratllar que l'impacte a CC.OO. fou el sùmmum de la debilitat dels comunistes del PCC. Segons aquest partit, llur presència als òrgans dirigents de la CONC va caure al 16%.

Leopoldo Espuny, principal ideòleg del PCC i reintegrat al PCE-PSUC, creia que la situació havia canviat, que la visió crítica del PCE sobre el procés de transició a Espanya i Catalunya modificava les coses. Hi havia condicions, doncs, per al retorn, per bé que a Catalunya no. A més, i en la seva opinió, el projecte polític del PCC i del PCPE estava exhaurit, més encara, la presència, sobretot del PCC, esterilitzava la totalitat d'un espai comunista que no progressava per causa de la divisió.

Davant la mort de Dolores Ibarruri, el comitè executiu del

Partit dels Comunistes de Catalunya trasllada un sentit condol per la mort de la Presidenta del PCE, i crida els treballadors i les treballadores perquè li retin homenatge. A Madrid, la cerimònia fúnebre congrega unes 200.000 persones, les quals omplen els carrers més cèntrics de la ciutat castellana

La dècada dels 90, que ben aviat s'iniciarà, podem resumir-la en cinc grans temes: esfondrament dels règims de l'est d'Europa i de la URSS; ruptura de relacions entre el PCC i el PCPE; unió, ruptura i perspectiva d'agrupament amb IC; naixement d'Esquerra Unida i Alternativa; i gradual deteriorament de l'estat de salut, amb retirada de la vida política activa, als 82 anys, d'en Josep Serradell. De tots ells, en parlem tot seguit.

El comunisme català del PCC fa el congrés número vuit. "La proposta comunista per als anys 90" n'és el lema. L'assemblea, feta els dies 31 de març i 1 i 2 d'abril de 1989, emet missatges concisos i contundents: per l'enfortiment del moviment comunista internacional; rebuig de l'esquerra europea com a nova formació política i com a forma de fer desaparèixer els PC. En clau de partit: organitzar, organitzar i organitzar. La prioritat absoluta és la constitució de cèl·lules d'empresa i de sectors productius. Des d'un punt de vista d'afiliació, el PCC confirmava l'impacte d'una hegemonia no assolida i de la caiguda del mur: el total de militants és de 3.700, la meitat de quatre anys enrera. Retallada brutal, demolidora.

Al mateix temps, la tensió, la malfiança, la crisi, provoquen el trencament d'Iniciativa per Catalunya. Amb el PCC fent taula a part, el PSUC, ENE i els independents, avançaran en l'aprofundiment d'IC com a nova formació política. Mentre uns volien que IC fos només una coalició sense diluir els partits, els altres abonen la via del traspàs total de competències i la conversió d'IC en partit polític, segregant una experiència original, híbrida, de gran volada i ambició.

En els comicis espanyols, i per al senat, en Josep Serradell,

fet ben inhabitual i confirmat un estat de salut més normal i passador, esdevé candidat per Barcelona. En “Román” explica, telegràficament, algunes opinions:

“El Senat actual és exactament el que no hauria de ser... no té vida política, no discuteix els problemes essencials del país... quantes vegades hi ha comparegut en Felipe González?... caldria incrementar el nombre de senadors... hauria de ser l'expressió de l'Estat de les autonomies...”

Les eleccions tornen a donar la victòria als socialistes, amb la seva tercera majoria absoluta consecutiva. A Barcelona, Madrid i València no són, però, la força més votada; Esquerra Unida-IC obtenen un notable increment en la representació, amb 17 escons i el 9% dels sufragis. La coalició PCPE-PCC cull 62.833 –dels quals 32.021 són de provinença catalana–. En relació a les anteriors, el PCC perd 18.376 paperetes.

Un món perdut

No hi ha dubte que Gorbtxov subestimà l'impacte de la seva autoreforma als països de l'òrbita soviètica. Nacions que, en la majoria dels casos, suportaven l'existència d'un determinat sistema a causa de l'omnipresència del braç repressiu i de la tutela del gran germà. És així com les amplíssimes mobilitzacions populars que finiren amb l'enderroc, el 9 de novembre del 1989, del mur que esqueixava Alemanya, causà sentiments ben contradictoris: joia desbordant, expectació, sorpresa i... gran incertesa.

Els fets varen prendre tots els comunistes, el conjunt de l'esquerra, marcadament a contra peu. La cosa, però, no es reduí pas a aquest esdeveniment. Tots i cadascun dels règims polítics de l'Europa de l'est varen caure, un rera l'altre, talment un castell de cartes: Alemanya oriental, Bulgària, Hongria, Txecoslovàquia, Polònia, Albània... Tots.

No en quedà cap ni un, dempeus. Més encara, la celebració d'eleccions democràtiques produí, quasi sense excepció, la

victòria de coalicions integrades per partits opositors, generalment de dreta desfermada i neta.

El PCC, ho sabien prou bé, en patiria, i molt, les conseqüències: l'època de viure al ras era a tocar. Als quatre dies, hom pretenia enterrar el comunisme. Com si fos una qüestió mig oblidada i remota, del temps que les bèsties parlaven. Al capdavall, l'immens descrèdit dels règims de l'est i de la URSS, convertí la proposta comunista en poc atractiva i insociable, esdevenint, políticament, una aranya de forat.

Per la seva banda, en Josep Serradell, des d'"Avant", reportava un recent viatge –turístic i polític –a Cuba. En "Román" trasllada el parer dels membres de la comissió internacional del PC cubà.

Països de l'est: els PC es trobaven aïllats, divorciats de les masses, vet aquí la causa principal de la crisi.

Actitud de l'imperialisme: la manca d'un treball ideològic, de formació política, la gran feblesa de la direcció dels partits comunistes, ha facilitat la tasca de l'enemic de classe.

Situació cubana: s'impulsarà un procés de rectificació per corregir errades i millorar la producció.

En Serradell clou l'article amb una crida a la solidaritat amb el poble cubà.

A Itàlia, sempre Itàlia, el partit comunista més gran d'Occident avança cap a la constitució d'una nova formació política. La premsa l'anomena "la cosa". Un 33% de la direcció del PCI no comparteix, gens ni mica, aquest tombant. El febrer de 1991, impossible mantenir una unitat entre oposats, el gran PCI esclata.

En aquest context té lloc el primer procés electoral. Els comunistes catalans assagen un sistema d'aliances de geometria variable, polièdric: Llistes pròpies. Candidats i candidates comunistes inclosos en llistes d'IC –Piera, Santa Perpètua de la Mogoda, Calafell, Amposta... Amb ERC –a Molins de Rei, Vic, Cervera. Amb el PSC –Vilanova i la Geltrú, Sant Cugat del Vallès, Sentmenat, El Vendrell, Tarragona, Gandesa...

Les llistes pròpies reben el nom de “Proposta d’Esquerres-PCC— L’eix, la perspectiva estratègica ideada pot resumir-se en la idea “Treballant per l’esquerra”. El PCC obté 38 regidors i regidores. Es perd a Barcelona ciutat —el vot oscil·la del 0,1 a Sarrià/Sant Gervasi a un 0,7 a Nou Barris — Baixa sensiblement al Vallès Oriental. Ho fa molt més al Baix Llobregat. El PCC segueix restant extraparlamentari a les comarques lleidatanes. Es manté a les gironines. I triplica representació a les de Tarragona.

A nivell general, progressa l’esquerra, la dreta representada per CiU davalla, i IC manté els municipis llevat de Santa Coloma de Gramenet i Ripollet, els quals l’endemà esdevindran socialistes. Tot i amb tot IC recupera Sant Vicenç dels Horts, Santa Perpètua de la Mogoda i Molins de Rei. En conjunt, IC perd 50.000 vots i 21 actes de regidor. A Espanya, reculen els socialistes, i puja amb força Esquerra Unida —1.558.331 vots, el 8,5% i 2.594 regidors i regidores—.

L’estiu del 1991 es clou amb una notícia mortal de necessitat, veritablement demolidora: el final de la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques. Un cop més, la portada de l’“Avant” resulta d’allò més gràfica. És el número 412, corresponent a la setmana del 5 a l’11 de setembre. En sobreimpressió d’una fotografia del Kremlin: “URSS: el final d’un model”

I a sota:

- El cop fallit dels col·laboradors de Gorbtxov precipita els canvis cap al capitalisme.
- El PCE i el PSUC debaten la continuïtat com a partits o la dissolució dins d’Esquerra Unida i Iniciativa per Catalunya.
- El president de Rússia, Boris Ielsin, imposa la seva llei i el seu anticomunisme a cop de decrets.
- El comitè executiu del Partit dels Comunistes de Catalunya, condemna el complot polític a la Unió Soviètica.

Es disparen, no cal pas dir-ho, totes les alarmes. Inútil re-

cordar que l'anomenat socialisme real, que la URSS, és el model mental, social i polític del PCC. Un patró constitutiu del seu ADN.

Un cop més, i davant de fets difícils i decisius, en Josep Seradell aixeca la seva veu forta i respectada per dir, en un article concís i clar, que el PCC és avui més necessari que mai.

Els esdeveniments es precipiten sense fre, el PCC tracta, en acabat, de no quedar enrera. En Marià Pere presenta un informe de dues hores davant del comitè central del 7 de setembre de 1991. Cares llargues, serioses, afeixugades, se l'escolten.

En Marià Pere digué: “És la fase final d'un model, el “socialisme real”... S'inicia un nou marc obertament antidemocràtic on s'utilitzen –en al·lusió a Ielsin– formes dictatorials per establir un nou ordre... “El PCUS ja no era pas un partit comunista... era el partit de l'aparell de l'Estat... el PCUS no era com l'idealitzàvem... no ens han enganyat, ho hem anat descobrint...”

Al final de l'informe, i davant dels canvis, el comunisme català saluda la capacitat de reacció dels Partits Comunistes francès i portuguès. La intervenció del secretari general –reaccionar, cal reaccionar– anuncia una reforma de l'organització, dels estils de treball, dels mètodes, de les tasques... cal lligar més –sant tornem-hi – els militants i les cèl·lules als problemes de la vida quotidiana i de la gent.

La situació, la conjuntura és radicalment adversa per a les idees comunistes i d'esquerra. Tant és així, que s'iniciarà un període de glaciació política. Són els anys de plom.

L'homogeneïtat, la fortalesa del PCC, la seva reacció viva, no obstant això, li permeten d'evitar una mort sobtada i segura. El terratrèmol, ara i aquí, pertot, és espadador. Multitud d'organitzacions comunistes s'escindeixen. Són arrasades. Altres romanen en condicions d'absoluta indigència. Unes poques es posen a la venda en el mercat polític a la recerca del postor més fort d'armilla.

A casa nostra, IC s'encamina cap a nous horitzons, el PCC manté el vincle amb la tradició comunista. En general, espanyols, portuguesos, francesos, segueixen endavant. Britànics i grecs s'esqueixen internament. Els comunistes de l'est canvien de nom, de cara, de referents. A Itàlia la majoria del PCI opta per esdevenir un partit socialdemòcrata, mentre pren volada l'aventura de Refundació Comunista. Els comunistes desapareixen o canvien radicalment a Suècia, Holanda. A Noruega baixen les persianes i pengen el rètol de "tancat"...

Els socialistes, però, també rebran l'impacte de la demolició de les societats de l'est. El projecte socialdemòcrata és cancel·lat i s'inaugura un reformisme tou, esvaït, amb densitat d'ala de papallona i perceptible alè neoliberal.

"Comunistes, sí" és el mot d'ordre d'un acte polític que omple amb un miler de persones el recinte de les Drassanes barcelonines. En Marià Pere, en nom del Partit dels Comunistes de Catalunya, i en **Robertico** Robaina —líder de les Jovenuts Comunistes de Cuba— constitueixen el plat fort. Un gran i vistós i enorme conjunt format per la falç i el martell, presideixen l'acte.

El març del 1992, l'any dels Jocs Olímpics de Barcelona, són convocats comicis catalans. Davant la cita, els comunistes es cartegen amb IC i els proposen un acord electoral. La resposta d'Iniciativa és que, de moment, millor deixar-ho córrer. El PCC concorre amb nou independents —entre ells en José Maria Valverde—. Un grup de cristians de base també farà costat als comunistes. El PCC obtindrà 22.108 sufragis. CiU repeteix majoria absoluta. L'esquerra recula, llevat d'ERC a qui li prova la refundació en clau independentista. Iniciativa perd 37.000 vots i dos escons.

En aquest marc, el comunisme català fa el seu IX congrés sota el lema "Reflexionar, intervenir". Som al mes d'abril —els dies 16, 17 i 18— del 1993. L'informe oficial constata una evolució positiva d'IC: "No tot és petita burgesia". Van més enllà,

demanen al congrés que delegui al Comitè Central l'inici de converses d'exploració amb Iniciativa per tal de tancar un acord. Sols hi ha una condició, heus-la ací: que el PCC pugui existir i actuar amb autonomia. Alguns delegats van forts, acusen les propostes de "reformistes" –el pitjor insult, no té dubte, a can PCC.

El pes de l'oposició força en Marià Pere a posar tota la carn a la graella, advertint que cal combatre el perill de la minorització del PCC. El congrés modifica el protocol que el vincula amb el PCPE. El responsable d'organització es trobarà amb un partit amb 3.000 membres –un 20% menys que en l'anterior congrés. La sagnia persisteix.

D'altra banda, i per primer cop en dos partits articulats federalment, PCC i PCPE resolen l'assistència als respectius congressos amb veu però sense vot. El maig del 1994, finalment, esclata la crisi entre ells. El partit d'en Joan Ramos acorda fer campanya a Catalunya i incloure catalans a les seves llistes; obre un apartat de correus a Barcelona i comunica al PCC que a partir d'ara les seves relacions amb els comunistes catalans no seran pas monògames.

Fet i fet, i mentre el PCC reelaborava i actualitzava propostes, tot mirant de no tancar-se i esdevenir una ínfima minoria, el PCPE radicalitzava el seu discurs trencant ponts i vincles.

Darrera de tot, està clar, hi havia les relacions i la visió sobre Esquerra Unida. Cal afegir que la trencadissa trasbalsa considerablement el PCC. Prop de dos-cents militants toquen el dos i es perden les organitzacions locals de Lleida i Sant Boi de Llobregat, amb minves considerables a la de Santa Coloma de Gramenet. Finalment, el Partit Comunista dels Pobles d'Espanya esdevindrà formació escassa, i d'incidència marginal.

Al juny, en Josep Serradell treu al carrer el seu primer llibre "Clandestinos, una historia que no se borrará". Editada pel PCC, és una recopilació d'articles traduïts, majoritàriament, del català. En una entrevista a "Avant", en Serradell anuncia

que no pensa escriure les seves memòries. Des d'ara i al llarg d'una colla de mesos, en "Román" no s'estarà pas quiet, i fa una veritable gira de presentació per viles i contrades.

Per primera vegada, en Jordi Pujol i la seva coalició perden la majoria absoluta a la cambra catalana. Els resultats dels comicis fan que la coalició Iniciativa per Catalunya–Els Verds –amb la inclusió del PCC– assoleixi la collita millor de la seva història passada i present: 312.328 vots, el 9,7% del total i 11 diputats i diputades –un d'ells, Fidel Lora, secretari general de la CJC i membre de la direcció del Partit dels Comunistes de Catalunya. A la ciutat de Barcelona, obtenen un 9,9%, amb puntes com ara les del districte obrer de Nou Barris d'un 13,9%.

Els anys següents es viuran noves crisis, per variar, dins d'Esquerra Unida i d'Iniciativa per Catalunya: el PCC tornarà a fer plat apart, políticament parlant; es crearà Esquerra Unida i Alternativa; IC es refundarà, novament, però ara en clau ecosocialista homologada amb organitzacions afins d'Alemanya i França; i en Josep Serradell, ja molt gran i amb la salut força malmesa, abandona l'activitat política amb caràcter definitiu.

El secretari d'organització

No hi ha pas dubte que en la tradició comunista la figura del secretari d'organització juga un paper rellevant. És per això que en Josep Serradell ens descriu, sumàriament, algunes de les característiques o trets que ha de posseir:

- Tenir una organització. Si no la té pas, crear-la. Si ja hi és, fer-la més gran.
- Que l'organització funcioni políticament parlant, això vol dir que tingui les idees clares sobre la política del partit, unes idees que en tota la seva diversitat és necessari que siguin les idees dels quadres del partit.
- Proposar-se de fer una organització molt més gran i molt més forta.

- Vetllar perquè el partit, totes les organitzacions, treballin estretament lligades als moviments de masses (sindicals, veïnals, culturals, intel·lectuals, universitaris, pagesos) i que atribueixi un paper important, dins del partit, a les dones.
- Preocupar-se perquè el partit tingui una forta Joventut Comunista.
- Si hi ha un membre directiu que vetlla per l'aplicació de la política del Partit Comunista, aquest és el secretari d'organització. Això no fa minvar, ben al contrari, el paper del secretari general, més aviat l'afavoreix.

Quant al perfil d'un secretari o secretària d'organització, en Serradell diu que ha de:

- Saber aplicar la política general del seu partit.
- Aplicant-la, també, als aspectes i temàtiques diverses que presenta la societat (dones, sindicats, joventut, intel·lectuals...)
- Veure les coses de manera global, sense subestimar res, i dominant i coneixent fil per randa la política del partit.
- Vetllar pel treball col·lectiu de direcció.
- Saber escoltar i recollir les més petites aportacions de militants i organitzacions, tant en qüestions particulars com generals.
- El responsable d'organització no pot pas ser el secretari del secretari general del partit, perquè té la seva pròpia responsabilitat, la qual és molt gran: fer funcionar el partit.
- Ha de ser una persona amb confiança i capacitat per expressar les seves pròpies opinions amb tota franquesa.
- Ha d'anar acompanyat per un equip, un bon equip, i una bona "política de quadres"
- Caracteriològicament parlant, ha de ser una persona tranquil·la, molt observadora, sensible a les diferències, amb les orelles ben obertes.

- Molt amatent amb les diferències, perquè no acabin pas en exclusions, ni en abandons de l'organització.

Per últim, en Josep Serradell vol fer notar que el que diu la direcció del partit no va a missa, si no que és una aportació que ha de recórrer el conjunt de l'organització, bo i enriquint-se amb les opinions i contribucions de tothom. Cal subratllar, també, el rol bàsic del responsable d'organització en la recollida de la varietat de parers i la seva incorporació efectiva. Convé veure les opinions –subratlla en Serradell– com a un element complementari al que diu la direcció del partit.

Idees que mai no moriran

Per a nosaltres, el Comunisme no és un estat de coses que hagi de ser instaurat, un ideal al qual la realitat s'hagi de conformar.

Anomenem Comunisme al moviment real que aboleix l'estat de coses presents.

Carles Marx.

Al final de l'escapada

En Josep Serradell estava a punt de rebre una invitació que no s'esperava pas. En el marc de la darrera assemblea nacional d'Iniciativa per Catalunya-Verds, el febrer de 2002, es va retre homenatge a una colla de militants comunistes afusellats el 1949: Valverde, Carrero, Mestre, Puig Pidemunt... Van decidir invitar, llavors, diversos històrics del PSUC: en Sebastià Piera, en Josep Serradell...

L'Antoni Gutiérrez Díaz –un eurocomunista prudent, segons en Josep– li féu arribar la corresponent invitació al congrés. En “Román” consultà el partit i, obtingut el vistiplau, assistí a la sessió corresponent. Entre salutacions diverses, un home baixet, rabassut, bellíssima persona, en “Tito” Márquez, peça clau dins l'aparell de les CC.OO. catalanes, en sentir que la presència d'en Serradell era anunciada, es dirigí a l'encontre del fundador del PSUC: ¡¡¡“Coño “Román”, pero qué haces tú aquí hombre!!!

No cal dir que l'encaixada fou tan cordial com la conversa. Quan la trencadissa, en Márquez féu costat el PSUC i després s'incorporà a IC. Cap diari de renom, per cert, no féu esment a la simbòlica i molt política presència d'en Serradell a l'assemblea d'IC-V. Iniciativa enllestia, doncs, un ambiciós projecte polític nascut al caliu de la refundació del PSUC, iniciada a mitjan 80. En Rafael Ribó fou el seu timoner, l'home que amb gosadia i encert posà els fonaments d'una nova formació d'esquerres que pretenia anar més enllà de l'espai comunista i de la socialdemocràcia tradicional.

Tornant al partit d'en Serradell, encara passava per dificultats econòmiques. L'any 2001, la cosa no va rodar prou bé quan, a la Festa d'"Avant", la meteorologia abrupta i expeditiva va ocasionar danys importants durant la tradicional celebració, aquell any al Moll de la Fusta de Barcelona. Així doncs, el 2002 s'hostejà sota les belles voltes de l'Estació de França, també al cap i casal. La campanya de solidaritat adreçada a eixugar pèrdues assolí, l'any després, un volum de 25 milions de pessetes —en aquell moment el traspàs de la hispànica moneda no s'havia produït encara—.

A banda de les nombroses paradetes —la majoria d'organitzacions territorials i sectorials del PCC: Vallès Occidental, Baix Llobregat, Barcelona, Badalona, Santa Coloma de Gramenet, Construcció, Metall, Seat, Col·lectius de Joves Comunistes— hi havia també un deversall de vagons de ferrocarrils somnolents i parsimoniosos, els quals acollien esdeveniments diversos: projecció de films, exposició de teles, un espai per a les dones, i una mostra fotogràfica de dirigents polítics nord-americans.

La llibreria, menuda i acotada, comptava amb un assortit de qualitat: Fuster, Torrent, Kafka, Mahfuz, Eco, Calders, Moix, Allende, Clara-Simó, Monzó, Mendoza, Marsé, Saramago, Galeano, Vázquez Montalbán, Camilleri —en el camp de la narrativa—, quant a poesia hem vist coses de Gimferrer, Brossa, Martí i Pol, Pere Quart, García Lorca, Miguel Hernández. Marx,

Lenin, Engels, Gramsci –massa poc! Hanna Arendt, els Taibo, Cunhal, Chomsky, Susan George... arrodoneixen la secció de política.

En Josep Serradell –cofat per una gorra, mocador al coll i gest fatigat– no s’ha pas volgut perdre la nova edició de la Festa. D’una banda, ha assistit a una taula rodona a l’entorn de les esquerres que governen Europa –amb representacions del PdCI italià, el PCF, i el PSD alemany.

La tarda s’ha despertat amb un escampall de paelles buides, i una estiba d’objectes gemegants per terra, mentre les taules acollien una concurrència fraternal i xerraire. Al vespre, gran míting. L’Adelina Escandell, la Mercè Civit, en Quim Cornelles, en Jordi Miralles, i en Joan Josep Nuet, han estat les primeres espases. Escoltant només, hi havia en Gaspar Llamazares i en Francesc Frutos. Entre el públic –adult, de classe obrera, del cinturó roig, amb migrada jovenalla– hi destacava, de nou, en “Román”, qui ha fet per manera de no haver de saludar en Paco Frutos, el secretari general del PSUC que el va expulsar. També hem reconegut el rostre inconfusible d’en Luis Romero, l’home que prestà la seva imatge –esguard fix adreçat a la càmera, de mig cos, braços estesos, mans obertes i de cara amunt– per a un cartell del PSUC que féu forrolla i que resava: “Mis manos, mi capital”.

A títol de balanç, enguany la Festa ha congregat unes 4.500 persones. Tot plegat ha estat possible gràcies al concurs militant de 500 membres del partit –100 dels quals adscrits a l’aparell central.

En sortir de la festa, ja de nit i no gaire lluny de l’Estació festiva, el grup “Reclam the streets” ha produït una ocupació alegre i combativa de la Via Laietana. El jovent era escortat per trenta– cinc furgonetes de la policia, amb les llums giratòries enceses i bellugadisses. Aquesta activitat s’inscriu en el marc de la nova, àmplia i emergent esquerra –el moviment altermundista.

Diumenge 10 de març, sense anar més lluny, una gernació

incommensurable ha negat els carrers més cèntrics de la capital catalana. La monumental gentada era vinguda de l'Aragó, de les terres de l'Ebre –aquelles contrades ara rebels i fartes de tant d'oblit, marginació i gasiveria. Són poble senzill i corrent. Cares socarrimades per la feina agrícola i de parla oriental. Hi tenim, també, totes les esquerres possibles –tant les de mentida com les de debò. I mil colors, banderes, senyeres, adhesius, gorres, i, sobretot, gent, molta i molta gent densa i reconcentrada.

Uns dies més tard, una altra manifestació, ara de caire internacional, sorprèn propis i estranys. Divendres dia 14 un oceà de pancartes multicolors i de caire transnacional sotmet Barcelona a un bany de pura classe obrera renascuda. En coincidència amb la cimera dels polítics europeus, la molt institucional Confederació Europea de Sindicats –amb la companyia de l'esquerra sindical– va voler, clar com la llum del dia, dir-hi la seva. Sindicalistes portuguesos, eslovens, belgues, italians, francesos –molt especialment–, espanyols, bascos, gallecs, catalans... asseguraren un èxit esclatant. Sorollós devessall de descamisats arromangats, de treballadors i treballadores orgullosos de la seva condició, de nou alegres i combatius, i ressuscitats, sobretot ressuscitats, contra els **estripaqüentos** que xalen en favor del final de la història i la mort del treball.

Encara, però, hi hagué aquesta primavera sorprenent una tercera mobilització de renom. És març. És dissabte. És 16. Un tsunami imparable i insubmís fa vessar els carrers de la ciutat dels comtes i comtesses. La geografia humana se'ns presenta ara singularment insolent. El personal és jove, molt jove. La comitiva sobta per la presència escadussera de pancartes col·lectives, i per la barreja freqüent a freqüent, carnal...

Dones feministes agafades de la mà fent ballaruga... pacifistes d'ulls grossos... ecologistes desclenxinats i verds amb bicicleta... vegetarians promiscus... lesbianes frenètiques i gais esvalotats... autònoms del morro fort i el puny fermat i enlai-

re... okupes constipats... alternatius emmirallats... naturistes transvestits en **tèxtils**... independentistes escassos... comunistes de gest sorrut i perplex... postcomunistes amb roba italiana, l'ai al cor i nas arrufat... socialistes desplaçats i de tot pelatge –**zapateristes, montillistes, obiolistes**– sense cotxe oficial però amb recambra i recambró... I al final del formigueig, en un racó, fent catúfols i ganyotes, l'esquerra oficial tanca comitiva amb una modesta, exigua i mínima congregació parroquial. Totes les varietats, edats, els gèneres, tots els colors, en una sola mobilització joiosa. Una estiba esperançadora i amb toc de carnestoltes.

És –ho diu gent sabuda i barbada– el moviment contra la mundialització, la nova internacional dels pobres i dels oprimits. És –tan de bo ho sigui– l'esperança contra el xarop i el restrenyiment neoliberal, és qui té la fal·lera d'abolir anys de plom que ja duren massa.

L'any 2002 s'acompleix un dels dissenys polítics principals d'en Josep Serradell: l'esperat retrobament dels hereus d'aquell PSUC que no tornarà. La proposta de concurrència unida a les cites electorals és sotmesa a referèndum de l'afiliació d'ICV i EUiA, i obté el vistiplau preceptiu.

En Josep Serradell i la Margarida Abril, tornaran a ser reelegits membres del comitè central del PCC, en el decurs del congrés que aquest partit celebra el mes de maig. L'assemblea comunista ha renovat un 38% del seu màxim òrgan de direcció –val a dir que sols 12 persones de l'actual equip del PCC –d'un total de 110– formaven part, ara fa vint anys, de la direcció del PSUC.

El camí

Sumàriament, hem recollit d'en Josep Serradell certes opinions seves sobre l'actualitat i el futur més immediats:

La contribució del PCC. El Partit dels Comunistes de Catalunya ha fet tot just ara vint anys. En Josep Serradell vol

fer remarca de dues aportacions d'aquesta jove organització política: l'una i primera, frenà el bescantament del PSUC vers posicions dretanes; en segon lloc, significà l'emergència d'una força en defensa de les idees del marxisme i del leninisme. Tot amb tot, i vistes les coses amb perspectiva, no s'ha pogut pas evitar que qui es reclamava de l'eurocomunisme acabés desapareixent com a tal de l'escena política. Ha quedat, això no obstant, ICV, per bé que no es reclama del marxisme com ho fan el PCC i el PSUC viu.

En definitiva, el PCC ha ajudat, diu en "Román", a tot plegat, bo i creant una base molt important, perquè les idees del marxisme es reforcin i s'ampliïn a Catalunya, contribuint a la necessària unitat de les esquerres catalanes.

La trencadissa del 1982. Ha de representar una lliçó per a tothom. També la necessitat, ineludible, de superar la divisió i de lluitar per fer grans les idees. Cal aprendre –afirma en "Román"– d'aquelles experiències tan difícils. Cal veure, fet i fet, el temps i els esforços que està suposant superar la situació creada. I que, malgrat els progressos produïts, encara resta feina a fer.

La unitat de les esquerres. Cal una entesa entre PCC, PSUC viu i ICV. I això s'ha de fer sense pontificar, ni fixar condicions prèvies, ni posar bastons a les rodes. Cal obertura, diàleg, i fer el que calgui per esdevenir més grans i més forts. Sense exclusions. Val a dir –en opinió d'un dels fundadors del PSUC– que els temps ajuden. L'absència de la URSS, també. Comp tat i debatut, cal seure i analitzar la situació –vet aquí el programa– creant les condicions possibles per fer fructificar el diàleg.

La unitat dels comunistes. És una de les primeríssimes tasques pendents. I progressarà si ho fa la unitat de les esquerres. Recentment, en Josep Serradell ha tingut ocasió de llegir la intervenció del secretari del PSUC viu, en Ferran Gallego, davant del plenari del congrés del PCE. Li sembla a en Serradell que hi ha plantejaments molt bons, i que l'acord és plena-

ment possible. Més encara, li sembla que cal construir un partit com el PSUC de les millors anyades.

Afirma en Serradell que convé assolir la fórmula per a un acord i una entesa. Creu que la definició marxista-leninista no ha de ser pas un cavall de batalla de ningú. El que cal –rebla el clau– és un partit unit però divers, on totes les opinions puguin ser discutides i acordades. Una organització, doncs, plural però ben engreixada.

Pere Meroño

pmerono@estelnet.com

*Tortosa, Badalona, Barcelona.– Països Catalans–
tardor de 2004*

Biografia en dates

1916

11 d'agost, neix a Canals, la Costera, fill de ferroviari i camperola.

1921

Va a viure, per raó de feina paterna, cap al nord, a Artesa de Segre, les Garrigues.

1921

Vers Cocentaina, el Comtat, de nou per terres meridionals.

1926

Es trasllada a viure a Tortosa, el Baix Ebre.

1928

Aprenent de flequer.

1932

Ingressa al sindicat d'arts gràfiques de la Unió General de Treballadors-UGT. Pren part en la fundació de la Joventut Socialista-JJSS.

1934

Després de la vaga general del 6 d'octubre, i com a represàlia, és despatxat de la feina.

Secretari Local de la Joventut Socialista i membre del seu Comitè Nacional, tot participant del corrent esquerrà que té per líder el dirigent del PSOE Francisco Largo Caballero.

1936

Abril. És elegit Secretari General de la Joventut Socialista Unificada de Catalunya tortosina-JSUC.

Participa, al juliol, en la fundació del Partit Socialista Unificat de Catalunya. És regidor a l'ajuntament tortosí pel Front Popular, i en representació de la JSUC.

Agost. Voluntari al Front d'Aragó —a Albalate del Arzobispo— en la columna "Capità Carrasco. És triat Delegat polític de la centúria.

Al desembre ingressa a l'Escola de Guerra de Sarrià de Barcelona, on surt amb la graduació de Tinent.

1937

Març. Destinat a Lleida, El Segrià, a la Caserna de Castell Gardeny, en la 124 Brigada de la 27 Divisió, i després a la 31 Divisió en el Front Est.

1938

Ingressa a l'Estat Major —1ª Secció d'Organització— del X Cos d'Exèrcit. Esdevé Capità.

1939

Febrer. Perduda la guerra, passa la ratlla amb França i és internat en el camp de concentració de Vernet d'Ariège.

És traslladat, com a intern, a la fortalesa de Colliure, al Rosselló.

Tancada, al desembre, la fortalesa, torna al camp de Vernet, on és part del nucli clandestí de direcció de la JSU.

Un metge li fa avinent que sempre arrossegirà problemes respiratoris quan estigui refredat.

1940

Juny-juliol. Marxa cap a Amèrica en el vaixell "Cuba". Recalant a Casablanca (Marroc) i Santa Domingo (República Dominicana)

Desembarquen al port mexicà de Coatzacoalco. S'està a Huixtla (Chiapas) fins a mitjan 1941.

Es trasllada a Mèxic Districte Federal. Treballa en una empresa d'Arts Gràfiques, d'on és acomiadat per organitzar una protesta obrera.

Administrador i comptable en un altre negoci.

És incorporat al comitè executiu de la JSUC. Representa la JSUC al secretariat del PSUC.

La Margarida Abril i en Josep Serradell formen parella.

1943

Joan Comorera li comunica que ben aviat marxarà en missió política cap a Catalunya.

Juny - juliol. Marxa de Mèxic amb Margarida Abril, i és cooptat al comitè central del PSUC.

Arriba a Buenos Aires.

1944

Desembarca a Bilbao. A Barcelona estableix contacte amb la direcció clandestina del PSUC, dirigida per en Paredes "Groman".

Abril. A causa d'una caiguda, en "Román" assumeix la direcció del PSUC a l'interior tot substituint el detingut "Groman".

Per desavinences polítiques és destituït al front del PSUC.

Treballa com a operari traginant sacs en un magatzem de l'exèrcit franquista.

1945

Inicis d'any. És recuperat políticament. Marxa cap a Euskadi per fer costat al partit.

Retorna a Madrid. És responsable polític del comitè regional del Partit Comunista d'Espanya.

1946

Gener. És nomenat, altre cop, responsable de la delegació del comitè central del PSUC a l'interior.

Juny. Assumeix, també, la direcció de l'aparell militar –integrat a la comissió políticomilitar.

Octubre. Es trasllada a França per informar sobre la situació del país i del partit. És substituït per en Joaquim Puig Pidemunt.

A partir d'aquesta data i fins el 1957, en Josep Serradell, en Gregorio López Raimundo i en Pere Ardiaca s'integraran en un sistema de rotació política, consistent en combinar temporades de treball polític a l'interior i altres a França, prop de la direcció efectiva del PCE-PSUC.

1947

Abril. Torna a Catalunya. Hi ha la batejada com a caiguda dels 80.

Tardor. És substituït en la direcció del PSUC per en Gregorio López Raimundo. Retorna a França en un viatge accidentat. És cooptat al Secretariat del PSUC, treballant amb el responsable d'organització Ramon Soliva. En Serradell assumeix la tria i selecció de quadres fres-

cos de l'emigració per tal de substituir-ne d'altres de "cremats".

Relleu d'en Ramon Soliva. En Serradell assumeix, de fet, la responsabilitat de secretari d'organització del PSUC.

1949

30 d'agost. En Joan Comorera suspèn de militància en Josep Serradell. També són sancionats en Pere Ardiaca i la Margarida Abril.

1951

Tardor. Coordina el secretariat del PSUC.

1954

És substituït al front del secretariat del partit per en Gregorio López Raimundo. Participa en un nucli del PCE-PSUC que treballa en qüestions organitzatives per a l'interior, el qual és integrat, entre d'altres, per: en Santiago Carrillo, en Julián Grimau, en Francisco Romero Marín, l'Eduardo García, en Jorge Semprún, l'Agustín Gómez...

1956–1957

Per tal de preparar la Vaga Estatal Pacífica, en Josep Serradell torna, definitivament, a Catalunya.

En els congressos del PSUC del 1956, 1965, 1973, i 1977, és escollit membre del comitè central, del comitè executiu i del secretariat, ocupant la decisiva secretaria d'organització.

Membre del CC del PCE des del 1954 fins el 1982.

1978

Abril. Durant la I Conferència Nacional, i en debatre la proposta carrillista de suprimir el "leninisme", plega del Comitè Executiu per tal de recuperar la llibertat de vot. Nou membres del mateix òrgan fan tres quarts del mateix. Finalment, i sense dimitir, s'accepta el sufragi en consciència.

Estiu. En Serradell deixa de ser secretari d'organització, càrrec que recaurà en Paco Trives, home de la seva confiança. A partir de llavors serà coordinador del comitè central.

1982

Novembre. És expulsat del PSUC sota l'acusació de realitzar activitat fraccional. Els dies 9, 10, 11 i 12 d'abril té lloc la fundació, amb el VI congrés –respectant la numeració del PSUC– del Partit dels Comunistes de Catalunya-PCC. En Serradell és un dels fundadors.

1984

Gener. És escollit Secretari d'Organització del Partit Comunista dels Pobles d'Espanya-PCPE, organització estatal germana del PCC.

1989

Retorna a Catalunya per greus problemes de salut. Reprèn la seva tasca dirigent al PCC.

1995

Escriu el seu primer llibre, de fet una recopilació d'articles i col·laboracions breus: "Clandestinos, una historia que no se borrará", editat pel Partit dels Comunistes de Catalunya.

1998

Veu la llum el seu segon llibre, el qual du per títol: "Salida a la superficie". També fet pel PCC.

2000

Per greus problemes de salut es retira totalment de l'activitat política

2001

D'acord amb l'autor d'aquest llibre, En Josep Serradell s'avé a col·laborar, estretament, en la construcció de la present biografia.

2002

Abril. En el XII congrés del PCC, és elegit, un cop més, membre del comitè central.

2003

Agost. Es produeix el traspàs, amb 93 anys d'edat, de la Margarida Abril.

2004

En Josep Serradell i Pérez mor als 88 anys, dilluns 31 d'octubre, a Mataró.

Persones entrevistades

En Josep Serradell i Pérez "Román", la Margarida Abril, la Concepció Serradell i Pérez, la Concepció Cavallé i Serradell, en Juan Medina, en Leopoldo Espuny, en Josep Miquel Céspedes (*), en Celestino Sánchez, en Manuel Linares, i en Josep Maria Rodríguez Rovira.

Revistes i documents utilitzats

"AVANT", òrgan del Comitè Central del Partit dels Comunistes de Catalunya-PCC. Barcelona, el Barcelonès. Col·lecció completa 1982–2002.

"Butlletí Informatiu dels 28 signants del document per un Congrés democràtic, de participació i d'unitat del PSUC". Gener i Abril de 1982.

"Òrgan provisional del Comitè Central del Partit dels Comunistes de Catalunya". Abril i Maig de 1982.

"NUEVO RUMBO", òrgan del Comitè Central del Partit Comunista dels Pobles d'Espanya. Col·lecció 1984-1990.

Acusació del Ministeri Fiscal contra els 80 detinguts i detingudes l'any 1947.

MEDINA RODRIGUEZ, JUAN. "Partit dels Comunistes de Catalunya: deu anys 1982-92". Setembre de 1993. Barcelona, el Barcelonès.

Notes de reconeixement

L'autor vol agrair molt sincerament la col·laboració prestada per en Josep Serradell i Pérez i la Margarida Abril, ambdós ja traspassats després d'enllestir el manuscrit..

No em vull estar d'agrar, tampoc, el paper cabdal desenvolupat per en Juan Medina, secretari d'organització del PCC, el qual ha fet mans i mànigues perquè aquest treball arribés, amb bon vent, a port. A ell, doncs, moltes gràcies.

Regraciari les gestions afortunades de la Conxa Serradell Pérez, per tal que el llibre fos possible.

Donar les gràcies a la direcció del PCC per l'accés als arxius i l'hemeroteca del partit, sentiment que faig extensiu a l'equip humà de la seu central del PCC, singularment de la Gemma i també de la Mar i de la Joana.

Hi ha un darrer acte de gratitud, en aquest cas adreçat al periodista i excompany del PSUC de Badalona E.J., el qual, sense saber-ho, m'encomanà un interès gran i viu per en Josep Serradell. Ell, en el fons, és el responsable que jo m'hagi embarcat en aquesta apassionant aventura biogràfica.

A títol d'explicació metodològica, el llibre ha estat confeït partint de dos tipus de fonts: en primer lloc una àmplia i plural bibliografia que és ressenyada més avall. Segonament, el recull de les opinions d'en Josep Serradell i Pérez. Opinió manifestada en el decurs d'una trentena d'entrevistes celebrades entre octubre de 2001 i agost de 2002.

La Margarida Abril i en Josep Serradell han tingut accés i han revisat els diversos esborranys fins a l'acabament del llibre, al qual han aportat comentaris i precisions de profit. També ha estat llegit per en Juan Medina, en Josep Miquel Céspedes, en Miquel Ponce, l'Eduardo Molina, i el Manuel Moreno tots ells hi han fet interessants aportacions que han ajudat a millorar-lo.

El llibre ha estat el producte del diàleg i la col·laboració estreta i lleial entre biografiat i biògraf.

Bibliografia consultada

ALBARRACIN, JESÚS. "La onda larga del capitalismo español". Economistas Libros. Madrid. 1987

AZCARATE, MANUEL:

"Derrotas y esperanzas". Tusquets Editores. Barcelona. 1994.

"Luchas y transiciones". El Pais-Aguilar. Madrid. 1998.

CAMINAL, MIQUEL. "Joan Comorera", 3 volums. Editorial Empúries. Barcelona. 1984 i 1985.

CEBRIAN, CARME:

"Estimat PSUC ". Editorial Empúries. Barcelona. 1997

" PSUC, el somni d'una nit d'estiu". L'Avenç, núm. 230. Barcelona. Novembre de 1998.

CÉSPEDES, JOSEP MIQUEL: "Algunas consideraciones sobre como están las cosas y qué hacer desde la izquierda". El Viejo Topo. Números 167-168. Juliol-Agost 2002. Mataró.

CRUZ, RAFAEL. "El Partido Comunista de España en la II Republica". Alianza Editorial. Madrid. 1987.

DIAZ, JOSÉ ANTONIO. " Luchas internas en Comisiones Obreras, Barcelona 1964-1970". Editorial Bruguera. Barcelona. 1977.

DIVERSOS AUTORS. "La educación del educador". Joaquín Miras i Joan Tafalla. Revista El Viejo Topo. Número 165. Barcelona. Maig 2002.

DIVERSOS AUTORS. "PSUC, IV Congrés, amb la veu de tots". Laia. Barcelona. 1977.

- DIVERSOS AUTORS. "La nostra utopia, PSUC, cinquanta anys d'història de Catalunya". Editorial Planeta. Barcelona. 1986.
- DIVERSOS AUTORS. "Història del moviment obrer als Països Catalans. Editor Eliseu Climent. València. 2002.
- DIVERSOS AUTORS: "Comissions Obres de Catalunya, 1964-1989". Editorial Empúries. Barcelona. 1989.
- DIVERSOS AUTORS: "Historia de Comisiones Obreras (1.958-1.988)" Siglo Veintiuno de España Editores S.A. Madrid. 1994.
- ESTRUCH, JOAN. "Historia oculta del PCE". Ediciones Temas de Hoy. Madrid. 2000.
- GINARD, DAVID.: "Heriberto Quiñones y el movimiento comunista en España (1931-1942)". Edicions Documenta Balear. Palma-Madrid. 2000.
- HOLZER, JERZY. "El comunismo en Europa". Siglo veintiuno de España editores. Madrid. 2000
- LÓPEZ RAIMUNDO, GREGORIO: "Primera clandestinidad. Memorias". Editorial Antártida-Empúries. Barcelona, el Barcelonès. 1993.
- "Primera clandestinidad. Segunda parte". Editorial Antártida-Empúries. Barcelona. 1995.
- MARTIN RAMOS, JOSEP LLUÍS: "Els orígens del Partit Socialista Unificat de Catalunya (1930-1936)". Editorial Curial. Barcelona. 1977.
- "El PSUC: La primera resistència". Revista l'Avenç. Núm. 196. Barcelona.
- "Rojos contra Franco, Historia del PSUC, 1939-1947". Edhasa. Barcelona. 2002.
- MARTORELL, MANUEL. "Jesús Monzón, el líder comunista olvidado por la historia". Pamiela argitaletxea. Iruña (Nafarroa) 2.000.
- MEROÑO I CADENA, PERE: "Josep Pallach (1920-1977) Història d'un líder". Edicions 62. Barcelona. 1997.
- "Història del sindicalisme nacional als Països Catalans. Del SOCC a la COS (1958-1989)". Ed. el Medol. Tarragona. 2000.
- "L'home que pogué ser rei" (Dins del full-tó "Josep Pallach, commemoració del 25è aniversari de la seva mort 1920-1977) Editat pel Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE). Barcelona. Febrer de 2002.
- MOLAS, ISIDRE (ed.) "Diccionari dels Partits Polítics de Catalunya, segle XX". Enciclopèdia Catalana. Barcelona. 2000.
- MORÁN, GREGORIO. "La enigmática desaparición del PCE-PSUC". EL PAIS. 13 d'abril de 2002. Barcelona.
- MIRAS, JOAQUIN. "Acerca de EuiA (I i II). Setmanari AVANT. 27 d'octubre i 3 de novembre de 1999. Barcelona, el Barcelonès.
- PUIGSECH FARRÀS, JOSEP. "Nosaltres, els comunistes catalans. El PSUC i la Internacional Comunista durant la Guerra Civil". Eumo Editorial. Vic. 2001.
- ROIG, MONTSERRAT: "Rafael Vidiella, l'aventura de la revolució". Editorial Laia, Barcelona. Novembre de 1974.
- SEMPRÚN, JORGE. "Autobiografía de Federico Sánchez". Editorial Planeta. Barcelona. 1997.
- SERRADELL, JOSEP: "Clandestinos. Una historia que no se borrará". Edita Partit dels Comunistes de Catalunya. Barcelona. 1995.
- "Salida a la superficie". Edita Partit dels Comunistes de Catalunya. Barcelona. 1998.
- "La campanya per un partit més fort i arrelat a les masses i el treball d'organització". Informe presentat al V Ple del Comitè Central del PSUC. Setembre de 1970.
- SOLÉ TURA, JORDI: "Una història optimista". Edicions 62. Barcelona. 1999.
- "Los comunistas y la Constitución. Forma Ediciones S.A. Madrid. 1978.
- TOGLIATTI, PALMIRO: "Escritos sobre la guerra de España". Crítica. Barcelona.